Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30762637

GVIDI ANTONII ALBANESII PATAVINI

In Patrio Lyceo Medici Theorici Ordinarii.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS EXPOSITIO PERIPATETICA

Ad Illuſtriſsimos, & Excellentiſsimos

PETRVM SAGREDVM Diui Marci Procuratorem.
HIERONYMVM LANDVM Equitem.
FRANCISCVM MICHAELIVM.
Rei Literariæ III Viros.

SOCIETY OF LO... MEDICAL

PATAVII, Typis Pauli Frambotti Bibliopolæ
Superiorum permiſſu. 1649.

Illuſtriſsimis & Excellentiſſ.

PETRO SAGREDO

DIVI MARCI PROCVRATORI,

HIERONYMO LANDO

EQVITI,

FRAN.co MICHAELIO,

REI LITERARIÆ IIIVIRIS

Guidus Antonius Albaneſius.

LAtuit domeſtica ſecuritate hoc opus, Ampliſsimi Senatores, nec quamquam longo excuſſum labore, erat ſubiturum alieni pondera iudicij, ni ſtudioſorum contendentium legere, quæ audierant, ſubita perſuaſione fluxiſſet. Iſtud igitur qualecumque ſit, Vobis dono. Veſtris enim auguſtis auſpicijs natum, Veſtris etiam edi debuit, ut famam non timeret. Quare inter alta pacis

& belli negotia, quibus Vos pro Sereniſsima Republic omnes veſtras curas impenditis, breue aliquod ſpatiu ſtudijs meis lubentes concedite, imitatione excellentiu Principum, qui Philoſophiæ vel in ipſis caſtris inter m menta rerum operam nauarunt. Sic nanque mihi vid ber & precium meorum laborum, & teſtimonium pra ſentis in vos obſequij compoſuiſſe. Valete diu.

LECTORI.

PLurimi commentati ſunt Aphoriſmos Hippocratis, utpote totius artis Medicæ opus præſtantiſſimum. Multi ante Galenum: & tamen ipſe, quod ſic videretur meliora moliturus, idem præſtitit. Plures ab ipſo, donec corruptis doctrinis in aliorum dictorum indices faceſſerent compoſitiones. Mihi conſilium eſt puris & congruis ſenſibus eoſdem amplecti, unde nec veritatis via deturber, nec ſegniter aliena veſtigia perſequar, ſi non meliora, ſaltem promitto parem diligentiam, ſtudiaque ſapientiæ in Ariſtotele conſumpta, quem propria dogmata cum Hippocrate communicaſſe Lib. de Naturalibus Facultatibus ſecundo vel ipſe fatetur Galenus. Ea erit methodus, ut primo æquiuocatione verborum ſublata concluſionem ſenſumque dictorum interprete Nicolao Leoniceno expromam: quæ dein argumentis confirmem, euerſis demum quæ in contrarium obiectari poſſent. Hæ primæ partes erunt, quibus cæteras adjiciam, ſi de harum fama benè meritus in reliquum vitæ ſucceſſero.

HIP-

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM

LIB. PRIMVS.

APHORISMI dicuntur ſententię ſeparatæ, nullum habentes eſſentiale commercium ad inuicem. Et bene. quia ad ſui concluſionem non egent præcedente, nec ſubſequente, & eorum nomen eſt deductũ à verbo Græco Ἀφορίζω, quod apud eos idẽ ſignificat, ac Latinis Separo: ut cum ratione Auerroes cum cæteris Arabibus, quos primi poſteriorum ſecuti sũt, appellauerit iſtud opus Sermonum ſeparatorum: quam ſermonis ſeparationem etiam Gale. & Philotheus propoſuerunt in ſuis huius doctrinæ definitionibus, licet breuitatẽ ſermonis, quę hanc de neceſſitate conſequitur, dum excludit verba connectentia, videantur magis proſecuti. Hinc habeatur ratio, cur expoſitio mea non laboret in connexione. Eorum Auctor dicitur Hippocrates Cous, ab inſula Coo in mari Icario ſita, cuius genealogia nihil operis, aut medicinæ exponit. Objici bene poteſt: quod non dicat titulus, de qua re ſint iſtæ ſententiæ, cum eſſet magis neceſſarium ſcitu iſtud, quam quod eſſent ſeparatæ. Sed forſan hoc ſecutum eſt, quia titulus non fuerit Auctoris, ſed a poſteris appoſitus, poſtquam factum erat adeo celebre nomen Hipp. & horum Aphoriſmorum, ut pro noto haberetur illum eſſe Medicum, & iſtos de re medica.

LIBER PRIMVS.

APHOR. I.

Vita breuis, ars longa, occaſio præceps, experimentum periculoſum, iudicium difficile. Nec ſolum ſe ipſum præſtare oportet opportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora.

VItæ nomen licet improprie dicatur de loco, & de modo viuendi, nunc tamen accipitur proprie pro ipſo viuere noſtro, ut patet ex eo, quod vita dicitur breuis, dum comparatur ad artem. *Ars* autem eſt habitus intellectus conceptus ex varijs memoriis eorundem euentuum in operationibus, directus ad ſimile operandum. *Occaſio* vero dicitur tempus opportunum ad agendum. *Præceps* autem vocatur omne quod breuiſſimo tempore mouetur, trãſit, & labitur. *Experimentum* modo ſonat ipſum experiri, quod eſt adhibere aliquid in opere, de cuius fine non ſit certitudo. *Periculoſum* autem quod poteſt æque habere bonum, ac malum finem. *Iudicium* vero eſt cognitio diſcurſiua. Et *Difficile* dicitur quod niſi cum labore & contrarietate peragitur. *Aſſidentes* modo appellantur, qui ægris adſtant, facturi pro eis illa quibus ipſi ex ægritudine ſibi nõ ſufficiunt. *Exteriora* demum dicuntur quæcumque ſunt extra id, de quo ſermo eſt, & propterea nunc important cuncta, quæ ſunt extra ægros, quæque non poſſunt ab ipſis, nec aſſidentibus, nec minus Medico regulari, vt aer, aliaque contingentia.

Quibus ſic ſonantibus verbis, licet Gal. quem plerique ſequuntur, eliciat duas concluſiones: quarum prima dicat, homines ſingulos parum viuere, in reſpectu ad tempus re-

qui-

quiſitum inuentioni artis medendi, quod longum ſequitur, quia exigit occaſionem, ſeu opportunitatem ad operandum quæ in medicina minime conſtat. Nam corpus humanum eſt in iugi mutatione, vt non appareat idem in ſero quod erat in mane, & ſi conſtaret etiam occaſio, requiritur poſtea ipſum experiri, quod cum non habeat finem certum, per multos & repetitos actus debet ſecurari, & ſi miſſo experimento fiat refugium ad iudicium ſeu diſcurſum, illud non minorem exigit temporis longitudinem, quia poſtulat omnis naturæ cognitionem, quæ aut haberi nequit. cùm & ſapientiæ profeſſores non concordant, aut non in vnius hominis vita. Secunda vero concluſio innuit, ſententias in iſto opere contentas verificatum iri, dummodo æger, & qui ei adſtant, & quæ extra illum ſunt, aer, animi affectus, & contingentia non contrauenerint.

Sed quia iſta ſecunda concluſio videtur non a prępoſitis verbis, ſed longe ulterioribus petita; Ego illam non recipio. vnde dico, & in reliquis verbis Aphor. Hippocratem perſiſtere in prima concluſione, qui ſi primo dixit medicinam eſſe longę inuentionis ex parte medici, qui concurrit data opportunitate, experiundo, & iudicando. proſequitur modo monſtrare eius longitudinem ex parte aliorum, quæ in opere medico concurrunt, vti eſt æger admiſſurus medici tentamina, aſſidentes cooperaturi, aer ipſe circumſtans, omniaque contingentia, quorum aliquo contraueniente, ſcilicet non obediente ægro, aut non ſecundantibus aſſidentibus, aut contrauenientе aere, alioue in contrarium contingente, non ſequetur effectus a medico recto iudicio, aut ex alio effectu ſperatus. Hinc non poterit firmari memoria eiuſdem, & nunquam diſſimilis effectus, quæ eſt artis principium, & a qua elicitur artificioſum præceptum.

Hanc

Hanc autem inuentionis medicinæ longitudinem notaſſe Hip. inquit Galen. vt innueret vnicuique neceſsitatem ſcribendi quidquid artis inuenerint, vt ſic cæteris fatientibus medicina creſceret, & tandem perficeretur. Sed addo ego, admoneret etiam ſcribendum eſſe ſibique fuiſſe breuiter, & ſeparatim, iuxta occaſiones inuentionis, quę ſicut ſine ordine veniunt, ita poſſunt & ſine connexione ſcribi.

Obiici poteſt autem, quod non dicat de qua vita, nec de qua arte loquatur; Sed reſoluitur, quia de vita quæ eſt capax artis, & ſic de humana, & de arte, in qua habet partem ſuam æger, & aſſidentes, hæc autem eſt medica.

APHOR. II.

In Perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontaneis, ſi talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt: ſin minus contra. Sic & vaſorum inanitiò ſi talis fiat qualis fieri debet, confert, & bene tolerant: ſin minus contra. Inſpicere itaque oportet, & regionem, & tempus & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.

P*Erturbationes ventris* vocaſſe Hipp. alui fluores, & ego cum Gal. aliiſque concipio, ſi quidem in eis rugit, dolet, & turbari videtur venter, ſicut credo per *Vomitus* voluiſſe euacuationes ex ore, ſed quæ fiunt tantūmodo cōpreſſo, & veluti ſurſum conuerſo ventre, & per *Spontanea* quæ veniunt per ſe, & ſine cauſa externa, bene definiente Ariſt. ſpontaneum cuius principium eſt intrinſecum. Sed per *Talia qualia* dubito an has & illas materias è corpore venientes, prout cum Gal. communiter recipitur, vel hæc, &

illa corpora noſtra, à quibus materiæ veniunt, Nam per iſta vocabula illa ſunt accipienda, quæ poſſunt dici proprie *Tolerare*, prout dicitur in tex. ſed non poſſunt dici proprie materiæ tolerare, bene quidem corpora. Similiter per hæc vocabula ſunt accipienda ea, quæ proprie poſſunt dici *Purgari*, hæc autem ſunt corpora, & non materiæ, nam purgari idem importat ac moueri, ut purum reddatur: mouetur autem ad puritatem, & eſſe purum, non materia, quæ exit, ſed corpus quod remanet, & quod prius ab illa materia erat redditum impurum, ſic Hipp. aliquando hoc nomen impuri dedit corporibus, ut in Aph. decimo ſecundi Libri, nunquam autem materiebus. & addo quod quando Hipp. voluit intelligere motum materierum, uſus eſt non vocabulo purgari, ſed alio, ſic in XXIII. Aph. huius lib., dum habet ſimilem concluſionẽ, ſed de materiebus, utitur nomine deiectionum, & verbo deiici, & in XXIV. ſeruans idẽ propoſitum, utitur verbo duci. Sed clarius in Aph. II. quarti lib., conſiderans euacuationes, quas init Medicus pharmaco, ſeu medicamento, quas propterea medicationes appellat, dum eas dirigit ad materias, inquit ſi talia educantur. Quod etiam *Vaſorum Inanitionem*, intellexerit Hipp. cuiuſuis, & a quocumque loco corporis euacuationem, non admitto, quia nunquã Hipp. appellauit vaſa ventriculum, aut inteſtina, unde ducitur materia in vomitu, aut dieɑione, ſed bene venas magnas, aut minores, ac minimas, quæ deplentur hęmorrhagiis, exercitio, & ieiuniis, prout his vocibus in hac ſignificatione uſus eſt in lib. de ratione victus in acutis, & proxime ab Hipp. uſus eſt etiam Eraſiſtratus, prout refertur a Gal. in lib. de venæ ſect. aduerſus eum, ſicut, & ipſe Gal. in commento ſequentis eaſdem accipit in eadem venarum ſignificatione. Sic, & illud verbum *Fiat* quod Gal. & plerique

rique adſcribunt medico, Ego abſolute, & tanquam a principio interno recipio, quia quod eſt abſolute, & ſine concordantia prolatum, debet etiam ſimpliciter, & per ſe accipi, & illa dictio *Sic* importat ſimilitudinem debere eſſe cum vaſorum inanitione, quæ proponitur, & ventris perturbatione, ac vomitu, quæ fuere propoſita; Sed nulla poteſt eſſe ſimilitudo, niſi iſta vaſorum inanitio ſit ęque ſpontanea, prout illæ prius propoſitæ. Diſſentio demum in eo, quod Hipp. propoſuerit in caſibus citatis inſpiciendas eſſe regiones, ætates, anni tempora, & morbos, ut inde, dignoſcantur materiæ in corpore peccantes, Nimis enim communes materierum cauſæ, atque inde communiſſima ſigna exiſtunt, cum in quacumque ætate, ſicut in omni regione, & tempore, omnia genera morborum, & ex omni materiæ genere contingant; Morbique ipſi non ab una ſola materia procedant, ut propterea iſta paruam vim habeant in ſignificandis determinatis materiebus è corpore ducendis. Et quod maius eſt, dictum illud Hipp. in fine tex. *In quibus conueniat, aut non* demonſtrat, ſupradicta non fuiſſe propoſita tanquam ſignificatiua materierum educendarum, ſed tanquam demonſtratiua opportunæ, & proficuæ ſecuturæ euacuationis, alicuius de ſupra propoſitis. Vt propterea concludam Hipp. in iſto Aph. monere medicum, ne rectam habeat, & probet, quamcumque viderit è corpore ſpontaneam eruptionem, ſiue illa ſit ex inferna aluo turbato ventre, quæ frequentiſſima eſt, ſiue ex ore ventre eodem ſurſum conuerſo, quæ non raro contingit, ſeu ex apertis venit, quæ aliquoties viſitur, ſiue ex iugi inſtituta inedia, aut labore; ſed ſolum eas quæ ſequentur in corporibus, talibus exiſtentibus regione, ętate, anni tempore, & morbo, qualibus puris reddendis conuenit, & inde confert illa eruptio, & illam inde corpora eadem

facile tolerant, non autem illas quas viderit è contra ſequi in corpore tali ex regione, aut ætate, aut tempore, aut morbo, quali iuxta horum aliquid non conuenit, nec propterea conferret euacuatio illa, nec eam facile illud tolerabit, ut itaque dignoſcat, quænam corpora ſint apta, & quibus ſint futura proficua aliqua de prædictis ſpontaneis irruptionibus, debet medicus obſeruare ætatem, regionẽ, tempus anni, & morbos; ſunt enim de morbis ſurditas, exẽpli gratia, cui confert alui fluor, ut obſeruauit etiam Hip. in Aph. XXIIX. quarti libri. et tabes, cui non confert: ut notauit in XIV. quinti, ſic alui longum profluuium ut ſignauit in XV. ſexti vomitus ſoluit, & tuberculi interni eruptioni ac ileo vomitus malus ex Aph. IIX. & X. ſeptimi & Hęmorrhagia ipſa deficientibus menſibus utilis in Aph. XXXIII. quinti, & inſaniam ſoluit ex Aph. XXI. ſexti, Nocet autem aqua inter cutem laborantibus, aliiſque affectibus in quibus adducere Hip. ſuperfluum eſt, & inedia morbis a plenitudine utilis contrariis vero nocua. Sunt etiam de ætatibus prima cuius morbos facile tollit alui fluor, aut vomitus, ſecunda quæ hęmorrhagiis leuatur, ſicut ultima a quacumq; euacuatione reſoluitur. Et rationabile eſt varias regiones varias habere euacuationes, proficuas, & anni tẽpora ſimiliter, nã æſtate potius vomitu, hieme vero deiectione, vere hæmorrhagia æſtate ſudore morbi ſoluuntur.

APHOR. III.

Habitus exercitatorum qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremo conſtiterint, neque enim poſſunt in eodem permanere neque quieſcere. Cum vero non quieſcant neque poſſint proficere in melius, reliquum eſt igitur ut decidant in deterius. His de cauſis bonum habitum ſtatim ſoluere expedit ut corpus rurſus nutriri incipiat. Neque compreſſiones ad extre-

mum

mum ducendæ: periculoſum enim, ſed qualis fuerit natura eius qui debet perferre ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes quæ ad extremum deducunt ſunt periculoſæ, & rurſus refectiones cum extremæ fuerint periculoſæ.

HAbitus dicitur qualitas corporis, aut animi, ſeu modus ſe habendi, aut exiſtendi, unde determinatur talis, aut alius, ab eo vocabulo, quod adiũgitur, ſic alius eſt habitus fabri, alius militis. modo nunc determinatur vocabulo exercitati. erant autem *Exercitati*, homines qui proferebantur antiquitus in gymnaſiis græcorum, unde etiam gymnaſtæ dicebantur, & in paleſtris Latinorum, ad monſtrandos varios roboris actus, præcipue in lucta: in quibus, ut maxime valerent, curabant virium robur, quod cum videatur conſiſtere in plenitudine corporis, plurimo ſumpto alimento ad turgidas dimenſiones ſua corpota deducebant. Hinc *Summum bonitatis* eorum erat ultima plenitudo ipſis expetita, tanquam finis ſuæ profeſſionis. *Soluere* itaque bonum habitum erit tollere plenitudinem. *Periculoſum* vero ut dictum eſt in præcedenti, cum ſit quod poteſt habere bonum æque, ac malum finem, maluſque finis hominum ſit mors, aut ægritudo, habitus exercitatorum dicentur periculoſi, qui poſſint finire in mortem violentam, aut in morbum. *Compreſſiones* autem erunt actus, vnde corpora compreſſa, & diminuta reddentur, qui eſt idem ac extenuatio.

Quibus ſic ſignificantibus vocibus, licet Gal. quem cæteri ſequuti ſunt, dicat Hip. hic duas habere concluſiones, quarum prima referatur ad homines ſolos exercitatos altera vero ſit de euacuatione & repletione in uniuerſali. Ego exiſtimo primam eſſe non ſolumodo exercitatorum cõſultricem, ſed & omnium aliorum, qui more exercitatorũ co-

concedentes deuenerint ad ultimam plenitudinem palęſtricam ſupradictam. Quod arguo primum, ex eo, quod non erant tot, tantique momenti homines exercitati, ut eorum particulare regimen debuiſſet ſcribere Hip.; ſecundo ex illo, quod nomen habitus ut dictum eſt, importat modum exiſtendi corporis, non autem ipſum corpus, & ita corpulentiam qualis eſt exercitatorum, non autem ipſam; & tertio ex eo, quod, dum conſulit Hip. eſſe ſoluendos tales, non dicit eorum corpora, ſed inquit bonum habitum, hic autem poteſt eſſe etiam in aliquo de non exercitatis, immo de ſedentariis; & quarto ex eo, quod, ratio, qua conſulit Hipp. horum habitum ſoluere, non eſt propter eſſe corporum exercitatorum, ſed propter eſſe nimiũ plena, talia autem fieri poſſunt quæcumque ſana nimium comederint, etiam ſi in palęſtris non ſe exercuerint; firmatque opinionem meam Celſus, in ſecundo de *Re Medica cap.* 11. quo loci veluti referens hunc Aph. dixit, *Ergo ſi quis plenior, ſpecioſior, & coloratior factus eſt, ſuſpecta habere iſta ſua bona debet, quæ quia neque in eodem ſtatu ſubſiſtere, neque vlterius progredi poſſunt, ferè retro quaſi ruina quadam reuoluuntur*, quibus verbis admonet non modo periculoſam eſſe vltimam corporis plenitudinem, quam poſſit aliquis aquirere in humana ſpecie, ſed etiam vltimam, quam quiſque poteſt adipiſci in ſua indiuidualitate, ita ut ſubiectus fiat periculo mortis, aut morbi, qui plenior ſit factus plurimis hominũ, & qui plenior ſe ipſo iam ſano degente.

Erit ergo concluſio prima, quod homines, qui deuenerint ad plenitudinem corporis maiorem quam conquirere poſſunt, cum non valeant in ea manere quia ex conſuetudine comedunt ad maiorem repletionem, neque poſſint in maiorem plenitudinem proficere, quia iam ſunt in ultima, ultra quam alia non eſt, nam facultates animæ ſunt finitæ,

tæ, & dimenſiones itidem corporum ſuos terminos habet, non modo ſpecificos, virtute quorum nullus homo attingit magnitudinem elephantis, nec conſiſtit in magnitudine formicæ, ſed etiam indiuiduales, iuxta quos unicuique eſt propria magnitudo, & plenitudo. debent ergo moueri in deterius ſcilicet in morbum, aut mortem; in morbum aut crepaturæ alicuius venarum magnarum, nimio eas inflante ſanguine, aut putredinis humorum creſcentibus jis ſupra caloris animæ dominium; in mortem vero obſtructis, aut compreſſis nimia ſubſtantia viis ſpiritus ad ſuffocationem, qualis accidit omnibus ignitis concluſis ſine ſpiritu. Non ſunt tamen extenuandi ad extremum, quia ultima extenuatio ſicut ultima repletio eſt periculoſa, & ſi iſta morbis propoſitis, illa aliis infra proponendis, ſed ſunt exſoluendi ad illum terminum, quem tolerare poſſint, hoc eſt reducendi ad priſtinam tenuitatem, in qua ſani prius viuebant. Modi autem extenuandi varii ſunt. Vnus eſt nullo ſuperaddito alimento, cũ calor noſter iugiter extenuet, ipſa ſcilicet inedia, ſed hic modus lentus eſt. Alter eſt maior, procurata per calorem corporis ulteriorem, eiuſdem reſolutio, qualis accidit per exercitium, & laborem corporis, qui paulo citius propoſita inedia procedit. Alius eſt adhuc citior citato ſudore, urina, vomitu, aut egeſtione, dum quæ humiditas erat proceſſura in ſubſtantias corporis viuentis, demitur. Et cum præcipua materia refectionis ſit ex eo quod continetur in venis, hinc citiſsima extenuatio accidit ex apertis eis ac ſanguine miſſo. Cum itaque extenuatio maxime ſequatur ad euacuationem, & pręcipue ſanguinis, hinc Gal. & cæteri poſteriorũ cũ illo, per ſolutionem habituum exercitatorum propoſuerunt euacuationem, plurimique crediderunt ſanguinis ductionem ex eo quod Hipp. dicit *Statim*, ſed hoc ſtatim poteſt acapi

de

de initio extenuandi etiam, vnde ego explico iſtam extenuationem eſſe ineundam inedia, exercitio, pharmaco, aut ſanguine miſſo iuxta quod videbitur magis, aut minus eſſe momentaneum periculum. Altera itaque huius Aph. concluſio erit quod ſicut repletio ad extremum eſt periculoſa, ita & omnis extenuatio, pręſertim euacuatione facta ſi fuerit ad ultimum, erit periculoſa: Pericula autem ſunt, aut ſubita defectio, aut imbecillitas quæ omnibus morbis ſubmittit.

APHOR. IV.

Victus tenuis, & exquiſitus in morbis quidem longis ſemper, in acutis vero in quibus non conuenit periculoſus. Et rurſus qui ad extremum deuenit tenuitatis grauis eſt, nam & repletiones quæ ad extremum deueniunt graues ſunt.

QVod nomine *victus* intellexerit Hipp. uſum alimentorum recipio & ego cum Galen. & aliis, nam illud importat quidem uſum omnium, quæ ſunt neceſſaria ad hominis vitam, ſed præcipue eorum, quæ regi poſſunt ad eius arbitrium, hæc autem ſunt alimenta; dicitur autem hic alimentorum uſus talis, aut alius, prout talia, aut alia ſunt ipſa alimenta, ſed quod per *tenuem* intelligat illũ, unde corpora ſolumodo extenuãtur, ut inquit Gal. & communiter recipitur, non probo, quia nomen tenuis primo, & proprie importat modum ſubſtantiæ oppoſitum craſſæ, craſſa autem alimentalis, cum ſit ſolida, quæ & maſticabilis dicitur, tenuis erit quæ ſorbilis, & potulenta; Suadetque mihi hanc intelligentiam primum Hipp. qui omnem victum tenuem facit ſorbilem, ut ptiſana, aut potulentum, uti hidromel. Secundo Arabes medici, qui & ipſi victum

tenuem

tenuem dicebant ptiſanam,aquamq; ſaccharitam,quam iuleb vocabant. Et demum noſtrates, qui licet uberius nutriant, tamen in victu tenui alimenta diluunt contuſa carne cum iure, aut intrito pane in eodem ad formam ſorbitionis, aut concuſſo, & inde in iure liquato oui vitello, aut ſucco carnis per ignem ſtillato ad formam potionis. Non enim factus eſt uſquam, aut unquam victus tenuis ſola quãtitate diminuta eſculentorum, prout ſufficeret ad hoc, ut inde corpora extenuarentur, ſed factus eſt liquidus, non modo ut inquit Hipp. in lib. de veteri medicina, vt valenti nutrimento per admiſtionem aquæ, quæ non nutrit, minueretur vis nutritiua, & inde minus diſtracta ad eius coctionem natura plus vacaret coctioni materiæ facientis morbos acutos. ſunt enim illi omnium maxime a materia procedentes. ſed vt æque repleretur venter, ac ſi ingeſſiſſet conſuetam quantitatem, & etiam ut facilius deglutiretur. facilius enim deſcendunt in ſtomachum liquida, quæ non egent confectione dentium, & ut citior fieret cõcoctio, ac refectio. citius enim concoquuntur liquida, quia propter humiditatem ſunt magis transmutabilia. Erit ergo victus tenuis diluta alimentorum ratio, ac proinde facilius deglutibilis, coctiliſque, ſed minus nutritiua.

Quod etiam per verbum illud *Exquiſitus* ſit intelligendus unus gradus iſtius victus rationis attenuatæ, & attenuantis admittere non poſſum. Nã illud eſt nomen adiectiuum, quod importat electionem ex multis. unde exquiſitus erit ſelectorum alimentorum uſus; confirmatque me in iſto ſenſu illa particula coniunctiua *Et*, quæ demonſtrat illud eſſe nomen adiectiuum, eodem modo, quo erat nomen tenuis, & non aduerbiale, & graduale. Et adhuc magis firmat Hipp. qui quando voluit uti ſimili vocabulo aduerbialiter, uſus eſt prorſus alia dictione, ut in Aph. VI. Hinc

C patet

patet quod exquiſitus cibus non ſit de neceſſitate tenuis, ſed tenuis ſit exquiſitus. Nã Græci ex ſolo hordeo, & melle illum conficiebant, ſicut Arabes ex eodẽ hordeo & ſaccharo fecerunt; & noſtrates ex aliquibus carnibus, & ouorum vitellis, præter panem, & hordeum, conficiunt. *Morbos* autem *Longos* dixerunt Antiqui, ut dicimus, & nos illos, qui durant per menſes, & annos; *Acutos* vero, prout deſcribit Hip. in lib. primo de Ratione victus in acutis tex. VIII. quorum vi plurimi pereunt, quiq; , ut dicebat in Aph. XIX. Secundi lib. non habent omnino certas prædictiones ſalutis, & mortis, & quos in Aph. XXIII. aiebat terminari in quatuordecim diebus ad ſummum, quoſque propterea definiunt medici, eſſe breues ac vehementes, & propterea periculoſos. Sunt autem inflammationes internæ unde enumerantur pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, cauſon, & quicumq; hos conſequuntur, quorũ febres prorſus continuę ſunt: quorũ fecerunt quatuor differẽtias, quarum prima ſit acutorum, quæ finiatur in quatuordecim dieb⁹: altera acutorũ exacte, ſeu exquiſite, quæ finiatur in undecim; altera peracutorum, quę finiatur in ſeptem; altera perperacutorũ, ſeu acutiſſimorum, quæ finiatur in quatuor: iuxta quas differentias accomodaturi victum tenuẽ ſupra propoſitũ, fecerunt illum quadruplicem; unũ tenuẽ ſimpliciter, qui valeat ſecurare vires mediocres per quatuordecim dies; alterũ magis tenuem, quiq; propterea ſit exacte tenuis, & ſit iſte, qui nunc ab Hip. vocatur tenuis, & exquiſitus, id eſt exquiſite tenuis, qui valeat ſufficere ſecurandis viribus, mediocriter cõſtantibus per vndecim dies; alterũ tenuiſſimum, qui valeat ſufficere viribus dictis, per ſolam ſeptimanam; & alterum extreme tenuiſsimum, qui ſufficiat ſolum per quatriduum. Quas differentias morborum acutorum, & victuum tenuium, ego non probo, tanquã

ſu-

ſuperfluas, nec doctrinæ Hipp. concordes: ſuperfluas, dico, acutorum differentias; quia quæ differunt gradu vehementię, & breuitatis, tres tantum debent habere differentias, poſitiui ſcilicet gradus, ſuperlatiui, & medii comparatiui: & ita morborum acutorum, alii eſſe acuti ſimpliciter, qui terminantur in XIV. alii acutiſſimi, qui in IV. & alii medii, qui in VII; ſicut enim obſeruati ſunt terminari acuti morbi in aliquo trium temporum, rariſsime autem in alia die, ita, & raro in undecim, unde debeat ſtatui una acutorum differentia. Nec concordant iſtę, quatuor differentiæ cum Hip., qui mentionē facit ſolummodo acutorū, & peracutorū, quos acutiſsimos intelligit, ut monſtrabitur in Aph. VII. quibus poteſt, tanquā extremis in acutie addi alter medius, quem vocat ibi non peracutū, non extremū. Simili ratione, & quarta differentia victus tenuis non eſt rationabilis; ſed ſolæ tenuis, tenuiſsimi, & valde tenuis ſufficiunt. Nec Hip. meminit niſi tenuis, & extremæ tenuitatis, quem poſtea in Aph. VII. appellat extreme tenuiſſimum, & mediocris tenuitatis, quem in Aph. V. vocat paulo pleniorem. Quorum materiæ, ut accipitur ab eo in primo de Ratione victus in acutis erant ptiſana hordeacea nō colata, hoc eſt pulmentū ex hordeo; ptiſana colata per linteū reiectis ſcilicet furfuraceis corticib⁹ hordei, quas duas ſorbitiones apellat, ſicut tertiam potionem, quam notat aliquando ex melle, aliquando ex aqua, aliquando ex oxymelite. *Periculoſus* autem poteſt eſſe victus, cum inde poſſit ſequi in corpore malum, & malum hoc in morbis acutis, aut longis erit aut imbecillitas, aut mors. *Grauis* demum dicitur, qui noxam adfert, licet ſuperetur, qui difficulter ſcilicet toleratur, aut cum difficultate conſiſtit.

Quibus ſic ſtantibus miſſa concluſione communi, ſicut miſſa eſt expoſitio, dico Hipp. in iſto Aph. varia admone-

re;& Primum eſt, quod vſus eſculentorum aqua dilutorum, ad formam ſorbilem & ex ſelecta materia in morbis, qui ſolent durare per menſes, poteſt inducere imbecillitatem, atque inde etiam mortem. Secundum eſt, quod ille itidē iſta poteſt inducere in morbis vehementibus, & breuibus, in quibus non conuenit. Tertium eſt, quod uſus alimentorum potulentorum, aut potionis ſolius noxam adfert.

Rationem primi dicti reddo, quia ex victu ſorbili debilitantur vires, quas non oportet debilitari, dum morbus eſt longo tempore duraturus, ne redigantur ad deficientiam. Rationem ſecundi dicti accipio, quoniam ſunt aliqui de acutis, in quibus deiicitur adeo virtus, vt ei potius ſit ſuccurrendum, quam aduerſus eos pugnandum, & aliqui, in quibus tanta eſt auerſatio alimentorum, & eorum præcipue, è quorum materia conficitur victus tenuis, vt ratione iſta, aut non ſequuta aſſumptione, aut non facta bona coctione ſequatur imbecillitas; & alij denique ſunt cum alui fluore, aut vomitu, in quibus ob facilitatem reiectionis, aut deiectionis non conuenit victus ſorbilis, aut potulentus. Rationem tertii dicti addo, nam vbi diminutio fortis accidit viriū, ea non modo difficulter toleratur in longis, verum etiam in omnibus acutis. Ex quo patet, quod nomen grauis. Et difficulter tollerabilis eſt amplius nomine periculoſi. Et ita bene dicitur victus tenuiſſimus grauis, quia periculoſus in longis, & cum aliquo diſcrimine in omnibus acutis. Nam & qui replet, ſeu repletiones facit, non modo eſt periculoſus in acutis manifeſtè, & citæ ſuffocationis, verum etiam eſt cum aliquo diſcrimine longitudinis, aut eiuſdem ſuffocationis in longis.

APH.

APHOR. V.

In tenui victu ægri delinquunt: quo ſit, ut magis lædantur. Quicunque enim error committitur magnus, maior in hoc ſit quam in paulo pleniore victu, propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valde exquiſitus victus, & conſtitutus, quoniam errores grauius ferunt. Os hoc igitur tenuis victus atque admodum exquiſitus eo qui ſit paulo plenior magis periculoſus.

DElinquere, cuius loco interpretes legunt, *Peccare*, ſeu *errorem committere* cum proponatur ab Hip. in victu, erit tranſgredi conſtitutiones medici circa alimenta. Error ergo ſeu tranſcurſus hic poteſt eſſe in qualitate, quantitate, & tempore: & poteſt eſſe magnus ſeu multum diſtans a medica conſtitutione, eritque propterea omnis cum offenſa naturæ, ſi medici conſulta ſunt naturæ ipſi auxiliaria, prout eſſe debent. Hinc ergo magnificabitur morbus. *Paulo plenior* autem cum referatur ad tenuem, tenuiſque ſit aliùs ſimpliciter, alius tenuior, alius tenuiſſimus, prout declaratum eſt in præcedente; erit intelligendus ſemper ſupra gradum tenuitatis requiſitæ ipſi morbo de iure.

Concludit itaque Hip. in Aph. iſto, quod minus periculoſus eſt victus paulo plenior eo, qui morbo de medico iure deberetur, magiſque periculoſus eſt tenuis de iure debitus.

Et rationem concluſionis præmittit, quod tranſcurſus qui fiunt in tenui victu, euadant maiores, quam ſi eſſent facti in paulò pleniore. Maiores autem eſſe intelliguntur, quando cum maiore ſequuta corporis læſione; maiorq; ſequitur læſio, quando quæ ſequuta eſt, non facile a natura ſuperatur. Minus autem facile ſuperatur a natura in victu

tenui,

tenui, quam in paulo pleniore, quia ex tenuitate eſt magis debilitata. Quod autē in victu tenui ægri tranſgrediantur medici inſtituta, habet in principio tex. Hippo. tanquam ſuppoſitum, ex imbecillitate humani conſilii aduerſus facultatem appetitiuam. Magis enim videtur mouere hominem appetitus, quam remouere rationalitas. Cum ergo in victu tenui prohibita ſint quantitas, qualitas, aut tempus conſueti alimenti, conſtetque, immo ex morbo ſit adauctus appetitus, uti eſt vini in febribus, æger ab illo ducitur ad tranſcurſum. Exemplificat ſuas rationes, & concluſionem Hipp. in ſanis, qui magis læduntur ex tranſcurſu extra victum, exquiſitum ſeu conſtitutum, unde ille euadit periculoſior eis. Eſt autem ſanorum victus exquiſitus, & conſtitutus, in quo quædam eſculentorum, & potulentorum genera conceduntur, & quædam denegantur; hinc accipitur, quod victus tenuis eſt exquiſitus, non autem è conuerſo, & quod exquiſitus poteſt eſſe magis & minus exquiſitus.

Conſultum ergo practicum ex hoc Aphor. deſumitur, quod ſecurius ſit in ægris non adeo attenuare victum, prout videtur morbo & viribus conuenire, ut ægri magis conſtent medicis conſtitutionibus in illo, ſicut in ſanis qui egent ob imbecillitatem ſuæ ſanitatis aliquo regimine victus, ſecurius eſt reddere illum non adeo exquiſitum, ut magis in eo conſiſtant & non errent.

Sunt qui dubitant de hac concluſione, quoniam morbi acuti ſunt omnes ex materia, ut propterea egeant minutione & euacuatione, cui intentioni repugnat magis victus plenior debito, quam tenuior. Sed reſolutio eſt, quod dum eſt paulo plenior, illa pauca repletio, quæ veniet ex illo, erit minoris noxæ, quam error ſequutus in victu tenui.

APH.

APHOR. VI.

Extremis morbis extrema exquiſite remedia optima ſunt.

EXtremum dicitur quodcunque eſt in ultimo gradu perfectionis ſuæ naturæ; unde cum morborum natura ſit lædens & imperficiens operationes, indeque dignoſcatur, erunt extremi morbi, unde operationes ſunt ad ultimam diuerſitatem naturæ deprauatæ, aut fere ad nihilum deductæ, ut nulla remaneat maior deprauatio, aut perditio, quam mors; ſiue hoc ſequatur, quia malum ſit toti corpori communicatum, ſiue quia parti principi inſinuatum. Hinc patet quod morbi extremi non ſunt ſemper incurabiles; nam aliquando qui fere mortui ſunt reuiuiſcunt; nec ſunt ſoli acuti; nam & in morbis longis aliquibus maxime læduntur operationes. *Remedii* autem nomen importat ſemper operationem factam medici officio ad ſalute. Hæc autem triplex eſt iuxta triplicia media, quibus in illa utitur qui medetur. Quædam enim peragitur manu ſola, quę propterea a Græcis remedium χειρȣργικὸν, a Latinis Manuale dicitur; quædam vero procedit per medium alicuius materiæ, quæ ingeſta, aut applicita cum fuerit a calore viuentis mutata, concipit talem naturam, ut inde corpus noſtrum mutetur, aut in qualitatibus primis, unde incaleſcat vel refrigeretur, humeſcat vel excicetur, aut in ſecundis, unde molleſcat, duretur, leniatur, exaſperetur, aut in facultatibus animæ, ut inde trahat, retineat, vel expellat, aut concoquat, ſentiat, aut moueatur: quod medium cum Gręci φάρμακον appellarint Latiniq; Medicamentū dixerint, remedium huiuſmodi eſt appellatum a Græcis Φαρμακευτικὸν a Latinis vero Medicinale. Quædam demum eſt operatio,

quæ

quæ ſequitur ex regimine eorum quæ uſualia, & neceſſaria ſunt ad hominis vitam, qualia ſunt ambiens aer, quæque ingeruntur ad alituram, & variarum partium corporis in unum cooperationes, quod regimen conſiſtit in aptata iſtorum quantitate, qualitate, ſubſtantia, modo, & tempore, quodq́ cum a Græcis diceretur Διαίτα, Latini Rationẽ victus vocarunt, unde operationes iſtæ a Græcis remedia Διαιτετικὰ, a Latinis vero in Ratione victus conſtituta, ſunt appellatæ. *Extrema* autem, & ipſa erunt, quæ habebunt ultimum gradum ſuæ naturæ, hoc eſt ultimum poſſe pro ſanitate, ſiue hoc ſequatur breui tempore, prout requiritur in morbis acutis, ſiue longo, prout requiritur in longis, ſiue perficiatur manu, ſiue pharmaco, ſiue victus ratione. Hinc patet male cenſuiſſe, qui extrema remedia crediderunt ſola chirurgica, cum & in pharmaceuticis ſequantur extremæ mutationes ad ſalutem, ut ex uſu elleborí, euphorbii, alteriuſq; venefici; & in diæteticis etiam. Nam maxime mutat corpora inedia abſoluta, eaque pluriũ dierum.

Quo dato ſenſu literę concluſio Aph. erit: quod, quando contigerit maxime perdi, aut deprauari ex diſpoſitione morboſa operationes hominis, debebût operationes, quas initurus eſt medicus pro ſalute, eſſe maxime validæ: ut quando cauſa morbifica facit ultimum aduerſus naturam pro morte, medicus faciat ultimum ſui poſſe pro ſalute.

Et ratio eſt, nam corpus in morbis eſt diſtractum ab illa temperie qualitatum, aut organizatione, aut unitate partium, aut pluribus his, aut omnibus, quæ requiſita ſunt ad conſtituendam eius ſanitatem, quod propterea, ſi debet ſanari, debet reduci ad illum terminum, & mediocritatẽ. Reducetur autem facta retractione in oppoſitum, æquale tamen. Nam ſi erit maior, reducetur non modo ad me-

diocri-

diocritatem, ſed etiam vltra illam, ad aliud oppoſitum. Ex quo accipitur concluſio adhuc magis uniuerſalis, quod remedia ſunt æquanda morbis, extremis extrema, leuibus leuia, mediocribus mediocria, lentis lenta, acutis acuta.

Dubitatur autem, quia extrema remedia fatigant in extremo, & quia euacuatio extrema fuit ab Hipp. in ſecundo Aph. dicta periculoſa. Sed reſponſio eſt quod extrema remedia ſunt adhibenda, quando leuia non ſufficiunt, etiãſi naturam fatigent. quia ſatius eſt tollere morbum fatigando naturam, quam ipſam non fatigatam remediis dimittere morbo ſuccumbentem. Nec Hip. prohibuit extremam euacuationem, quando dixit illam eſſe periculoſam.

APHOR. VII.

Vbi igitur morbus peracutus eſt, ſtatim extremos habet labores, & extreme tenuiſſimo victu utendum eſt; ubi vero non, ſed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum quanto morbus extremis eſt molior.

LIcet præpoſitio, *Per*, adiecta ſemper importet additamentum conditionis, Hipp. tamen hîc per verbum *Peracuti*, quod adiicit morbo, intelligit morbum non in ulteriore, ſed in ultimo gradu acutiei, ſcilicet acutiſſimum. quod colligitur primo ex eo, quod dicit morbum peracutum habere *Labores extremos*, qui ſunt fatigationes naturæ, cum ultima operationum læſione: hæ autem non poſſunt eſſe niſi in morbo tali, ultimo, & extremo. Secundo accipitur ex illo, quod Hipp. dicit morbum peracutum habere hos labores extremos *Statim*, quod ſtatim importat ſaltem ultimam breuitatem temporis intermedii: ultima autem breuitas eſt in acutiſſimo, non autẽ

in valde acuto. Et tertio confirmatur, quia Hip. huic mor bo peracuto deſtinat victum extremè tenuiſſimum, qui no poſſet ei conuenire ex Aph. præcedente, ni & morbus ſ acutiſſimus. Demum concluditur: nam in fine textus Hi hunc morbum peracutum appellat extremum. *Extreme* au tem *Tenuiſſimus* victus: licet aliqui accipiant tenuiſſimu quam unquam in illo morbo: ego accipio tenuiſſimum, qu in alia morbi ſpecie. & licet Gal. eum apud Hipp. facia triplicem iuxta triplex virium robur, ſcilicet inediam in vi ribus fortiſſimis, paucam eamque dilutiorem ptiſanam i viribus infirmis, & melicratum, quod mediæ eſt alimoni inter paucam citatam ptiſanam, & inediam; ego qui cum v deam Hipp. loqui generice de morbis, & per conſequen de ægris mediocrium virium, exiſtimo per victum extrem tenuiſſimum in hoc Aph. propoſitũ, voluiſſe potionem, ſiu ea ſit ex aqua ſimplici, ſiue cum melle, ſiue cum oxymeli te.

Erit itaque concluſio: quod, quando contigerit morbu ſummæ vehementiæ, & vltimæ breuitatis, hoc eſt duratu rus per quatriduum ad ſummum, ut notatum eſt in Aph. IV debebit ei adhiberi victus qui ſit minimæ nutritionis maximeque tenuis, & dilutæ ſubſtantiæ, uti eſt aqua ſim plex, aut cocta cũ octauo mellis, vel oxymelitis: quando ve ro continget morbus non tantæ vehementiæ, nec tant breuitatis, erit adhibendus victus, qui tantum ſapiat de ci bo, quantum morbus diſtabit a vehementiſſimo, & acutiſ ſimo.

Ratioque huius concluſionis eſt, quia victus tenuis, qui cunque ille ſit, non eſt ſimpliciter victus pro nutritione immo, cũ dirigatur ad efficiendam in corpore mutationẽ eſt potius remedium, & propterea morbo extremæ acuti ei debet eſſe extremæ tenuitatis, & ita duraturo per qua

triduum

triduum eſſe potulentum; duraturo per ſeptimanam unam eſſe ſorbile tenuius, uti eſt colata ptiſana, quæ habet de natura cibi per hordeum, ex quo conficitur; & duraturo per duas ſeptimanas eſſe ſorbile craſſius, uti hordeum craſſum, linteo non traiectũ; duraturo vero ultra terminum acutiei eſſe adhuc ſolidius, prout eſt maſticabile: longis enim vere longis non conuenit ulla victus attenuatio, ut firmatum eſt in aph. IV.

APHOR. IIX.

Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc tenuiſſimo victu utendum eſt.

VIgor in rebus viuentibus eſt ultimus gradus magnitudinis, & virtutis. Ita animalia dicuntur in vigore, quãdo obtinuerint ultimam ſibi debitam magnitudinem, & vitę perfectionem. Hinc ſimili modo morbi cum peruenerint ad ultimum gradum ſui, ita ut non amplius creſcant, dicuntur in vigore, quando ſcilicet magis quam unquam lædant operationes.

Eſt ergo concluſio: quod, quando morbus deuenerit ad ultimam magnitudinem ſuam, victus debet eſſe tenuiſsimus, ſcilicet aut maxime diluta ſorbitio, aut potio nutritiua, qualis erat Græcis mulſa, Arabibus aqua hordeacea; aut potio minimum nutritiua, qualis eſt aqua ſimplex, quæ debebit eſſe iſta, vel illa, iuxta maiorem morbi acutiem, & per conſequens minorem vigoris durationem, & virium ægrotantis robur, prout dictum eſt in aph. IV.

Ratio autem concluſionis eſt quæ fuit propoſita in aph. præcedente.

Et ſi dubitetur, an tenuiſsimo victu poſsint cõſiſtere vi-

res ſecuræ per morbi vigorem, ſit reſoluta dubitatio ex eo fundamento, quod victus attenuatio conuenit morbis acutis, non autem longis, & ita jis, quorum vigor non tranſcẽdit ſpatium quatuor dierum, cui ſpatio victus tenuiſsimus propoſitus valet ſuſtentare vires.

APHOR. IX.

Coniectare autem oportet, an æger cum victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat: & numquid prius ille deficiat, nec poſſit cum victu perdurare, ut morbus ante deficiat atque hebeteſcat.

C*Oniectura* dicitur argumentum non apparentium ductũ ex apparentibus. Non apparentia autẽ præcipue ſunt futura; & cum inter futura, quæ quærit maxime cognoſcere medicus, ſit morbi duratio, & virium ęgrotantis conſtantia, pręſertim pro inſtituenda conueniente victus ratione. Hinc conſultum eſt Hipp. in iſto Aphor., quod in uſurpanda victus ratioue quauis attenuata, non ſat eſt eam cognouiſſe morbo conuenientem, ſed obſeruandæ ſunt indiuidui ægrotantis vires, an conſtaturæ ſint eo victu, quouſq; morbus conſtiterit in magnitudine ſua, imo hebes fiet, aut factus erit, aut finitus, an vero non ſint conſtaturæ.

Ratio autem eſt quoniam medicus eſt operator circa indiuidua, unde debet obſeruare vires eius, quem tractat: & quia eas debet primo ſecurare, debet coniectare an eo victu conſtaturę ſint. Notauit autem Hipp. tria morbi tempora, & primo conſiſtentiam in ultima magnitudine; quoniam cum deductus eſt æger aliquo victu ad ultimam magnitudinem, poteſt in ſuccedenti declinatione cum maiore morbi ſecuritate uberius ali. Notauitque ſecundo hebetudinem, & declinationem: quoniam cum poſt illam ſequatur

tur

tur finis, adhuc ſecurius poterit ad uberiorem victum traduci: & demum notauit & finem, quoniam in eo maxima eſt alituræ uberioris ſecuritas, cum immineat ipſa ſanitas. Cum itaque coniectura conſtaturarum virium cum tali victu ſit argumẽtum de illis pręteritis, pręſentibuſque ad futuras, obſeruanda erit pro eo inferendo defectio, quæ fiat virium in illo victu de principio morbi in dies, & in momenta: quandoquidem ſi maxima breui tempore fiet, aut facta erit, cum ea debeat rationabiliter progreſſu temporis ad proportionem creſcere, dubitandum erit de defectu; ſi vero parum, & inſenſibiliter procedet, ſperandum erit quod ſint conſtaturæ, & ita in eodem victu perſiſtendum, ſicut in caſu contrario ab illo erit declinandum.

APHOR. X.

Quibus igitur ſtatim morbus conſiſtit, his ſtatim tenuis victus adhibendus eſt. Quibus vero poſterius conſiſtere debet, his, & in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud cibus ſubtrahendus, prius vero uberius agendum, ut æger ſufficiat.

STatim ſicut importat minimum temporis intercadentis, ut dictum eſt in aph. ſeptimo, ita non male fuit definitum in morbis a Gal. intra triduum, aut quatriduum. Quem autem victum intelligat Hipp. per *Tenuem* in iſto aph. propoſitum habet dubitationem. Nam cum eum adhibeat morbo ad ultimam ſuam magnitudinem intra triduum, aut quatriduum diueniẽti, eum adhibet morbo acutiſſimo, aut valde acuto, & ita debet eſſe tenuiſſimus ex Aph. ſeptimo: eum tamen vocat tenuem, cum ſciuerit appellare aliquem talium victuum tenuiſſimum, imo extreme tenuiſſimum, ut in eodem ſeptimo, & in quarto. Quo tamen non obſtante,

ego

ego exiſtimo per tenuem, voluiſſe Hip. tenuem in ultimo, ut concordet morbo vigorem ſuum habituro in triduo, aut quatriduo; & quia ſubiungit: *Quibus vero poſterius conſiſtere debet, his & in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud cibus ſubtrahendus, prius vero uberius agendum, ut æger ſufficiat.* Per *ſubtrahere* autem *cibum* accipienda eſt, aut abſoluta abſtinentia, quam uſurpabat Eraſiſtratus, & talibus vocabulis proponebat, aut ſaltem victus ei maxime proximus, qualis eſt potio melicrati, aut aquæ: unde cum Hip. hunc victum proponat in vigore etiam eorum, qui eum non habent intra triduum, & quatriduum, rationabile eſt quod & ſupra, dum proponit victum tenuem, intellexerit victum cibo ſubtracto tenuiſſimum alibi appellatum.

Erit itaque concluſio, quod quando morbus aliquis de acutis fuerit in ultima ſua acutie, & magnitudine, ſiue ad eam venerit intra triduum, ſiue poſt, debebit adhiberi victus potulentus: ante vero hanc conſiſtentiam, victus debebit eſſe uberior, ſed intra terminos tamen victus attenuati, ſtantibus jis quę dicta ſunt in Aph. IV. ne vires ægri tenuiſſimo victu uſurpato longius, & ultra quatriduum cōcidant. Sic itaque morbo duraturo per quatuordecim dies victus a principio poterit eſſe ſorbitio hordei integri, eaq; uſque ad vigorem: ſed in eo & parum ante debebit conuerti in potionem. Ita in morbo duraturo ad ſeptem, poterit eſſe primitus ſorbitio diluta ex hordeo colato, & in ſtatu perduci ad potionem; in morbo demum duraturo per quatriduum debebit a principio victus eſſe potulentus, æger enim mediocriter robuſtus eo per quatriduum durare poſſe videtur.

Ratio autem concluſionis eſt habita in Aphor. IV. & VII. unde petatur.

APH.

APHOR. XI.

In acceſſionibus abſtinere oportet; nam cibum dare nocuum eſt, & quibus per circuitus fiunt acceſſiones, in ipſa acceſſione abſtinere oportet.

QVod Græci παρόξυσμον, & Leonicenus *Acceſſionem* vocat, eſt inſultus morboſus per ſe, & ſine cauſa manifeſta, in quo operationes læduntur a cauſa morbifica, cum prius ab eadem, & tunc extante in corpore non læderentur. Hi autem ſunt duplices, alii primi, & ſimplices, durantes quouſque omnis cauſa eorum, ſiue ſit materia mala in corpore, ſiue ſit diſpoſitio aliqua mala in temperie, aut conformatione ipſius corporis, ſit finita & ablata. Alii vero quorum læſę operationes ceſſant ex ablatione cauſæ alicuius materialis coniunctæ, remanentibus tamen in corpore aliqua aut aliquibus malis eius diſpoſitionibus, quæ proceſſu temporis aggregando materiam aliquam malam reducunt priſtinas operationum læſiones, primoſque morboſos inſultus, qui a ſimilitudine omnimoda quam habent cum primo, videntur eiuſdem repetitiones & reditus, unde videtur primus morbus rediiſſe, & dicitur inde circuiſſe; nam in circulo fit reditus eiuſdem ad idem. *Abſtinere* autem eſt ſemper cibum omittere. Sed hoc eſt duplex, aliud abſolutum, in quo nil prorſus aſſumitur, quod ullatenus poſsit eſſe nutrimento, ne aquam: quidem alterum vero, in quo reducitur alitura fere ad nihilum, quia nil ſolidi, ſed ſola potio aquaue ſumitur. Hipp. modo hic aſſumit abſtinentiam in ſtricta, & propria ſignificatione, quia victum diminutæ alituræ, & dilutæ ſubſtantiæ, quem propoſuit ſuperius in morbis acutis, ſorbile, aut potulentum appel-

appellauit tenuem, & tenuiſsimum.

Quo dato ſenſu litteræ, duæ erunt in iſto Aph. concluſiones. Prima, quod aduenientibus per ſe & ſine cauſa manifeſta morbis, nihil edendum, nihilq; bibendum pro nutritione eſt, quia dare materiam nutritioni nocet. Secunda eſt, quod & in morbis redeuntibus nihil eſt edendum, aut bibendum nutritiui in ipſorum reditibus, cuius ſecundæ concluſionis non adiungit Hipp. rationem, quia eadem eius eſt, quæ fuit primæ.

Ratio modo, qua dare materiam nutritionis tempore inſultus morbi materialis ſit nocuum, eſt eadē, quæ fuit propoſita attenuandi victum in morbis acutis Aph. IV. & VII.

Dubitatur tamen, an nihil edere nec bibere ullatenus conueniat. Nam videtur omnino præter naturam, cum homines ſani nulla die ſine alimento conſiſtant. Nec ullus eſt idiota, immo nec ullus videtur eſſe medicus, qui ſuos ægros prorſus ieiunos tota die continuerit, aut contineat. Sed reſoluitur prima dubitatio dicendo, quod abſtinentia eſt præter naturam ſanis, ſed ſecundum naturam ęgris, qui plerunq; tempore, quo affliguntur a morbo non fameſcunt, aut minus. Reſoluitur vero ſecunda dicendo, quod idiotæ non debent eſſe exemplo ſapientibus, & quod falſum eſt nullum medicum ſuos ægros ieiunare coegiſſe: quippe legamus ieiunium uſitatum tempore Hipp. in lib. eius de ratione victus in acutis per triduum, & ulterius valde, & Gal. in jis cōmentis illud probantem, Eraſiſtratumque maxime eo in omni morborum principio uſum. Et ſi noſtrates medici eius uſum deſeruerint, illud eſt quoniam maxime ſunt proſecuti ſanguinis miſsionem in morbis materialibus, & alui deiectionem ad materiam corporis demendam, quæ erat proxima morborum cauſa, aut de breui poterat faceſſere in illam, ad quam inſenſibiliter dige-

rendam

gerendam, & abſtinentia digeritur. Quod ſi quęratur, quęnam ſit ſecurior in morbis materialibus corporis depletio, non poteſt niſi diſtinctione eorum reſponderi. Nam ſi ſumma eſt plenitudo, morbuſque deſignabitur accutiſsimus, ſecurius ſanguine miſſo, & a vena magna per phlebotomũ; ſi leuis vero erit illa, morbuſque non deſignabitur valde acutus, ſufficiet abſtinentia. Ipſa enim remiſſo toto curationis negotio naturę, quæ non errat in electione materiæ peccantis, nec in concoctione, aut expulſione, prout poteſt errare medicus, ſecurabit ægritudinem. At ſi mediocris extabit materia, nec leuis morbi acuties, pharmaco ſuccurendum, quod cito deplet, ſicut citius ſanguinis miſſio.

Dubitatur tamen adhuc, an inedia ſit ſecura in acceſſu, & reditu morborum, propter aduentus, & reditus durantes per hebdomadas, uti eſt articularis, aſthmaticus, colicus. Deinde propter reditus frequentes, uti ſunt tertiani, & quotidiani. Quibus dubitationibus reſpondendũ; & ad primã, quod nullus morbus ſuo inſultu durat ultra triduum. Nã arthritis, aſthma, colica, & ſimiles morbi in triduo ſaltem remittuntur, remiſſione quæ cedit in locum defectionis, citiuſque remitterentur, ſeruata inedia: quod ſi non remittuntur, eſt quia cibo ſubuenitur plenitudini, & cauſæ eorum. Ad ſecundam vero, quod in quotidianis inſultus nõ durat tota die, quippe declinationem habet, ſi debet habere nouum reditum: & cum declinatio ſapiat de integritate, dabitur ſecure in ea cibus, ſecuriuſq; hoc ſequetur in tertianis. Nam una dies cibo poterit ſufficienter viribus ſuccurrere, dum altera per inediã morbi decurtabit durationem.

APHOR. XII.

Acceſſiones vero & conſtitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum ſucceſſiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Sed & ex his quæ mox apparent, indicia ſumuntur: quemadmodum in morbo laterali, ſi circa initia ſtatim ſputum appareat, morbum breuiat: ſi vero poſtea appareat, producit, & urinæ: & alui excrementa, & ſudores quæcunqae apparuerint, vel bonam morborum iudicationem, vel malam, vel breues, aut longos fore morbos oſtendunt.

C*onſtitutiones* dicuntur integritates, ſeu compoſitiones morborum ex partibus ſuis, quę tempore metiuntur; iuxta quas unus eſt, & dicitur breuis, alter longus, alter vero mediocris, unus terminabilis in diebus, alter in hebdomadibus, alias in menſibus. *Incrementa* autem redituum ſunt motus ad maiorem læſionem operationum: quę accidit, aut quia in reditu intenſius læſa eſt operatio, ut magis perditus ſomnus, aut appetitus, vel lęſæ ſunt plures operationes, ut ſi in primo fuit ſolus appetitus deiectus, in ſecundo lędatur retentio cibi in ſtomacho, & ſequatur vomitus. Aut accidit quia læſio, quæcumque ſit, licet non adaucta, nec multiplicata, tamen citius ſuperuenit quam prius. Aut quia longius producitur, & ita quocumque modo magis inde patitur æger. *Mox apparentia* demum dicuntur, quæcumque ſenſibilia fiunt in morbis poſt ſui aduentū. Sunt autē præſertim materiæ, quæ ab ægrotante corpore exeunt ſub forma urinæ, ſeu egeſtionis, ſeu ſputi, cuius acipit exemplum Hip. in morbo laterali, quem πλευρῖτιν Græci dixerunt.

Voluit ergo in Aph. iſto dicere Hipp., quod ut præcognoſcatur qui morbi venturi ſint, & redituri, quantoque tempore ſint duraturi, obſeruanda ſunt quatuor: quorum unum ideſt anni tempora ſignificabit aduentus, & reditus; ſicut tria alia, ſcilicet morbi ipſi, redituum incrementa, & ea quæ ſequuntur in morbis præſertim excrementa, cum illis ſignificabunt durationes.

Ratio autem anni temporum in ſignificandis venturis morbis facilis eſt. Nam unum tempus diſponit uno modo corpora, aliud alio, prout declarabitur in tertio lib.

Ratio modo, qua anni tempora poſſint ſignificare morborum durationes, eadem eſt. Nã varia vario modo corpora alterant. quæ alteratio, ſicut facit ad morborum generationem, ita facere poteſt ad productionem. Sic experientia declarat vulnera citius curari æſtate, quia excrementa ad vulneratã partem ex imbecillitate coaceruata, unde difficilis redditur vulneris conſolidatio, magis ęſtiuo tempore a calore ambientis reſoluuntur, quam hieme, quod declarabitur magis in Aph. xxv. ſecundi libri.

Ratio autem, qua morbi ipſi valeant ſignificare ſuas indiuiduales durationes, eſt, quoniam ſicut ſpecifica natura habet ſuos terminos, ita eos prædicari neceſſe eſt de omni ſuo indiuiduo. Ita ſi febris tertiana exquiſita in ſpecie ſua non durat ultra ſeptimam periodum, eadem ipſa valebit prædicere, nec in Petro futuram eius ulteriorem durationem.

Ratio vero, qua incrementa redituum valeant ſignificare durationem, eſt quoniam ſignificant præſens morbi augmentum. quod cum ſucceſſerit poſt principium, inde notatur quanti temporis fuerit ipſum, ex quo cum illud ſit quarta pars morborum, ratiocinari poteſt etiam duratio aliorum trium, augmenti ſcilicet, vigoris, & declinationis,

& ita totius morbi.

Ratioque eadem eſt, qua ea quæ apparent mox, hoc eſt poſt principium, valeant ſignificare conſtitutiones. nam important finitum principium, a cuius longitudine peracta, & cognita, poteſt ratiocinari proportionata longitudo augmenti, ſtatus, & declinationis.

APHOR. XIII.

Senes facillime ieiunium ferunt; ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent: minus adoleſcentes; omnium minime pueri: præſertim qui inter ipſos ſunt viuidiores.

SEnes dicuntur homines, quando ex natura, & ſine morbo, diminuto pulmone, ſi non corpore toto, ſaltem viribus omnibus decreſcunt. Nam hæc virium diminutio, quandocũq; ſuapte contingit, ſenectutẽ inducit, ſicut dum ultimatur, mortem concludit: quæ vario ſingulis termino cõtingit, quoniam variæ ſunt cuicumq; naturæ. *Aetate* autem *Conſiſtentes* vocantur, qui ſunt in illa vitæ parte, in qua finita eſt acquiſitio virtutum animę, & facta per conſequens totius corporis perfectio, non apparente adhuc aliqua illarum declinatione, & illius deficientia. Quæ vitæ pars habet latitudinem temporis, & annorum, & dicitur una ætas. nam ætas eſt pars vitæ diſtincta, & determinata, per ſenſibilem mutationem, & conſtantiam operationum, præſertim vegetalium, aliarumque conſequentiã, quibus inſunt: unde ſicut ſenectus, eſt ætas imperfectionis, conſiſtentia dicitur perfecta. *Adoleſcentes* vero appellantur, qui creſcunt corpore, & viribus, aut quia nouas ſibi adiungant, ut accidit dum ſibi addunt generatiuam, aut quoniam habitas perficiunt, ut contingit de motiua, propterea

pterea hoc tempus vitæ, ſicut conſtituit alteram ætatem; quæ eſt perfectionis, ita illa dicitur adoleſcentia, è diametro ſenectuti oppoſita, in qua continetur etiam pueritia, nam & pueri creſcunt, ac perficiuntur. *Viuidiora* modo dicuntur viuentia, in quibus operationes animæ magis manifeſtantur, & cum prima, ac magis ſenſibilis earum ſit cognoſcitiua, magiſque motiua, dicitur homo viuidior, qui eſt magis promptus ab excitato per imaginationem appetitu moueri. *Ieiunii* demum nomen importat abſtinentiam. quæ cum duplex ſit, ut notatum eſt in Apho. x1. importabit, aut nihil alimenti ſumere, aut minus quam requiritur.

Erit ergo concluſio: quod homines dum ſuapte decreſcunt, ſaltē viribus, minime læduntur ex defectu aut diminutione debiti alimenti: læduntur autē, dum conſiſtunt in ultima virium, & corporis perfectione, magiſque ſi creſcendo procedunt ad corporis, & virium complementum; & adhuc magis ſi propinquiores ſunt ortui, & inter hos maxime illi qui aliis data ætatis paritate ſunt in imaginatione, quæ importat ingenium, & in corporis motu magis prompti.

Ratio modo huius concluſionis habebitur in expoſitione ſequentis Aph. Interim accipiatur ratio, ob quam Hip. de hac re monuerit medicum. Hæc autem eſt; vt diuerſam iuxta ętates in eodem ęgrotante inſtituat viuendi rationē: tenuius enim alendus erit Petrus pleuriticus ſenex, eo quod factum eſt, aut fieri debuit dum eſſet pleuriticus iuuenis, tunc enim fuit plenius alendus, ſicut & adhuc plenius ſi adoleuiſſet, magiſque ſi puer extitiſſet, & maxime ſi inter pueros viuidior fuiſſet motu, & ingenio.

Dubitatur tamen de veritate monimenti. Nam ſenes pręſertim decrepiti nulli jeiunio poſſunt conſiſtere: unde

to-

toties comedunt in die quoties & pueri. Sed Reſponſio eſt, quod frequentia eſus ſenum accidit ex eo, quod minime omnium ex eſculentis reficiuntur, quoniam imbecillitas virtutis coctricis eorum parũ boni ſucci elicit ex eſculentis, unde egent noua reſumptione quia prima in paucã nutritionem ceſſit.

APHOR. XIV.

Qui creſcunt plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus abſumitur. Senibus vero parum calidi innati ineſt, paucis propterea fomitibus egent, quia a multis extinguuntur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt, frigidum enim eorum corpus.

CAlidum quod Hipp. *Innatum* vocat, & poſteriores ingenitum, congenitum, primogenium, inſitum, & implantatum, Græci vero ἀρχίγονον dicunt, eſt illud quod primitus viuẽtibus pręſertim (licet & miſtis aliis) a generatione contingit, quod propterea nobis accidit ex ſanguine menſtruo matrum, virtute formatiua ſeminis patrum ad ſtructuram noſtri corporis reducto. Hoc autem Galen. in com. iſto, & clarius in Libello aduerſus Lycum, profeſſus eſt non eſſe ſimplicem qualitatem, cuius nomen eſt calor, aut caliditas, ſed corpulentam ſubſtantiam ipſam ſeminis, & ſanguinis, quæ a caliditate in ea exiſtente calidum dicatur, & ab eſſe primam noſtræ ſubſtantialis generationis materiam ingenitum, primogenitum, innatum, & archigonon, quæque iugiter conſumatur ab ortu, & non reficiatur, quia non adſit amplius, nec menſtruus ſanguis, nec ſemen, unde primitus conſtitit. Nam etſi ex alimentis reficitur aliqua ſubſtantia ſimilis cuique noſtri corporis parti,

ti, illa eſt aſcititia, quia orta poſt generationem, & non innata, qualis venit in generatione. Quam corpulentiam poſtea Galeniſtratum aliqui crediderunt adhuc per omnem vitam in noſtris corporis partibus uſq; minimis ſeruari ſub natura corpulenti ſeminis, & menſtrui inſimul comixti. Alii vero opinati ſunt, eã detineri in ipſis ſub forma tenuiſſimi corporis ſpirituoſi. Alii ſub forma propriarum naturarum partium, adeo ut calidum innatum oſſis nuper nati ſit tota illius oſſis ſubſtantia, quæ venerat in lucem; in adultis vero ſit ea tantum pars, quæ de innata remanſit, nõ conſumpta, cum reliqua pars oſſis adoleſcentis ſit aſcititia. Alii demum dixerunt eſſe puriorem ſubſtantiam cuiuſuis partis, ut calidum innatum oſſis ſit purior pars oſſis, & ita in aliis,

Ex quo fundamento Gal. & ſequaces explicant Aphor., quod qui creſcunt habent plurimum ſubſtantiæ eius, quæ cum iis venit in lucem: quæ cum a calore inexiſtente ſit actiua in alimentum, ideo ii requirunt plurimum eius, & cũ deficiente alimento ex actiuitate ſua debeat agere in ſemetipſam eſt in cauſa, ut inde corpus conſumatur. Senes vero cum habeant parum iſtius ſubſtantiæ, quæ venit in generatione, ſed plurimum eius quę aſcititia facta eſt ex tranſmutatis per cõcoctionem cibis, quę non eſt cõcoctrix, uti eſt innata, ideo etiam pauco egent alimento. Nam a multo extinguuntur, ſicut omne agens ſuperatur ab excedente patiente, & lucerna à nimio oleo; quod autem ſenes habeant parum calidi innati, argumentatur Hip. ab eo, quod febricitant minime febribus acutis, & frigidum eſt corpus eorum.

Quam Gal. opinionem, licet ad hæc uſque tempora paſſim non facto diligenti veritatis ſcrutinio fuerit recepta, admittere nõ poſſum. Per eam enim, & calidum innatum,

quod

quod animam ſemper, & ubique conſequitur in viuentibus, conſtituitnr in corpore per modum aſſiſtentis nautæ in naui; non autem naturæ informantis, & conſtituentis, quod eſt ab Ariſt. contra Plat. ab animæ natura omnino reiectũ. Pars enim illa ſubſtãtiæ, quæ ex eſculẽtis adſciſcitur, cũ viuat, viueret ex alio eam non conſtituente, nec formante, & ita ſi calidum innatum, quod eſt communiſſimum animæ in omni operatione inſtrumentum, eſſet corpulentum, diſtinctum a ſubſtantiis aſcititiis, eas viuificaret, quo modo nauta mouet nauim ei aſſiſtens, & non eam formaliter conſtituens: & quia deberent duæ diuerſæ noſtri corporis ſimilares ſubſtantiæ, innata ſcilicet, & aſcititia in vnam venire cum penetratione corporis per corpus, & cum exiſtentia duorum corporum in eodem loco, quod eſt omnino impoſſibile, ut ſubtilius diſputauit eximius Præceptor meus Cremoninus in Apologia de Calido innato contra Gal.

Erit propterea calidum innatum, quo animata viuunt, quodque ſemper deficit, & ultimo deficiente in eis mors ſequitur, modus quidam caloris, qui venit in conſtitutione propria, & in nobis licet per medium menſtrui, ac ſeminis ex temperamẽto quatuor eorum elementorum, quę ſunt communia cuiuſuis corporis ſublunaris principia; quę Hipp. in lib. de Natura hominis appellauit calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, Ariſtot. vero ignem, aquam, aerem, & terram, quique modus eſt rei propriæ, atque inde & noſtri conſtitutiuus, ſicut & omnium aliorum, ex diuerſa quatuor miſcibilium propoſitorum proportione.

Hinc voluit dicere Hipp. in iſto Aph., quod qui creſcunt habent calorem ſui conſtitutiuum ex mixtione quatuor cõmunium elementorum maxime talem, & modo maxime tali, qualis conuenit humanæ naturæ, cum loquatur Hip. de ſolis hominibus nunc pro exercendis humanis operationibus,

bus, & propterea talem, qui maxime poſſit concoquere etiam alimenta, & per ipſa facere corporis auctionem: unde ſequitur, quod illi indigeant pluri alimento ad peragendam propoſitam nutritionem, & auctionem. Modus enim caloris viuentium propter eſſe cum diſſimilaritate ſubiecti, qualis eſt propria eorum, eſt actiuus in omnem quę occurrat paſſiuam humiditatem, ac materiam: unde ſi non exhibeatur alimentalis, pro auctione, & nutritione, agendo in ſuam ſibi ſubiectam, eamque attenuando & reſoluendo, erit in cauſa conſumptionis corporis. Senibus vero modus caloris eorum proprius ex temperamento conſtitutiuus eſt parum talis, qualis conuenit, atque inde innaſcitur, & propterea minimum actiuus in nutrimentum, & propriam ſubſtantiam: vnde ſenibus parum alimenti ſufficit, & a multo calor eorum ineptus coctioni extinguitur. Eſt autem calor ſenum parum tali modo, qui conuenit animæ: quia ex longa & iugi actione eius in operationibus animæ, eſt deſtructus magna ex parte qui; etſi fuerit ex alimentis refectus, tamen eſt refectus cum imperfectione; nam omne agens in agendo repatitur, & ex hoc ſequitur quod facultates ſunt finitæ, & vita morte terminatur, & tempore ſenectutis ad minus deducitur.

Cui tamen noſtræ opinioni & expoſitioni extitit obiectum antiquitus, & adhuc obiicitur. Antiquitus obiecit Lycus medicus ante Gal. quod improprie loquutus eſſet Hipp. vocabulo plurimi, ſi intellexiſſet gradum intentionis, aut perfectionis caloris. Nam vocabulum plurimi importat quantitatem, non autem qualitatem. Primo, adhuc obiicitur quod calor, qui ex elementis in temperamento conſurgit, non accenditur, neque creſcit a frigore contrario. nam inanima ex frigore nullatenus fiunt calidiora; innatus vero inualeſcit. Nam manus a cōtrectatione niuis

incaleſcunt. Secundo, quod calor temperamenti conſiſtit in ſubſtantia ſua nullum habens motum localem per illam; non enim quæ infra animam ſunt fiunt unquam ſuapte calidiora, aut frigidiora, aliqua parte ſui, ſed innatus mouetur de centro ad circumferentiam, ut in mœrore, ac timore. Tertio, quod calor temperamenti non ſentitur ad tactum. Nã lapides, & metalla frigida ſunt tangentibus. Innatus vero ſentitur tactu, ut in noſtro corpore percipitur. Quarto, quod calor temperamenti ſeipſo eſt contentus, nihilque ſibi adiungere quærit, nec propinquum depaſcitur, ut viſitur in lapidibus, & metallis, quæ ſuis propinquis integris adiacent. Innatus autem requirit pabulũ, quo reficiatur, & conſeruetur, ut patet, & in expoſitione huius Aph. ſuppoſitum eſt. Quinto, quod calor temperamenti eſt in aliquibus rebus intenſior, quam in homine, adeo ut ex earum uſu homo incaleſcat, ſicut in ſulfure, & arſenico, quæ tamen non viuunt, & in aliquibus eſt maxime infra gradum hominis, ut in earum temperamento dominetur frigiditas, ſicut eſt in Hyoſcyomo & Cicuta, a quibus homines frigore necantur, cum tamen ſulfur, & arſenicum temperamento calidiora non viuant, Hyoſcyamus, & cicuta frigida viuant. Sexto, quod calor temperamenti eſt etiam in cadaueribus, nam illa conſiſtũt in natura mixtorum; non tamen ibi eſt innatus, qui eſt viuificus, quippe illa non viuant.

Pro quorum obiectorum reſolutione, circa primum obſeruandum, quod ſunt quidam modi loquendi apud omnes gentes, qui etſi ſint improprii, tamen ſunt uſitati, & præſertim qui ſunt declaratiui graduum intenſarum qualitatum. Hi namque ſunt additamenti quantitatiui. quoniã ſunt magis ſẽſibiles. Sic & nos dicere ſolemus aliquem habere plurimum febris, alterum habere ſitim mediocrem,

alium.

alium parum doloris, cum tamen febris, ſitis & dolor ſint de prædicamento Qualitatis. Vnde reſolutio antiqui obiecti, quod fecit Hip. Lycus, eſt, quod licet ille loquendi modus fuiſſet improprius, erat tamen uſualis. Circa ſecundum vero obſeruanda duo. Primum eſt, quod calor dicitur moueri dum eſt in materia, quæ ſua tenuitate poteſt in partes ab eodem calore reſolui, qualis eſt materia multum humida, quæ poteſt in halitus, & vapores calentes reſolui, qualis eſt præſertim in animalibus, & potiſſime ſanguineis, in quorum numero eſt homo. Ex actione enim caloris eius præcipue pro nutritione in ſubſtantiam alimentalem, quę humida eſt, per attenuationem eius educitur ſpiritus, qui effertur à centro ad circumferentiam: unde incaleſcit & illa, & ſecundum partem excrementoſam expirat per ambitum, unde incaleſcunt adiacentia, qualia ſunt veſtes, & operimenta. Secundum autem obſeruandum eſt quod frigiditas externa agens in noſtrum corpus dum refrigerat, denſat eius ſubſtantiam, & denſando diminuit penetrationem calentis halitus, & ſpiritus in eam, unde ambitus qui prius calebat refrigeſcit. Sed ſi leuis eſt ut omnino non prohibeat hanc penetrationem, tunc multiplicatus halitus non expirans tandem multiplicat, & auget calorem in ambitu. Hinc mediocre frigus, aut niuis contrectatæ, aut aquæ frigidæ in balneo primum refrigerat, poſtea calefacit. Sed ſi frigus externum validum eſt, ut ex toto denſet habitum, & omnem prohibeat ſpiritus penetrationem, tunc non modo pars ad quam peruenit, aut totus ambitus numquam incaleſcit, ſed ſphacelo emoritur, quod maxime viſitur in animalibus inſectis, quæ ſunt exigui caloris. Nam ſæuiente hieme immobilia fiunt, & torpent, quædamque omnino pereunt: & plantæ aliquæ, in quibus cum adhuc ſit minor caliditas, quæ a centro ad cir-

cumferentiam euaporet, in hieme ſæua ſideratæ moriũtur. Iſtud ergo creſcere caloris in animalibus, cum ſit ex accidente iſto, non repugnat eſſe caloris temperamenti. Sic & in non viuentibus halitus calens, qui generatur tempore hiemis, cõcluſus reddit calidiora loca in quibus concluditur, ut in ſubterraneis viſitur, quę ſunt calidiora in hieme. Circa Tertium, prędictæ obſeruationi adiungendum, quod nutritio in animalibus debet citius peragi, quam in plantis: quia deſtinatur ad ſenſum, qui breuiſſime fit; ut propterea debet ſequi cum maxima tenuitate nutrimenti de centro ad uſque circumferentiam demandati. Hinc alimentum fit ſpirituoſum, & calens. unde videtur hinc efferri calor in animalibus de centro ad circumferentiam, qui ſi ex aliquo accidente centrum ipſum momento refrigerante, uti eſt timor, remoretur a iugi & tanto influxu, videtur qui erat in externis ad centrum recurriſſe, & hic eſt ille quem Galeniſtæ ab iſta participatione de centro ad ambitum, dicunt influentem, qui etiam cum intulerit ſuam in circumferentibus partibus nutritionem cum earum ſubſtantia in halitum reſoluitur, unde cum fiat ex alimentis virtute tẽperamenti non eſt alius ab eo niſi in diuerſitate ſubiectæ ſubſtantiæ. Circa Quartum, obſeruanda eſt falſitas aſſumpti. Vnde mirer ego viros eximios mei ſeculi incidiſſe in talem ineptiam. Calor etenim innatus, qui viuentium eſt, cũ ſit animæ inſtrumentum ad omne viuere, debet eſſe in omni viuente, in ſingula eius parte, & omni tempore. At non ſentitur ad tactum, qui eſt in plantis, nec in plurimis animalibus, neque in omni aut ſaltem omni tempore hominis parte. Nam aures, & pedes ſicut, & naſus plerumque tempore hiemis frigent, cum tamen & eo tempore viuant. Deinde hoc ſentiri ad tactum eſt etiam in non viuentibus aliquibus, uti in thermis, aliiſque ignitis: ut propterea iſtud

en-

ſentiri ad tactum, cum non ſit, nec proprium, nec commune viuentium, non debet arguere calidum innatum eſſe diuerſum ab eo quod temperamentum conſtituit, ſed ulteriorem gradum caloris, & in varia materia exiſtentis. Circa quintum vero obſeruãdum, quod qualitatum primarum maxime actiua eſt caliditas, unde quocumque introducitur eſt conſumptiua proximi: ita ignis conſumit reducitque breui in ſuam naturam quæcumque contingit. Et obſeruandum quod viuentia præter eſſe calidiora, & per conſequens in proximum actiua, ſunt etiam diſſimilaria, quia habent in unitate ſua multiplicitatem naturarum, & temperamentorum illis naturis reſpondentium, & per conſequẽs etiam multiplicitatem calorum temperatorum, in uno tamen calore temperamenti totius ſicut ſub una anima eorum conuenientium; ex qua multiplicitate, & diuerſitate augetur facilitas agendi inuicem, tantoque magis in aliud, quod fuerit extrinſecus aſſumptum. Et ita calor temperamenti quando multus eſt & in corpore difformi ac diſſimilari, uti eſt animatum, requirit pabulum, ne conſumat ſibi ſubiectam ſubſtantiam, uti calor accenſus in lychno lampadis exigit oleum, ne conſumat lychnum, quod ſine oleo breui tempore conſumeret. Circa ſextum autem, obſeruandum, quod non eſt verum, ſulfur, & arſenicum eſſe a conſtitutione ſui temperamenti calidiora homine; quia homo ex illorum uſu incaleſcat hyoſcyamumque, ac cicutam frigidiora, quia inde frigeſcat. Nam incaleſcentia a ſulfure, ac arſenico ſicut refrigeratio ab hyoſcyamo, & cicuta in homine ſequuntur per accidens, & non per ſe. Nã hos effectus non pręſtant iſta per primum hominis contactum, nec appoſita mortuis, aut rebus aliis inanimis. Et quicumque procedunt effectus a conſtitutione temperamenti, cum debeant venire per ſe, debent ſequi in omni

tem-

tēpore. Sed cōceſſis etiā his, ſulfur & arſenicum nō viuūt; quia non ſunt corpora inſtrumentaria; cicuta vero & hyoſcyamus viuunt, quia inſtrumentaria ſunt. Circa ſeptimum obſeruandum, quod calor temperamēti, ſicut forma mixti, nunquam deſerit omnino materiam, ut ea ſimplex, ac nuda a qualitatibus & forma remaneat, ſed motus perpetuus eius eſt de una in aliam formam & de uno in aliud qualitatum temperamentum, & per conſequens de calore unius temperamenti in calorem alterius. Nam corruptio unius eſt generatio alterius. Fitque iſta mutatio cum ſucceſſione, & per gradus. nam quod corumpitur relinquit aliqua de ſuis accidentibus in eo quod generatur, quę poſtea, ſi & illud corumpatur, non perſeuerant in alio nouo quod generatur. Ita in morte perit gradus ille caloris inſtrumentalis, qui vitam agebat; & ſubiectum viuens perdit plurima accidentia, quia non amplius calet nec rubet, ſed cadit & riget, nec ſeruat eandem prorſus conformationem in ſuperficie corporis. Quod ſi retinet aliqua accidentia conformationis, illa ſunt ex iis quæ ultimo perduntur, quæque poſſunt conſiſtere etiam cū ſuccedente poſt mortem temperamento, ſed breui tempore. Nam procedit iugiter ad putredinem, nouamque alterius rei generationem, ita de animali cadauer, de cadauere vermis, & de verme aliquid aliud procedit, ſuccedente ad corruptionem generatione.

APHOR. XV.

Ventres hieme, & vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi: quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus plurimus eſt, unde & pluribus egent alimentis. indicio ſunt ætates, & athletæ.

V*Entris* nomine, licet plurimi accipiant omnes corporis partes alicuius rei capaces, & licet etiã eæ (quoniam ſunt intrinſecæ) fiant hieme, & vere calidiores, ratione infra proponenda: Ego tamen credo Hip. hic intellexiſſe eam præcipue partem, in quam ingeritur, & recipitur primo alimentum ad nutritionem, licet poſſit etiam intellexiſſe cor: cum in ipſo pro ultima perfectione recipiatur illud tanquam in cauitate illius receptrice. Quẽ ſenſum arguo ex eo, quod Hipp. ex aucto calore innato per hiemẽ & ver, concludit plus alimenti eſſe exhibendum. Debetur autem & dirigitur primo ad partes, in quibus debet initiari, aut perfici in concoctione, quæ ſunt prima, in quam ingeritur ventriculus, & inteſtina ſcilicet, & ultima, in qua perficitur, nempe cor. & concludo, quoniam debent intelligi eæ partes, quæ fiunt calidiores in ſomno. nam dicit Hipp. in tex. tunc ſomnos eſſe longiſſimos. ſed iſtę ſunt nõ modo eæ in quas primo ingeritur cibus, ſed & cor ipſum, ut declarabitur in Aph. 1. Lib. ſecundi. *Hiemem* autem eſſe partem anni quartam cæteris firigidiorem, uni cuique compertum, & præſertim medicis, qui determinant ipſam à ſuboriente frigore uſq; ad ipſius remiſſionem. *Veris* etiam nomine accipiendam illam, quę ſequitur hiemem, & eſt mitis frigoris, ac caloris uſque ad ſuperuenientem æſtum quacumque die, aut ſolis in Zodiaco poſitione ſequantur, ſiue ſcilicet per ſe mutato Solis ſitu, ſiue per accidens ex ſuborta tempeſtate tali.

In hoc itaque Aph. duæ ſunt propoſitiones. Ex quibus una deſumitur concluſio: Prima eſt, quod partes, quæ præcipue ſeruiunt cõcoctioni, ſiue principio, ſiue fini eius, ſunt in tempore anni frigidiore, & ſequente ſecundum ſuam naturalem conſtitutionem calidiſſimæ. Secunda, eſt quod per anni tempus frigidius, & per ſubſequens ſomni diu-

diutiſſime durant.

Ratio primæ propoſitionis eſt habita in præcedēte Aph Nam tempore frigidiſſimo maxime denſatur ambitus corporis: unde & maxime concluditur intrinſecus halitus calens, & cum de intrinſecis partibus, maxime in centro, ſi ventriculus, & cor, partes iſtæ tunc fiunt calidiſſimæ.

Ratio ſecundæ eſt, quia ſomnus accidit, ut dicetur clarius in principio ſecundi Lib. dum concluditur calor ad intra, ut minimum exſpiret ad extra, concluditur autem inter cæteras cauſas adſtrictis poris cutis ambiente frigido hiemali aut verno.

Concluſio autem, quam ex dictis propoſitionibus deducit, eſt quod per hiemem & ver, alimenta debent exhiberi copioſiora.

Rationemque repetit, quæ fuit in prima propoſitione poſita, licet ei deſumendæ ſeruiat, & ſecunda propoſitio. Ea itaque eſt ſub illis verbis: *Siquidem calor innatus tunc plurimus eſt: indicio ſunt ætates, & athletæ.* Quaſi dixerit, eſſe multiplicanda hieme & vere alimenta, quia & calor, qui debet illa pro nutritione concoquere, qualis eſt, qui dicitur innatus, tunc temporum eſt multiplicatus; & rationabile ſit ex Aph. præcedente pluri calore innato eſſe plura offerenda alimenta, ne ipſe corpus ſibi ſubiectum depaſcatur. Ad quod inducit etiam tanquam exemplum ætates, quæ ſcilicet quo propinpuiores ortui, & per conſequens calidiores, pluri egent alimento, & athletas, qui inter homines calidiores facti plura ingerunt.

Ex qua concluſione deducitur; quod calor innatus non ſit ſubſtantia ſola ſeminalis. nam qui regreditur halitus calens de externis ad interna, frigore ambientis repulſus multiplicat innatum; non tamen adiungit aliquid ſeminalis, aut menſtruæ ſubſtantiæ.

Du-

Dubitatur tamen, an hieme creſcat calor internus: quippe creſcunt tunc humores crudi, ut teſtãtur catarrhi ad varios corporis artus dolorifici, & qui a naribus, aut palato effluunt, qui cum ſint frigidi, arguunt frigus etiam ventris, & partium internarum. Nam venter eſt omnium humorum, ſi non perficiens, ſaltem principium. Reſoluitur tamen dicendo: quod humores, unde fiunt catarrhi, ad artus, nares, & palatum, recrudeſcunt in ambitu corporis, qui frigidior hieme fit, & in cerebro, quod diſtans valde a caloris fonte, maxime omnium frigus patitur.

Dubitatur etiam, an hieme ſint multiplicanda alimenta. Nam ea deſtinanrur reſolutioni corporis reficiendæ: hæc autem in hieme eſt minor, propter repulſionem ab ambiente frigidiori propoſitam. Sed reſponſio eſt: quod alimenta non diriguntur ad ſolam refectionem reſolutionis recentis, quæ in hieme ſola ſequitur: ſed ad eam, quæ ſequuta eſt temporibus præcedentibus, autumni ſcilicet, & æſtatis, quæ non potuit peragi, quia tunc euocatus ad ambitum calor non poterat in centro concoquere ſufficienter pro debita refectione.

Dubitatur tertio, cur non æque multiplicanda ſint alimenta in autumno: ſicut in vere. Nam æque mediocre tempus eſt inter calidum & frigidum autumnus, ac ver. Sed reſponſio eſt tacta in præcedenti: quod ver aduenit quando fortior eſt factus calor internus ab hieme præcedente; autumnus vero ſequitur, quando ille eſt reſolutus a pregreſſa æſtate. Ex quo accipiendum, quod pars ultima autumni, quia ſapit naturam hiemis, eſt melior concoctioni, quam ultima veris, quæ ſapit naturam æſtatis.

APHOR. XVI.

Victus humidus febricitantibus omnis confert; maximè vero pueris, & aliis, qui tali victu uti conſueuerunt.

V*ictus* nomine, cum intelligat Hip. alimentorum uſum, ut dictum eſt in Aph. IV. Gal. in commento, per *Humidum* explicat humidum potentia effectiua, hoc eſt humectantem. Et poſteriores ampliant etiam ad humiditatem actualem, quà redduntur alimenta non modo mollia, ſed etiam liquida. unde communitet dicitur Hipp. in iſto Aph. præcipere febricitantibus alimenta liquida, & humectantia, tantoque magis ſi erunt pueri, aut de iis qui tempore ſanitatis uſi eſſent alimentis talibus. Rationemque reddunt mollitiei, & liquoris. Nam mollia, & liquida facilius deglutiuntur, quia lubrica, & facilius concoquuntur, quia concoctio eſt, quædam elixatio. Rationem vero humectationis accipiunt a Gal.; ut inde alimenta contraueniant febri, quæ eſt diſpoſitio præter naturam ſicca, & conſeruent humiditatem innatam, quæ in pueris, & aſcititiam, quæ in aſſuetis abundat. hæc enim ſimilibus conſeruanda, ſicut febrilis caliditas contrariis remouenda.

Dubitatur autem, quia victus humidus auget putredinem, quæ eſt principium febrium putridarum, & per conſequens febres plurimas auget, unde in iis non poteſt conuenire. Et quia non conuenit febricitanribus cum hydrope, nam ibi excedit humiditas. Sed omnia facile reſoluit Gal. dicendo, quod conuenit febricitantibus ratione febris, licet non conueniat aliquibus ratione cauſæ, ut ſunt qui febricitant a putredine, aut hydrope, talique fundamento poſteriores reſoluunt plura obiecta.

At

At maior dubitatio excitatur, cur Hipp. ſi voluit præcipere febricitantibus victum contrarium, & curatiuum febris, non dixerit frigidum, cum hic primo per ſe, & propterea magis contrariatur febri, quam humidus, qui contrariatur ſecundario, & per accidens: quia febris eſt primo, & per ſe exceſſus caloris, ſecundario vero, & per accidens, quatenus nimius calor digerendo corpus exſiccat, intemperies ſicca.

A qua dubitatione cum nullus ſuppoſita Gal. expoſitione de victu humectante bene ſe expediat, nec ſe expedire poſſit; Ego concepi animo, quod Hip. per humidum intellexerit actu tantum, mollem ſcilicet, aut liquidum; eoque magis, quod in alimento eſt conſideranda ratio propria, quæ eſt alitura, & non alteratio. Nam alteratio eſt ratio propria medicamenti; alitura autem ſequitur ad formam actualem alimenti, præſertim in concoctione. Suaſitque Celſus qui in lib. III. de re medica cap. VI. loquens de cibo apto febricitantibus veluti referens hunc Aph. inquit: *Cibus febricitantibus aptiſſimus eſt humidus, aut humori proximus*. Eſt autem humori proximus, qui eſt proximus liquido. Nam humor dicitur corpus humidum fluidum, unde humidus erit actu ſcilicet liquidus. Confirmauitque me in iſto ſenſu Hipp: qui in lib. proprio de Alimento proponens modos alituræ citioris, & per conſequens victus citius alentis, dicit: *Qui indigent citiſſima adiectione, his humidum remedium eſt optimum*. Quod dictum explicans Gal. in com. Aph. III. ſecundi lib. inquit, Hipp. per humidum remedium intellexiſſe potum, non tamen cuiuſuis materiæ, ſed ſolius nutritiuæ. Quod eſt ac ſi dixiſſet, cibum liquidum. Cuius etiam ſenſus mei fuit idem Gal. in Lib. de optima Secta ad Thraſybulum Tex. IV. qui dum recenſet varia axiomata medicinalia, quæ vult medicum recipere tanquã

principia, quæque videtur, ſingula deſumpſiſſe ab Hip. ex Aphor. hoc habet, quod *Cibi liquidi febricitantibus bene faciunt*. Quod dictum cum nullo ex loco Hipp. melius poſſit deſumſiſſe Gal. quam ab iſto, concludo & Gal. aliquando per victum humidum in iſto Aph. propoſitum accepiſſe humidum ſolo actu, & non potentia. Nec me terret ab opinione, quod & vinum eſt cibus liquidus, quia nutrit, pluraque condita aromatibus poſſunt eſſe liquida, ſicut & aqua marina eſt liquida, cum tamen nullum iſtorum febricitantibus conueniat. Nam vinum non conuenit ex accidente, quod nimis nutrit, mouetque materias in febribus a plenitudine; in aliis vero conuenit, in quibus non eſt plenitudo: deinde non eſt vere cibus, ſed potus; Ita aromatibus condita, ratione aromatum non conueniunt; aromata autem non ſunt proprie cibi; & aqua marina vere non eſt cibus, cibi enim ſunt, quæ propice ſolida ſunt per ſe; licet poſſint arte molliri, & liquari, aut quæ aliquam mollitiem, & fluorem habent, non tamen tantam quantam potus habet.

APHOR. XVII.

Et quibus ſemel, aut bis, & quibus plurane, aut pauciora particulatim oporteat offerre conſiderandum. Condonandum autem aliquid tempori, & regioni, & ætati, & conſuetudini.

OFferre accipitur a Gal. & bene pro ipſo alere. ſiquidem temporibus Eraſiſtrati, qui proximus vixit Hippocrati, uſurpabatur in iſto ſenſu, ut notat Gal. in Lib. de venę ſectione aduerſus Eraſiſtrateos.

Vnde cum eodem Gal. recitatores eius, dicunt Hipp. in iſto Aph. conſulere pro inuenienda quantitate, & modo alituræ: quod non ſolum conſideretur corporis reſolutio,

in

in cuius gratiam eſt alendum, ac virtus quę alitionem agere debet: ſed ætas, regio, tempus anni, & conſuetudo, & fiat iuxta id, quod iſta quæque, & ſingula requirunt, ſatiſfaciendo non modo reſolutioni, & virtuti, ſed ætati, regioni, tempori, & conſuetudini. Fieri etenim poteſt (inquiunt) quod ratione conſumtionis, quæ multa ſit, etiã multum conueniat alimentum, rationeque virtutis concoctricis, quæ valida exiſtat adhuc multum: in quo caſu multum, ut conſumtioni, & ſepe, ut virtuti reſpiciatur, erit alendum. Sed fieri etiam poteſt in contrarium, quod parua ſit conſumtio, & virtus debilis; unde parum, & raro erit nutriendum. Ita ſequi poteſt, quod multa ſit conſumtio, debilitataque virtus, tuncque cibus conueniet paucus, & ſepe: & demum accidere poteſt pauca conſumtio cum virtute forti, tuncque parum, & raro veniet reficiendum. Et quoniam ætates, tempora, regiones, & conſuetudines poſſunt, & ſingulatim variam alimenti quantitatem, & modum exigere, ideo non ſolis primis propoſitis conſumtioni, & virtuti, ſed & ſingulis his in quantitate, & modo aliture eſt ſatisfaciendum. Verum quoniam ſtatim naſcitur dubitatio, quomodo poſſit accidere multa corporis conſumtio, remanente virtute forti, & pauca, reddita virtute debili, cum virtus corpori cóęquetur, ſicut forma materiæ. Vt ſatisfaciant huic dubitationi Galeniſtę, fatigantur in inuentione propoſitorum caſuum dicendo, quod reſolutio poteſt eſſe multa, durãte virtute, quia ſit materierum earum, in quibus immediate illa non fundatur, quales ſunt humoroſæ, & adipoſæ, quæ immediate nõ viuunt, & pauca cum virtute debili, quia ſit ſubſtantiarum viuentium, aut viuentibus proximarum, in quibus immediate fundatur virtus.

At quoniam materiæ virium ſunt ſibi inuicem adeo adnexæ,

nexæ, & unitæ, ut non poſſint ita ſeiunctæ conſumi, & quia non mihi ſonat litera inquiſitionem hanc duplicem quantitatis ſcilicet & modi alituræ, credo Hip. hic conſulere de ſolo modo, & pro eo determinando præcipere inſpiciendas eſſe ętates, tempora, regiones, & conſuetudines. clarum enim eſt, cuique deberi quantum refectioni ſufficit. Modus autem conſtitit in diuidendo, aut non diuidendo, eo quod cuique ægrotanti habita ratione ſui morbi pro conſeruatione quaque die debetur. Illud enim poteſt totum ſimul, & in una vice exhiberi, & poteſt partitũ variis diei illius horis ſecundum partes diſpenſari, tuncque ſequetur, quod id, quod totum unica vice ſuffecturum per integram diem propinabitur, erit *Plus* reſpectu cuiuslibet partis, quæ erit eius in varias diei horas partiti; hocque reſpectu illius, quod totum in unica vice diei dabitur erit *Paucius*. Vnde apud me voluit dicere Hip in iſta Aph., medicũ debere conſiderare, quomodo debeat alere ægrum, an ſcilicet dando quantum ſuffecturum ſit cõſeruationi virium per diem totum in una vice, & ſemel, an vero partitũ iuxta varias diei horas. nam ſi ſemel, erit plus quam ſi bis; ſi vero bis, erit paucius quam ſi ſemel: & in hac conſideratione condonandum aliquid ætati, regioni, tempori, & conſuetudini.

Quod autem variandus ſit alituræ modus per ætates dicit experientia. Infantes enim hora quaque lactant, pueri ter, & quater in die, adulti bis, & plurimi ſenum unica comeſtione ſunt contenti: & cum ratione frequentant infantes, ac pueri, omneſque qui creſcunt, quia ventriculus non capit quantum eſculenti debetur nutritioni, ac auctioni corporum eorum. Quod modo varius debeat eſſe alituræ modus ſecundum regiones, experientia affirmare non poſſum, qui non viderim varias eas. Rationabile tamen

eſt,

eſt, quod in calidioribus propter maiorem, quæ ſequitur in eis ex ambiente calidiore corporum reſolutionem, frequentius comedatur. unde dicebat Celſus, quod in Africa homines non poſſunt, nec per diem unicam ſtare ſine cibo; in frigidioribus vero minore facta ex ambitu reſolutione ſerius, & rarius. Quod etiam per anni tempora contingat iſta alituræ varietas, palam eſt: quia æſtate frequẽtius, hieme rarius cibus ſumitur, ex diuerſitate ambientis caloris in æſtate & hieme. Conſuetudinum demum quiſque poteſt eſſe obſeruator. Nam aliquis uni, alter binæ alius trinæ, alter adhuc multipliciori conſueuit cibi aſſumptioni. Satisfaciendum autem eſt in modo alituræ his omnibus, ac ſingulis. quoniam ætas importat naturam, ſic regio, & tempus anni cum ſint inſeparabilia ab illo, qui ali debet; anni etenim tempora voluuntur ordinatim, perpetuo, & neceſſario ad cæli motum, & regiones non facile, nec de breui mutantur. Conſuetudineſque ſunt naturæ acquiſitæ, ut monſtrabitur in ſecundo libro.

APHOR. XVIII.

Aeſtate & autumno cibos difficillime ferunt: hieme facillime: ſecundum locum ver habet.

Æ*Statem* eſſe tempus anni calidius, *Autumnũ* vero eſſe quod ſubſequitur æſtum hunc, & pręcedit frigus, unicuique clarum, ſed & propoſitum in Aph. xv. *Ferre* autem, quod & tollerare dicitur, eſt pati, ſed cum victoria. unde facile ferre eſt minus pati, ut notatum eſt in Aph. 11. Paſſionem autem recipiunt corpora a cibis in eorum aſſumtione, quatenus illi debent recipi, & a calore eorũ transmutari: unde minus patiuntur corpora, quando viget

in

in eis calor, qui cibos conficit, magis vero quando deficit: præcipue in ventribus, in quibus fit eorum receptio, & cõfectio. Minime autem viget æſtate, & autumno, quoniã in ea euocatur a calido ambiente extra corpus, in iſto vero iam euocatus eſt & reſolutus.

Concluſio itaque eſt, quod cum ex ambiente calidiore in æſtate maxime reſoluatur calor corporis internus, qui eſt concoquens eſculenta, & in autumno iam ſit euocatione æſtiua reſolutus, tunc temporum corpora grauantur ab eis, & difficilem eorum peragunt coctionem; hieme vero, cum non ſit reſolutus, nec euocatus, imo repreſſus, minime grauantur, facillimaque eſt concoctio, autumno tandem, ut qui ſuccedat æſtati, & in eo remittatur reſolutio ex ambiente temperato, coctio habebit ſecundum locum facilitatis & difficultatis.

APHOR. XIX.

His qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicationes.

S*Vbtrahere* dicebatur antiquitus de prohibita, aut ad sũmum diminuta alitura, & *Adiicere* de ea præſtita, ut notatum eſt in Aph. x. & in lib. de venæ ſect. adu. Eraſiſtratum *Iudicatio* autem de ſubitanea, eaque valida ægrotantis mutatione, ultimoque eius diſcrimine, quo plerũque finitur morbus, aut vita, aut ſequitur valde melior, aut valde peior eius conditio; quæ repentina mutatio contingit in morbis ſolis ex materia, & quando eam agitat calor naturalis pro expulſione, quam ſi obtinet totalem de corpore ſequitur ſalus, ſi nullatenus, ſed ſuffocatur, ſuccedit mors; ſi vero aliqualem peragit, melior ſtatus. Hic au-

autem inſultus naturæ cum materia morbifica in aliquibus morbis fit totus, & unicus in una vice, ut in continuis; in aliquibus vero diſpartita materia in plures partes, ſequitur in variis vicibus, ut in morbis paroxyſmalibus, ſeu circuentibus; unde nomen iudicationis dicitur de inſultu, quem facit natura, aut totius materiæ, aut partis alicuius tempore aliquo in corpore ob malam aliquam conformationem, aut intemperiem congregatæ.

Concluſio itaque eſt, quod in morbis, qui veniunt per interualla ex congregata ob malam corporis conformationem, aut intemperiem vitioſa materia, quando natura fecerit inſultum cum illa, nihil eſt dandum de cibo, ſed demendus erit ille ante inſultum iſtum.

Cuius ratio eſt eadem, quæ propoſita in Aph. x. Nec dubitandum, an Hipp. aliam in iſto habuerit concluſionem, quoniam verba non aliam referunt.

APHOR. XX.

Quæ iudicantur, et iudicata ſunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando; ſed ſinere.

IAm cum ex præcedente pateat, quid ſit iudicatio, & per conſequens, quæ iudicantur: quod eſt plerumque ſubito euadere a morbo materiali ad bonum, licet cum diſcrimine; Obſeruandum modo eſt, quod hoc bonum eſt duplex: aliquod abſolutũ, quod eſt perfecta ſanitas: aliud cum relatione ad melius ſcilicet. Ita iudicari morborum, aliud dicitur iudicari integre, ſeu perfecte; aliud vero imperfectæ, & ſecundum quid. Iudicari perfecte ſemper eſt, cum euacuatione, quia ut omnino nihil morboſi perſiſtat in corpore, debet materia morbifica prorſus elimina-

ri, eaque ſola, ut propterea ſequi debeat cum prius calo naturalis ſegregauerit illam a bona, eamque reduxerit ad modum ſubſtantiæ euacuationi aptum. Imperfectum ergo eſt, quando, aut cum decubitu de parte nobili in minus nobilem, aut in ignobilem. tunc enim etſi tollatur prima affectio, ſuccedet altera in parte, ad quam factus eſt decubitus, & imperfectum eſt, quando cum euacuatione non totali: quia quod relinquitur malum facit, ſecundum id quod poteſt; ſic imperfectum eſt, quando non præcedente ſegregatione: quia cum educitur aliquid boni, corpus patitur. *Mouere* autem eſt accipiendum in ſignificatione propria de loco ad locum. & cum hoc in corporibus noſtris præcipue ſit de iis ad extra, unde illa redduntur vacua, hinc bene communiter accipitur pro ipſo euacuare. *Nouare* etiam cum ſit aliquod mutare, bene poterit importare, aut de corpore ad extra, aut de parte ad partem; uti eſt repellere, & euocare; & poterit etiam intelligi pro leui mutare, in qualitatibus ſcilicet pro alterare. *Irritamenta* demũ dicuntur, quæcumque excitant naturam ad aliquam corporis mutationem, ſiue ſola manu, ſiue medicamento intrinſecus, aut extrinſecus perficiantur.

Erit itaque Aph. concluſio, quod quæ corpora ægrotantia ex ultimo ſui diſcrimine euacuantur, aut auacuata ſunt; ita ut nihil reliquatur, vel relictum ſit materiæ morbificæ; unde ſequatur, aut ſequuta ſit ultima ſanitas, nõ ſunt tractanda remediis euacuantibus ſenſibiliter, aut inſenſibiliter, nec de loco ad locum per corpus ullatenus mouentibue, nec alterantibus, ſed ſibi ipſis ſuæque naturę penitus relinquenda.

Ex qua concluſione, ſi contrariorum contrarię ſunt rationes, accipi poteſt conſultum, quod quando natura ſua pte non init in morbis materialibus euacuationem, medi

cus

cus eam procuret, ut morbum finiat; & quando natura non ſegregarit materiam malam a bona, eamque aptauerit expulſioni, medicus porrigat alterantia, quibus natura adiuta ſegreget & aptet, ſeu concoquat; & quando natura aptitudine peracta materiæ, non perfecerit totius eductionem, perficiat reliquum ducendo.

Dubium tamen naſcitur. Primo, an natura unquam ſuapte poſſit materiam morbificam ſegregare, & eiicere, quia nõ potuit ipſius prohibere generationẽ. Secundo, an poſſit unquam deſiſtere ab incepto, utpote cum valuerit aduerſus totam, rationabile ſit quod magis valeat aduerſus id quod eius reſtat; hoc enim minus valet, & natura plus, ex prima victoria roborata. Tertio, quomodo medicus poſſit ſe ingerere in criſi in fieri, cum neſciat, an perfectionem ſit habitura criſis, quæ fit. quia futurorum non eſt ſenſata cognitio. Quarto, ſuppoſito etiam quod præcognoſcat futuram imperfectionem criſis, quæ fit, & certam videat imperfectionem factæ, dubitatur an ſe debeat ingerere: quia omnis iudicatio ſequitur in ſtatu in quo decernitur ab Hipp. in Aph. xxix. Secundi libri melius eſſe quietem habere. Et quinto quia natura non perfecit euacuationem propter materiæ, aut partium eius cruditatem, aut viarum obſtructionem, ad quæ medicus nihil poteſt, quoniam cõcoctio, ſeu ſegregatio materiæ morbificæ, ſicut & viarũ, per quas illa debet duci, ſunt opera naturæ, & principii corporis interni, neque poſſunt peragi ab externo qualis eſt medicus.

A quibus tamen dubitationibus facilis eſt ſecuritas, & a Prima dicendo: quod corpus noſtrum eſt unũ quidem, ſed inſtrumentale ex variis partibus conflatum: unde fit quod materia morbifica inſinuatur ei ex offenſa externa unius partis, ad quam cum recurrit virtus totius, poteſt eam de-

bellare, quod non potuit virtus ſingularis uniuerſali iam diſtractæ. A ſecunda vero liberabitur dubitatione, quod Natura deficit ab eiectione totali materiæ: quia materia eſt aliquando difformis, adeo ut ſecundum unam partem parum alienam a natura, & forma excrementi, potuit facilem preſtare eiectionem; ſecundum vero aliam aliqua qualitate excretioni rebellem non poteſt; aut quia ſuperuenit error externus, qui minuit, aut diſtrahit naturæ robur, aut mutat diſpoſitionem materiæ ad euacuationem. Nec Tertia faciet momentum; ſi obſeruabitur, quod medicus neſcit quidem futurum, ſed coniectat de præſenti, & prçterito, ut qui ſi viderit facilem partium materiæ, & cum leuamine eiectionem, debeat ſperare cum ratione, & reliquiarum eſſe futuram. Tantoque minus negotii faciet quarta. Nam medicus non ſe debet ingerere in ſtatu morborum, quando natura nihil operatur cum iuuamento. tunc enim neſcit quo ſe debeat applicare, ſed in caſu quo natura inchoet motum cum iuuamento, illud debet proſequi; tunc enim certo iuuabit, prout præcipue medicus intendit. Ad quintam demum dubitationem dicitur: quod medicus debet ſupplere ei in quo deficit natura. Deficit autem aut in ſola expulſione poſt peractam concoctionem, aut ea nõ peracta. Et dum dicitur, quod cõcoctio, & viarum apertio ſunt opera naturæ, dicatur, quod media quç porrigit medicus facile reddunt naturç opus. Ita nullum medicamentum operatur per ſe ullum opus in gratiam ſanitatis, ſed cũ natura: attamen natura, ex uſu medicamenti poteſt, & facit, quod ſine illo non poterat, nec faciebat. Nam ſcãmoneum nõ educit bilem a mortuo, ſed natura uſa ſcãmoneo educit, quod ſine ſcammoneo educere non poterat.

APH.

APHOR. XXI.

Quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit per loca conferentia, eo ducere conuenit.

DVcere, cuius loco alii interpretes legunt, *Educere*, recipitur communiter, & a Gal pro ipſo euacuare corporum, cum in eo educatur è corpore materia. *Naturæ* autem nomine intelligi debet illa, unde materia in viuentibus ducitur: hæc autem non eſt propria materię. Nam cum omnis materia quæ de corpore ducitur ſit humoroſa, & per conſequens de genere grauium, deberet duci per inferiora, ducitur tamen & per alias dimenſiones. Et in nobis nomine Naturæ accipienda eſt illa, quæ extat corporis viuentis: hæc autem eſt anima per facultatem expultricem dictam. *Vergere* vero dicitur de potentia motiua ad ſolum principium ſui actus deducta. Hinc de ipſo inſenſibiliter moueri, quale eſt in inſectis animalibus, ut propterea ab aliquibus interpretibus legatur potius *Repere*. Quod demum importet verbum *Conferre* iuuamentum, clarum eſt ex Aph. 11. ſed obſeruandum, quod *Conferentia* dicuntur omnia, quæ concurrunt in aliquo actu, in quo ſequitur iuuamentum, & cum in ductione materierum de corpore cōcurrāt etiam loca, per quæ ducuntur; ideo quando ſequitur ad earum ductum iuuamentum, & loca dicuntur conferentia. Hæc autem a Galeniſtis deſignantur tribus conditionibus: quarum Prima eſt, vt ſint propinqua locis, á quibus debet duci materia, & propterea habeāt rectitudinem cum illis: recta enim linea intra eoſdem terminos eſt omnium breuiſſima, ratione cuius propinquitatis & breuitatis facilior ſequetur ductus. Secunda conditio eſt, ut loca

ca ſint a natura deſtinata euacuationi, & illi determinatę: non enim indifferenter in ſanis cuncta excrementa ducuntur, ſed ſtercora per aluum, urina per veſicam. Tertia demum eſt, ut viæ non laborent aliqua ægritudine, quæ ex tranſitu materiæ ſit incremẽtum habitura. Hinc cautum eſt, quod euacuatio totius corporis non fiat per partem affectam. Verum quoniam non ſemper medicus poteſt cognoſcere viam, quæ recta ſit, & breuior, quia neq; ſemper ſcit, quo loci materia ducenda contineatur, & quoniam nec ſemper ſcit, quã viam parauerit natura ad illam euacuationem, & quoniam incertum itidem frequenter eſt, an viæ ſint integræ, an læſæ; ideo ab effectu docet Hipp. per quas vias debet producere medicus euacuationes, quas natura totius principiat, ſcilicet quod ſint tales, unde ſequatur ęgro iuuamentum.

Erit ergo concluſio: quod medicus perfecturus ductionẽ materiæ de corpore a natura inchoatam, debet eam proſequi per eadem loca, per quæ inchoauit natura, dummodo inde ſequatur corpori iuuamentum. Ex qua conditione appoſita concluſioni elicitur altera concluſio: quod quando non ſequetur illud, medicus nõ debebit eam proſequi. Materia autem, quam ducere oportet medicum, eſt quæ non ſimplici qualitate pręter naturam exiſtit: iſta enim alterari, & temperari poteſt: ſed quæ ſubſtantia peccat, ut ſunt non modo lapides, & vermes, ſed etiam humores corrupti a natura nutrimenti remoti, & qui a nutritione ſuperfluũt, ſecundum enim partem ſuperfluentem peccant ſubſtantia ad nutritionem directa.

Ratio autem euidens eſt, quia medicus operatur ad auxilium ægrotantis, unde debet accipere naturam tanquam exemplar in operibus ſuis, & ita facere, quod vidit alias naturam feciſſe cum iuuamento in caſu ſimili, aut quod videt

det ſimiliter eam incoaſſe; Quod ſi operata erit natura ſine iuuamento ex vi morbi coacta, non debet proſequi, nec pro exemplo ſumere.

Et quod dicitur de ductu materiæ ad extra corpus, poteſt accipi etiam in ductibus de parte ad partem corporis. Cũ enim materia non poteſt omnino ſegregari a corpore, ſed ſolum à parte, medicus debebit ſegregare ad loca, ad quæ alias ſegregauit natura cum iuuamento, aut ad quæ tunc incepit cum iuuamento ſegregare, uti accidit, dum de centro ad circumferentiam, aut de parte nobili, & viſcere ad ignobilem, & artus. Quod ſi ſegregabitur è contrario, debet cohiberi potius, ut notauit in Aph. 11. Quarti Libri.

APHOR. XXII.

Concocta medicari atque mouere, non cruda, neque in principiis, modo non turgeant, plurima vero non turgent.

Concocta & *Cruda* dicuntur duplicia genera rerum in viuentibus. Sic dicuntur concocta, & cruda alimenta & excrementa, concocti, & crudi fructus. Sed & dicuntur concocta, & cruda corpora viuentia, præſertim animalium, quando celebrata eſt potiſſima alimentorum & excrementorum concoctio. De alimentis quod dicantur cruda, quo uſque non ſunt mutata de natura ſua, licet extiterint in corpore noſtro, palam eſt. De excrementis etiã, quod dicantur cruda, quando non adhuc aptata facili excretioni nullus dubitat: ut propterea dicantur alimenta concocta, quando a calore eius quod ali debet ſunt redacta ad alituram; excrementa vero, quando aptata ad expulſionem. Unde bene definiebatur ab Ariſt. coctio, quod ſit perfectio

mixti

mixti a calore eius, in cuius gratiam, & cruditas imperfectio. De corporibus modo viuentibus, quod dicantur cruda, quouſque eſculenta extiterint in ipſis, non adhuc aptata alituræ, aut excrementa expulſioni, rationabile eſt. cum concoctio ſit operatio potiſſima eorum, ut & ab ipſa debeant denominari. Et hinc apud Celſum lib. Secundo de re Medica cap. x. corpora dicebantur cruda, quibus non erat peracta eſculentorum coctio. *Medicari* autem eſt operari a medico, hoc eſt remedium ipſum; licet dicatur magis de illo opere medicinali, quod peragitur medio materiæ non nutrientis intrinſecus ſumtæ, aut extrinſecus applicitæ, ſiue inde ſequatur ſimplex corporis alteratio, ſiue cum ea alicuius materiæ eductio. *Turgere* denique dicitur proprie de eo quod nimia repletione ducitur ad periculoſam corporis amplitudinem: improprie vero etiam de materia, quæ iſtam corporis amplitudinem facit: in quo ſenſu aſſumſit hoc verbum Hip. in Aph. x. Quarti lib.

Ex his igitur Gal. accipiens verbum medicari, pro ipſo uti medicamento purgante, & nominibus concocti ac crudi quatenus ſignificant materias in corpore non nutrituras, ſed ad modum excrementi exiſtentes, accipit concluſionẽ: Quod medicus debet educere medicamẽto a corpore materias malas, quando fuerint prius a calore naturali aptatæ expulſioni, & redactæ ad naturas, & vias excrementi: nõ autem, quando tales non fuerint, & propterea non in morborum initiis; modo non faciant corpori impetum crepaturæ periculoſum, quod tamen raro faciunt. Cuius concluſionis facilem habet rationem: quia tunc habens medicus a natura aptatam ductioni materiã, facilius ductionem perficiet. De cuius concluſionis veritate, atque utilitate dubitatur. Quia medicus debet euacuare materiam quãdo lædit. Officium etenim eius eſt, tollere læſionem, lædit

au-

autem quando eſt cruda, magis quam quando eſt concocta; nec propterea medicus debet tranſigere morbi principiũ, cum non debeat ullatenus dimittere corpus iis quæ lędũt. Cui dubitationi reſpondent Galeniſtæ, quod hoc fieri nequit, quia eductionis principium eſt natura, non autem medicamentum; unde debet expectari tempus, quo natura poſſit: hoc autem eſt poſt concoctionem. Secundo dubitatur, quia quando materiæ malæ ſunt concoctæ, ſunt ſecundum plurimum a natura ſuperatæ, unde abſque medicamento ſuperabuntur etiam ſecundum reliquum, nempe expulſionem. Sed reſpondent & huic: quod aliquando deficit natura in ultimo, & fine, quæ non defecit in principio, ob particularia accidentia ipſam deturbantia, qualia ſunt impedimenta viarum non forſan purgatarum, aut frigore ſuperueniente reſtrictarum. Tertio dubitatur ex Hip. qui in Aph. XXIX. Secundi libri præcipit, ſi quid mouendum videtur in morbis, illud eſſe mouendum, quando inchoãt. Cui ſimiliter reſpondent hoc intelligi de euacuatione ſanguinis; aut ſi alterius materiæ, hoc eſſe accipiendum in caſu, quo illa faciat tantum in corpore impetum, ut periculum inferat crepaturæ; aut intelligendum eſſe de euacuatione minoratiua, per lenientia, non de eradicatiua per purgantia.

Verum quoniam reſolutiones iſtæ mihi non plene ſatiſfaciunt, & verbum medicari non debet limitari ad ſolas catharcticas euacuationes, cũ importet quodlibet medicinale operari; & quoniã verbi mouere nulla acipitur vis in expoſitione Gal. quod tamen importat motionem de corpore ad extra, aut de parte eius ad partem, ut notatum eſt in Aph. XX. & quoniam, quod magis eſt, verbum turgere importat proprie non furioſum materiæ in corpore impetũ, ut vult Gal. ſed periculoſam corporis amplitudinem, & intu-

meſcentiam; dimiſſa nunc expoſitione propoſita, non tanquam inutili, ſed tanquam impropria, Dubito an Hip. per concocta, & cruda intellexerit corpora ipſa, quæ concoxerint, aut non concoxerint aſſumpta ſuæ nutritioni destinata. Suadet enim mihi præter literæ proprietatem hunc ſenſum ratio. Nam corpora ab aſſumptis, non adhuc coctis, vidētur nullo medico opere tractanda: ne vexata cōcoctionis loco inquinatis eſculentis, inutilem, & noxiam materiam augeāt. Sic Antiqui, prout refert Celſus loco citato, nec purgabant, nec ſanguinem ducebant, niſi peracta aſſumptorum coctione, exceptis caſibus ſubitæ mortis periculoſis, quos Hipp. nunc turgentiæ appellat, ut eo loci videre eſt.

Erit ergo concluſio: quod medicus non debet purgare, non alio modo valido localiter euacuare corpora ægrotantiū, ni primo ea peregerint aſſumptorum coctionem, dummodo non ſint adeo plena, ut ſuffocari, aut crepare poſſint.

Et ratio eſt, ne turbata coctione, & facta aſſumptorum inquinatione, creſcat materia morbi. Quod ſi erit periculum ſuffocationis, aut crepaturę, paruifacta inquinatione, debebit ſanguinem mittere, purgare, & aliter mouere, etiamſi non fuerint concocta eſculenta.

Dubitare poſſunt autem neoterici, eo quia poſt peractam eſculentorum coctionem. quæ ultimum terminum habet ad triduum, non adhuc materiæ omnes malæ quæ veniunt euacuandæ ſunt aptatæ expulſioni, & ex expoſitione mea videtur catharctico ultra diem tertiū poſſe duci de corpore omnis materia morbifica. Et quia obſtat experientia. nam catharctica a principio morbi operantur difficulter & laborioſe. Quibus obiectis ſatis erit reſponsū, ſi obſeruabitur quælibet materia, quæ catharctico ducitur de corpore eſſe humoroſa, & per conſequens fluida,

cum

cum fluor ſit de definitione humorum ex Auicena in Prima Primi. Quod ſi a principio euacuatio ſequitur aliquando cum difficultate, & labore, id euenit tunc, quoniam materiæ ſunt remotæ a loco eductionis, & viæ ſunt obſtructæ, aut catharcticũ non eſt propinatum in ſufficiente quantitate; unde valet tantum remouere materias a loco ſuo, non tamen penitus educere. Sed de hoc apertius in Aph xxix. Secundi, & aliis locis dicetur.

APHOR. XXIII.

Deiectiones non multitudine ſunt æſtimandæ, ſed ſi talia deiiciantur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Atque ubi uſque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, ſi æger poſſit tollerare.

D*Eiectiones* ſunt euacuationes per inferna, cum deiicere ſit dare motum ad infra, ſiue eæ ſint ſuapte veniẽtes, ſiue auxilio procuratæ. *Multitudinis* autem nomen importat proprie quantitatem numericam auctam, ſed uſualiter dicitur etiam de quantitate continua, præſertim corpulentia. *Aeſtimare* vero eſt conferre unum cum altero ſecundũ aliquam rationem, & inde concludere an ſit ſecundum illam. *Animi* etiam *Defectio* eſt virium, præſertim motiuarum, & ſenſituarum perditio. *Tolerare* demum prout pluries notatum eſt, dicitur de ipſo lædi, ſed cum victoria.

Concluſiones itaq; in iſto Aph. licet ad unum finem directæ ſunt tres. Prima eſt, quod in deiectionibus ſuapte, ſeu medicamento factis, non eſt æſtimanda materia ex numero, nec ex magnitudine corpulentiæ, an ſufficiat, aut ſuffectura ſit ei rationi, ſecundũ quã deiicitur, aut deiecta eſt: quæ ratio eſt morbi ablatio per eius eductionem. Se-

cunda eſt, quod æſtimatio iſta eſt determinanda ab obſeruatione qualitatis materiæ, quæ ducitur, & tolerantiæ virium, quæ ſubſequitur. Qualitas enim quouſque perſeuerauerit mala, qualem raciocinatus eſt, & coniectauit medicus, & vires conſtabunt, debebit euacuatio produci. Tertia concluſio eſt, quod quando eſt tanta, quod eius abſoluta eductio non poteſt perfici, niſi cum manifeſta defectione virium ſenſitiuarum, & motiuarum, eſt eò uſque producenda, dummodo æger ſe poſſit ab illa defectione reficere.

Ratio autem primæ concluſionis eſt, quia neſcit medicus certam materiæ morbificę menſuram: unde nec debet metiri eam, quæ educitur, aut educta eſt, ut ſecurus ſit de eius abſoluta eductione.

Ratio ſecundæ eſt, quia in cognitione eius, quæ ſit materia peccans, confert quidem iudicium, ſed illud non ſufficit cognitioni determinatæ quantitatis. Hoc enim cognoſci debet a poſteriori, hoc eſt à ſubſequuta euacuatione alterius materiæ, & à ſubſequuta virium etiam aliqua defectione. Non enim ad euacuationem malæ materiæ ſuccedit euacuatio bonæ, ni mala ſit finita: nec unquam ſuccedit virium defectio, ni euacuetur bona.

Ratio Tertiæ eſt, quoniam non poteſt fieri euacuatio, quæ eſt opus naturæ, etiamſi fuerit medicamento irritata ſine corporis reſolutione. Nā eo utitur in illa; unde in magnis euacuationibus, etiamſi poſt eas ſubleuetur natura, laborat, & deficit. Magnæ autem iniri debent, quando plurima eſt materia, unde aliquando eſt producenda deiectio ad animi defectionem eam, a qua tamen poteſt eſſe refectio.

Dubitatur autem, an medicus nō poſſit metiri materiam corpori nocuam, cum poſſit dimetiri corpus ipſum. Sed reſolutio

ſolutio eſt, quod corpus eiuſdem dimenſionis poteſt ſcatere materia, partim mala, & partim bona, unde ex corporis ipſius dimenſione mala ſola non poteſt determinari.

Dubitatur ſecundo, an debeat terminari ductio materię malæ uſquequo ſucceſſerit in eductione bona. Non enim bonum eſt educere unquam materiam bonam. Sed reſponſio eſt, quod hoc eſt faciendum uſque ad initium eductionis bonæ. Initium autem minus officit, eo quod poteſt officere aliquid malæ relictum.

Dubitatur tertio, an ſecurum ſit ducere ad defectionem animi, & virium. Nam illa eſt periculoſa, quoniam eſt extrema euacuatio, ur notatum fuit ab Hipp. in Aph. III. Sed reſolutio eſt, quod etſi ſit periculoſa, in magnis caſibus eſt aliquando ineunda, & non intelligitur periculoſa, quæ poteſt tolerari; qualis eſt, quæ ab Hipp. proponitur in hoc Aph.

APHOR. XXIV.

In acutis paſſionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.

QVæ ſint *Acutæ paſſiones*, & quod ſint a materia calida ingruente, & inflãmante partes principes, dictum eſt in Aph. IV. Quod modo *Medicinæ purgantes* ſint quædam corpora mixta, ex quorum aſſumptione ſequitur in corpore meatuum apertio, irritamentum, atque inde materiæ expulſio, ab iis locis, ad quæ perueniunt, experimentum declarat. *Præmeditatio* autem eſt diſcurſus eius, quod ſequi debet ex alicuius uſu.

Quatuor itaque extant in hoc Aph. concluſiones. Prima eſt, quod in paucis morbis venientibus a materia calente,

&

& inflammante partem aliquam principem, ſunt uſurpan-da medicamenta, a quorum uſu aperiantur venę cum irritamento, & inde ſequatur materiæ eductio. Cuius ratio eſt quia a talibus medicinis incaleſcit ulterius corpus, quod in morbis acutis nimiſquam incaluit.

Secunda concluſio eſt: quod in aliquibus tamen poſſunt uſurpari. Cuius ratio eſt nimia corporis plenitudo, qualis eſt in turgentibus propoſitis in Aph. XXII. Hæc enim plus oſicere poteſt permanens, quam eius agitatio, aut corporis calefactio, quæ medicamentum ſequatur.

Tertia concluſio eſt: quod in paucis acutis eſt purgandum a principio. Et ratio eſt, quia ſunt cum inflammatione, ut dictum eſt nuper.

Quarta: quod & quando ſunt uſurpanda purgantia in acutis, & a principio, hoc eſt faciendum cum præmeditatione eius, quod & quantum poſſit officere materia morbifica, & eius quod & quantum poſſit officere caliditas medicamenti purgantis: quod ſi plus, & peius erit quod poterit ſequi a materia morbifica, purgandum; quia de duobus malis minus eſt elligendū: ſi vero erit plus, & peius quod mali inferat medicamentum, ab illo erit deſiſtendum. Hinc in acutis ſine corporis turgentia ſufficiet forſan inanitio per inediam; in acutioribus vero, & turgente corpore debebit propinari medicamentum purgans.

APH.

APHOR. XXV.

Si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facile ferunt: ſi contra difficulter.

Litera huius Aph. non alia eſt quam quæ fuit in Parte ſecunda Aph. ſecundi, & propterea nec aliam recipit expoſitionem, aut concluſionem. Nec damnandus Hipp. de ſuperfluitate: quoniam hęc ſcripta ſunt ab ipſo tanquam collecta, & non ordinata neque connexa.

Finis Libri Primi.

LIBER SECVNDVS.

APHOR. I.

In quo morbo ſomnus laborem facit, lethale; ubi vero iuuat, non lethale.

Omnus, ut fuit tactum in Aph.xiv. Primi libri, eſt affectio propria animalium, in qua illa iacent ſine ſenſu & motu: quia calor ſpirituoſus, qui cum nutrimento iugiter & momento participari & influere ſolebat a corde in omnes partes, unde procedit in eis viuere, & ſine quo moriuntur, intercipitur aliqua ex parte, & in ſuo principio conculcatur à materia vaporoſa nutritiua a frigiditate cerebri craſſata, & illuc ad perfectionem nutritiuam depulſa. Hæc autem, ut docet Ariſt. lib. de Somno cap.4. & 5, eleuatur aut ab alimentis ingeſtis, ex prima eorum coctione, ſicut ſignificat facilitas ſomni à cibo; aut ab humoribus, dum perficiuntur, & ad nutritionem rediguntur, prout accipitur ex eo, quod promptius dormiunt homines craſſi & pleni, quam tenues & euacuati; aut a ſubſtantia ipſarum partiũ viuentiũ, ex actione caloris animę per colliquationẽ reſoluta, quod oſtendunt homines laborioſi, qui facilius dormiunt quã otioſi. Facit autẽ hæc materia ſomnũ in homine, dũ ſua natura leui, ſurſum maxime lata, primo implet cerebrum: quod arguit bene Ariſt. ex eo, quod qui feruntur in ſomnum, non poſſunt ſuſtentare amplius capita ſua; & ex illo, quod ſomnifera pocula caput grauare videntur, & qui maiora capita habent, facilius, & plus dormiunt. Et dum

quod eius ſupereſt à repleto cerebro, recepta ab eiuſdem propinqui frigiditate incraſſatione graueſcens, refertur deorſum per venas, & arterias, iuguli pręſertim: unde illę in dormientibus inflantur, repletione maiore earum facta, ac veluti ſemiobſtructione reprimit conſueti & tanti caloris à corde ad caput eiuſque ſenſoria influxum, quantus requiritur eorum ſenſationibus, unde ſequitur impotentia viſus, auditus, odoratus, & guſtus. cumque deſcenderit omnino, & cordi ipſi circum obſtiterit, nõ permittens ab eo in reliquum corporis, & artus, niſi paruũ, leuem, & lentum influxum, prout parũ luminis ſolis permittitur per nubem, perditur tactus & motus voluntarius, & hinc dormientia exterius frigidiora, interius vero calidiora euadunt, ut notauit primus Hip. lib. VI. de morbis ſect. IV. mox Ariſtot. III. de hiſt. animal. cap. XIX. inde Gal. in comm. iſto, & confirmauit Auic. lib. I. Canon. Fen. II. doctr. II. cap. proprio ex eo ſigno, quod dormientia egent pluribus indumentis quam vigilantia. Et hinc in ſomno grauatur reſpiratio, fit ſtertor, facilis incubus, epilepſia, & apoplexia. Duratque ſomnus quouſque fuerit reſoluta à corde & ſenſoriis iſta circum obſiſtentia & digeſta. Et licet Gal. viſus ſit voluiſſe fieri ſomnum ex ſolo oppleto cerebro, tamen & hanc cordi circum obſiſtentiam propoſuit, ut videre eſt apud illũ in lib. II. de Temper. II. & in lib. III. de cauſis pulſuũ cap. de pulſu dormientium, & cap. de pulſu expergiſc.: *Laboris* autem nomen proprie importat fatigationem magnã, & laſſitudinem, quæ ſequitur ad illam: improprie tamen dicitur de omni malo, & noxa, licet Gal. in iſta ultima ſignificatione illud aſſumat, ductus forſan ab eo, quod Hip videtur ei opponere in tex. nomen genericum iuuamenti. Ego tamen qui ſequor vocum proprietatem accipio illud in prima ſignificatione, eoque libentius quod alibi Hip. illud

lud

lud aſſumpſit in iſto ſenſu, ut in Aph. XVI. & XLIIX. ſecundi lib. & eo magis adhuc quod noxæ cunctæ & ſingulæ quæ in morbis ſuperueniunt à ſomno etiam prçter eas quæ veniũt ab eo facto in principiis paroxyſmorum non ſunt lethales: unde Aph. concluſio eſſet fere falſa. Nec me diuertit oppoſitum iuuamentum in genere: quoniam & concluſio oppoſiti iuuamenti eſt indeterminata, dũ dicitur in ea, *Non lethale*. Quæ vero fuit laboris à ſomno facti eſt determinata: unde debet eſſe à cauſa particulari & determinata. Oritur autem laſſitudo ſemper à defectu ſubſtantiæ viuentis, cum in ipſa conſiſtat omnis virtus, etiam motiua, ratione cuius dum viget, dicuntur corpora robuſta, dum vero deficit, dicuntur laſſa. Deficit autem ſubſtantia viuens, aut quia reſoluta ultra id quod poteſt refici, aut quia non adeſt materia refectionis. Reſoluitur modo ultra id quod poteſt refici in euacuationibus ſenſibilibus, aut ſanguinis à venis aut alterius humoris ex aluo, veſica, genitalibus ambitu corporis vel inſenſibilibus, quales fiunt in exercitio, doloribus magnis corporis, & in iis etiam, qui animi ſunt, curis & ſollicitudinibus. Non adeſt autem materia refectionis, quia ea bona exiſtit, ſed deficit ut in abſtinentiis, aut quia mala adeſt, & refectioni inepta, ut in κακοχυμία. Vocabulum demum *Lethale* poteſt accipi pro ſignificatiuo futuri lethi, & pro effectiuo. Sed nunc accipitur pro ſignificatiuo, quia adiungitur ſomno, qui cum ſit una operatio noſtra, eſt primitus ac magis conſiderabilis ſub ratione ſigni, quam ſub ratione cauſæ.

Eſt itaque concluſio huius Aph. quod cum æger expergefactus ſibi videbitur magis laſſus quam ante ſomnum, morietur; ubi vero non ſe ſenſerit laſſatum, nec inde ſignificabitur certa ſalus.

Et ratio eſt, quia laſſitudo à ſomno non poteſt aliunde

veniſſe, quam à præſentia nutrimenti mali,peioriſque redditi ab actione ultima caloris, quę ſolet eſſe illius perfectiua, qualis eſt quæ excitatur interius tempore ſomni.

APHOR. II.

Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum.

QVod παραφροσύνην Hip. nunc, & communiter alii Græci vocant, & conuertitur à Leoniceno nomine *Delirii*, eſt quædam mentis alienatio quę accidit in vigore magnarũ febrium, in ebrietate, ac nimia iracundia, in quibus homines fallũt imaginatione: quę procedit nõ ab inflãmatione, ut ſequitur in vocata Phrenitidę; ſed à sũmo calore in loco mentis excitato à materia humoroſa circa ipſũ ebulliente, aut halituoſa quod frequentius accidit. Hic autem locus eſt circum cor, ut confirmabitur in Aph. VII. Septimi lib. *Boni* autem nomen à medicis, & ab Hipp. dicitur aliquando de eo, unde cognoſcitur in corpore aliquid boni eſſę, fuiſſe, aut futurum eſſe; & ita ſub ratione ſigni; aliquando vero de eo quod aliquid boni in corpore facit, faciet, aut fecit, & ita ſub ratione cauſę; aliquando etiam ſub utraq; ratione. Accipitur ſub ratione ſigni, quando eſt aliqua corporis qualitas, aut à corpore excreta materia, & hoc propter dependentiam conſequutionis quam habent cum corpore qualitates eius, & quæ exernuntur ab illo; è quibus medicus poteſt coniectare de ſtatu eiuſdẽ. Accipitur ſub ratione cauſæ tantum, quando dicitur de aliquo, quod ſit ſolũmodo alteratiuum & mutatiuum corporis ſuo contactu externo, quale eſt quodcumq; ambit, ſiue aer, ſiue aqua, ſiue quid aliud appoſitum; aut contactu interno, qualis eſt cibus, & potus, medicamentum, atque venenũ aſſum-

aſſumtum, & accipitur ſub utraque ratione, quando dicitur de aliquo, quod proueniat à corpore & ſit eiuſdem mutatiuum, uti eſt omnis operatio corporis, qualis eſt etiam ſomnus, & delirium. Modo accipitur nomen boni de ſedatione delirii præſertim ſub ratione ſigni. Nam operationes animę ſunt primo ſigna ſtatus corporis, & poſtea mutatiuæ eius.

Eſt ergo concluſio huius Aph. quod in quo caſu mentis ſeu imaginationis alienatio ſedabitur à ſomno, ſignificabitur corpus non male, aut ſaltem melius ſe habere.

Et ratio eſt. Nam inde ſignificatur fuiſſe alienatio non ex inflammatione circa cor, ſed ab halitu, aut humore qui potuit calore interius aucto, prout accidit in ſomno, digeri. Ex inflammatione enim debuiſſet potius augeri cum illa.

APHOR. III.

Somnus & vigilia, utraque ſi modum exceſſerint, malum.

MOdus eſt mediocritas conſtituta intra duos terminos exceſſus & defectus eorum, quæ rem ipſam conſtituunt. Hæc autem duplex eſt in omnibus rebus, atque adeo etiam in nobis: una ratione ſpeciei, altera ratione indiuidualitatis. Ita ſomnus & quies, quæ declarata ſunt in præcedenti, habent mediocritatem ſpecificam, quę ſcilicet conuenit homini quatenus homo eſt, & habēt indiuidualē quæ .ſ. conuenit Petro quatenus ille eſt. Modo quę ab Hip. proponitur eſt intelligenda indiuidualis. Quia medicus cū ſit operator circa indiuiduū debet cognoſcere, primo modum indiuidualem, mox ſpecificum: & ſub illa ſola ratione qua cognitio ſpecifici facilē reddat cognitionē indiuidualis. Tria autē ſunt in ſomno quæ poſſunt habere mediocritatem naturæ, & excedere ab illa. Vnum eſt duratio, aliud in-

intenſio alterum continuatas; in duratione eſt ſomnus mediocris, qui durabit prout illi indiuiduo ſolebat, extra mediocritatem, qui longius, aut breuius; in intenſione mediocris, qui nec facilius, nec difficilius, conſueto excitabitur, ſicut extra mediocritatem, qui à leuioribus ſẽſibilibus, & qui nec à mediocribus excitabitur; in continuitate qui non habebit plures interruptiones iis quas habere ſolebat, nec pauciores, erit mediocris: extra mediocritatem vero, qui aut maiore continuitate, aut interruptione procedit. Iſtud autem naturæ ſolitum & conſuetum accipiendum eſt ſub eadem ætate & anni tempore. Nã in adoleſcentia sõnus eſt longior, continuatior, & profundior; in ſenectute breuior, interruptior, & leuior; in conſiſtentia medius inter hęc. De vigilia hinc accipiatur intelligentia. nam cõtrariorum contrariæ ſunt rationes. *Mali* autem nomen, prout dictum eſt in præcedenti de nomiue boni, accipitur à medicis, & Hipp. aliquando ſub ratione ſolius ſigni, aliquando ſub ratione ſolius cauſæ, aliquando ſub utraque; cumque ſomnus ſit operatio noſtra, poteſt accipi primo ſub ratione ſigni, mox etiam ſub ratione cauſæ.

Concluſio itaq; Aph. huius erit, quod quando aliquis ex ſe dormierit longius, aut continuatius, aut profundius, vel è contrario breuius, aut interruptius, aut leuius, quã ſolebat in illa ætate, & tempore anni, ſignificabitur eſſe in corpore aliquid mali, & poterit etiam ſomnus ille aliquid mali in corpore facere.

Ratio autem qua ſignificet aliquid mali in corpore in generali, eſt quia cum ſit ille operatio corporis mutata à ſtatu naturali, nõ poteſt eſſe, niſi primo ſit mutatum corpus à quo procedit. Ratio etiam qua erit productiuus alicuius mali in genere eſt, quia ſomnus habet vim mutatiuam corporis, prout omnis alia animę operatio. Si ergo erit ille pręter

ter naturam, etiam corpus mutabit ad præter naturam. Particularis modo ratio cuiuſcumque mali ſignificati, aut quod induci poſſit à particulari præternaturalitate ſomni, non attinet ad hunc locum.

APHOR. IV.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quidquam, quod modum naturæ exceſſerit, bonum.

S*Atietas* propriè dicitur ſublatio famis ab accepto alimento, ſicut *Fames* definitur eſſe eiuſdem deſiderium, quæ ſicut accidit à defectu ipſius, ita tollitur ab eius præſentia, & inducitur ſatietas; ut propterea Hipp. nunc accipiat hæc nomina præcipue ſub ratione, qua important cauſas proprias ſatietatis, & famis, ſcilicet comeſtionē & inediam. *Aliud* autem *Quidquam*, debet eſſe aliquid, quod poſſit dici non bonum, eodem modo, quo dicitur, non bona ſatietas, & fames propoſita: & propterea ſub ratione, & ſigni, & cauſe. Sic ergo erit, aut ſomnus, & vigilia, aut euacuatio, & retentio, aut motus, & quies corporis, aut motus ſcilicet, & affectiones animi, hæc enim ſola poſſunt eſſe in ſimul ſigna, quia ſunt effectus noſtri corporis, & cauſæ, quia ex eorum varietate varie afficitur.

Cum ergo pateat ex præcedenti Aph. *Naturæ modum* eſſe mediocritatem actionis, aut paſſionis indiuidualis, erit concluſio huius Aph. quod comedere, dormire, euacuare, exerceri, corpore aut mente moueri, ultra, aut infra debitum ex indiuiduali natura, ſignificabit corpus non bene habere, & perducet ipſum itidem ad aliud non bene habere. Vniuerſalis ratio clara eſt ex præcedenti. Particulariter autem nimia comeſtio arguit ventris aut ulteriorum via-

viarum alimenti, venarum ſcilicet, caliditatem, & efficit eiuſdem, aut earundem obſtructionem; minor vero debita, argumentatur caloris partium dictarũ exſolutionem, aut materiæ inexiſtentiam, & inducit corporis ſiccitatem, & frigiditatem. Nimius, & deficiens à debito ſomnus, inducet, & ſignificabit, quæ propoſita ſunt in præcedente. Nimia euacuatio, caliditatem nimiam internam expellentem, aliquando humiditatem ſignificat. Efficit autem frigidum & ſiccum corpus: ſicut minus euacuare procedit à frigiditate & ſiccitate, & inducit primo humiditatem, indeque calorem. Nimium itidem agitari importat calorẽ, qui facile fertur ad partes mobiles, eaſque ad calefactionem primo, mox & ad ſiccitatem perducit: ſicut contra minus dimoueri ſuccedit à frigiditate, & caloris penuria, talemque etiam penuriam adauget. Excandeſcere importat cordis caliditatem, non leuem; ſicut & gaudere aliqualem; taleſque adauget. Mœrere vero, & triſtari à frigiditate, & ſiccitate cordis procedunt, eaſque multiplicare valent. Sunt & alia leuia mala, præter hæc, utpote, & in mala cõformatione, quæ ſignificant, & inducere valent iſta præter naturæ modum exiſtentia. Sed ea ſunt nimis particularia.

APHOR. V.

Spontaneæ laſſitudines morbos prænunciant.

SPontanea dicuntur, non modo quæ videntur per ſe venire, & nullam habere cauſam externam ſui aduentus, ut dictum eſt in Aph. 11. Primæ Sect. verum etiam quæ contingunt ſine cauſa ea, quę eſt ipſis pręcipua. Et in iſto ſenſu hoc nomen aſſumſit nunc Hip. *Laſſitudo* autem dicitur ſen-

ſenſata grauitas in artubus, unde eorũ difficilis euadit motus. Hæc autem accidit, aut quia virtus motiua debilitatur, aut quia materia artubus inſinuatur excedens proportionem cum virtute motiua. Debilitatur autem virtus motiua, dum ei diminuitur ſubſtantia viuens, in qua tanquam forma in materia fundatur: & diminuitur ſubſtantia viuens iugiter à calore vitæ, dum animæ operationes quaſvis exercet, ut declaratũ eſt in Aph. XIV. Primæ Sect. Vnde ſi ex aliméto requiſito iugiter nõ reficiatur, procedit, imminutio & inde debilitatur virtus, ut propterea una & frequens cauſa laſſitudinis ex debilitata virtute motiua ſit inedia. Sed ſenſibiliter magis diminuitur a labore. Nã motus accendendo ulteriorẽ calorem, eſt in cauſa ulterioris reſolutionis ſubſtantiarum viuentium. Hinc alia de frequentibus cauſis laſſitudinis eſt labor: in quo genere cauſæ, licet non adeo apparentes, ſunt ſollicitudines, & curæ, unde homines ex aliquo accidente animi anxii & ſolliciti extenuãtur, & laxantur. Adhuc autem magis diminuitur ſubſtantia viuens, dum educitur ſenſibiliter e corpore id quod de breui debebat cedere in ſuam refectionem, prout ſequitur ex eductione ſanguinis, præſertim arterioſi, quia perfectior eſt. In quo genere eſt etiam euacuatio nimia ſeminis, cũ illud ex ſanguine fiat. In hoc etiã genere eſt euacuatio per aluum, & per urinam, ac etiam per ſudorem, dũ materia ſanguinis ad varias formas, ſcilicet aut bilis, aut alterius humoris, aquoſitatis etiam, & ſudoris educitur: ut propterea tertia euidentiſſima, & frequentiſſima cauſa diminutionis ſubſtantiarum viuentium, & inde inductiua laſſitudinis ſit euacuatio, aut ſanguinis, aut alterius humoris, qui habeat aliquid nutritiui. Vnde à quacumque harum cauſarum veniat laſſitudo, cum eſſe videantur externæ, & ſic manifeſtæ, ac propriæ, non dicetur ſponta-

nea. Dicetur ergo ſpontanea, quando venerit ex materia, ultra proportionẽ motiuam extante. Eſt autẽ ultra proportionẽ motiuam, quando non eſt conuerſa, nec conuertibilis in ſubſtantiam viuentem. Nã dum conuertitur, ſubiicitur virtuti motiuæ, cui famulatur opere ſuo nutritiua, & non grauat. Non conuerti autẽ poteſt à nutritiua, quia peccat qualitate mali humoris, uti eſt bilis præſertim, & melancholia; tuncque ſequitur grauitas acris, quæ ſi extenditur ad partes carnoſas, & cutaneas, infert veluti ſenſum ulceris corrodẽtis, unde accidit laſſitudo, quam medici ulceroſam appellant: ſi vero ſe inſinuauerit ad tendines verſus oſſa, acrimonia ſua propter maiorem materiæ craſſitiem cum videãtur illa frangi, inducitur laſsitudo, dicta oſsium frangitiua. Et non conuertitur aliquando à facultate nutritiua materia in ſubſtantiam viuentem, quia ſuperfluit ab eius indigentia: tuncque grauat, & implendo, extendit, uti facit nimius ſanguis, dum decurrit ad partem aliquam inflammandam, cui præter grauitatem inducit extenſionẽ, & inde inducitur laſſitudo apoſtemoſa vocata. *Prænuntiare* demum morbos eſt ſignificare eos futuros, quod concipit intellectus faciendo coniecturam de præſenti aliqua mala corporis diſpoſitione, tanquam à cauſa ad peiorem tanquam effectum proceſſura.

Eſt ergo concluſio huius Aph. quod sẽſatæ grauitates in artubus, difficilẽ motũ, reddentes, ſi venerint, ſine ulla euacuatione ſenſibili ſanguinis, alteriuſue humoris, ſeminis, urinæ, ſudoris, aut inſenſibili, laboris, doloris, ſollicitudinis, inediæ, ſignificabunt præſentes malas corporis diſpoſitiones, ex præſentia, aut nimii ſanguinis, ſi laſſitudo referet ultra grauitatem etiam corporis extenſionem, aut bilis, ſi laſſitudo referet etiam ſenſum veluti corroſionis in carnibus, aut melancholiæ, ſi præter ſenſum grauitatis

videbuntur velut frangi oſſa, & inde prænuntiabunt venturas ægritudines.

Et ratio uniuerſalis prenunciationis morborum eſt, quia ſunt diſpoſitiones malæ. Nimius enim ſanguis poteſt obſtrucre repente venas magnas, & facere apoplexiam, ut dicetur in Aph. XLII, aut rumpere eas unde exeat etiam qui non debet, & inducere hæmorhagias, aut putreſcere, & facere feb. magnas. Ita mali humores bilioſi, aut melancholici ſuis qualitatibus inficere ſubſtantias viuentes, & varia mala producere; quæ, ſi non facit ſanguis nimius, aut mali humores immediate, dum faciunt laſſitudines, poſſunt ex aliquo accidente illum adhuc augente, aut iſtos adhuc peiores reddente ſucceſſu temporis inferre, quando à regimine bono, aut alio bono acidente, ille non fuerit diminutus, & iſti correcti.

APHOR. VI.

Quicunque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non ſentiunt: his mens ægrotat.

DOlere eſt ſemper ſentire, ſed eſt ſenſibilis nō bene proportionati cum facultate ſenſitiua. Propterea eſt dolor in omnibus ſenſibus externis, ſeu particularibus dictis, & internis communibus appellatis. Verum qui in externis viſu ſcilicet, auditu, olfactu, & guſtu accidit, iniucunditas potius & diſplicentia vulgo vocatur, cum tamen vere ſit dolor; nam inde excitatur auerſatio ad fugam in facultare appetitiua. Qui vero accidit in tactu, cum ille ſit primus ſenſus, per excellentiam ſeruat nomē, & vulgo dolor dicitur; & de hoc intellexit Hipp. in hoc Aph. quia loquitur de eo qui poteſt accidere alicui parti, ſcilicet indeter-

minatæ corporis. Hic autem eſt ſolius tactus, cum cæteri ſenſus habeant magis determinata in loco corporis ſua ſẽſoria. Qui demum ſequitur in ſenſibus internis, triſtitia, & ſollicitudo potius vulgariter dicitur, ſicut ſẽtire eorum, de quo intelligit Hipp. illo verbo *Sentiunt*, (nam illud dirigit ad dolorem, qui non eſt aliquid de iis, quæ ſenſibus externis ſentiri poſſunt) ut diſtinguatur à ſentire ſenſuum externorum, à noſtratibus, non ſentire, ſed obſeruare, curare, & animaduertere appellatur. *Mentis* autem nomine non intellectiuam facultatem debuit aſſumpſiſſe Hip., quia ei atribuit egritudinem, intellectus autem cum non ſit organicus, ægrotare non poteſt: cum ægritudo ſit corporis affectio: ſed ſenſitiuam aliquam, quæ poſſit ſentire ſenſationes aliorum ſenſuum, ſcilicet dolores; nam dolores ſunt ſenſationes ut dictum eſt. Hæc autem debet aſſe una, quæ ſit receptiua omnium ſenſationum, præſentiũ, & præteritarum, quæque propterea poſſit moueri à quoque ſenſibili, ut eſt quæ Phantaſia dicitur, & eſt in brutis animalibus ſuprema animæ potentia, & in homine proxima ipſi intellectui, quæ eſt organica, licet eius organum non pateat, quia intrinſecum ſit, quæque propterea dicetur ad depranationem & ægritudinem eius, ægrotare.

Erit ergo concluſio, quod qui ſentiunt obiecta tangibilia in aliqua corporis parte improportionata, ut inde dolere dicantur, & non obſeruant ſeu animaduertunt ſe dolere, ii ægrotant intrinſecus, & inde fallunt illa animæ facultate, quæ eſt obſeruatiua & ſenſitiua ſenſationum exteriorum, quæque phantaſia dicitur.

Et ratio eſt. Nam non dignoſcitur dolor niſi ab excitata auerſatione: hæc autem non excitatur niſi à phantaſia. ergo quando, adeſt obiectum doloroſum appoſitum tactiuo ſenſui ratione cuius debeat fieri dolor, ſi non excitabitur

au-

auerſatio, debet ſequi, quoniam non recipiatur in phantaſia, quę eſt motiua facultatis appetitiuæ ad auerſationem. Non tecipietur autem, ſi illa erit à phantaſmatibus alias receptis oppreſſa: quæ oppreſſio non poteſt eſſe, niſi cum deprauatione ſui organi; quod eſt principium ſenſitiuum.

Hinc apparet male Galen. dixiſſe dolentes eſſe, qui habent obiectum doloroſum, & illud proprio ſenſu non ſentiunt. Nam iſti ſtupidi dicuntur, cum ſtupor dicatur de perdito tactu. Et hinc apparet Hipp. hoc monuiſſe, ut notaret affectionem partis principis, quæ cum recondita ſit difficulter ęgrotare dignoſcitur.

APHOR. VII.

Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet; quæ vero breui, breuiter.

E*Xtenuari*, cum ſit tenuius fieri, erit idem, ac priſtinam craſſitiem perdere. *Refici* vero, cum ſit priſtinam craſſitiem recuperare, erit renutriri. Conſiſtit autem craſsities, & omnis noſtra corpulentia in duplici genere ſubſtantiæ: una eſt humoroſa, nondum viuens; alia vero ſolida, actu viuens. Humoroſa eſt mollior, imo fluida, & vaporoſa, (nam qui dicuntur ſpiritus, ſunt ſubſtantiæ humoroſæ ad aeream naturam magis, quam adaqueam, inclinantes) quæ propterea eſt facilioris reſolutionis, cum humiditas, quæ in ea dominatur, ſit facile terminabilis termino alieno. Solida vero, cum nō fluida, nec vaporoſa ſit, eſt etiam difficilius reſolubilis. nam ſiccitas quæ abundat in illa, eſt difficulter terminabilis termino alieno, bene quidem termino proprio. Diuerſaque eſt craſſities

ſub-

ſubſtantiæ noſtræ, non modo ratione partium inuicem, ſed & ratione totius, penes regiones, ætates, ſexus, & quod magis eſt penes indiuidualitates: unde orientales, & ſeptentrionales homines, ſunt molliores occidentalibus, & meridionalibus, iuuenes & qui creſcunt ſenibus decreſcētibus, mulieres maribus, & alter altero. Cum itaque moliora ſint facilius reſolubilia, ea per conſequens breui tempore erunt extenuabilia. nam extenuatio, licet ſequi poſſit euacuationem ſenſibilem, facilius tamen & frequentius ſequitur inſenſibilem; ſolidiora erunt ſerius extenuabilia.

Concluſio itaque huius Aph. eſt, quod quæ corpora cõualeſcentia breui tempore perdiderunt priſtinam ſuam craſſitiem, breui tempore illa ipſis eſt reddenda per alituram. Quæ vero longo tempore conſtiterunt aduerſus cauſas craſſitiem auferentes, longo etiam tempore egebunt ad ſui refectionem lenta & ſerotina eis ſuppeditata alitura. Quę cõcluſio licet à Gal. accipiatur diſtincte de variis corporis partibus humoroſis, ſcilicet & ſolidis: & vera ſit etiã in illis; facilius enim reſoluuntur, & educuntur humores à corpore noſtro, quam partes ſolidæ viuentes: attamen ab Hipp. profertur de totis corporibus, ſecundum partes eorum humoroſas ſimul, & ſolidas. nam non modo partes humoroſæ unius indiuidui, uniuſque ætatis, & unius regionis, ad humoroſas alterius hominis, etiam ætatis, aut alterius regionis in hac facili, & difficiliori extenuatione diuerſimode ſe habent. Verum etiam ſolidæ, unde quædam corpora tota citius, quædam vero ſerius reſoluuntur, & extenuantur.

Ratio autem eſt, quia cita reſolutio ſequuta eſt ex mollitie ſubſtantiæ, quæ ſicut eſt facilius reſolubilis, propter humiditatem, quę eſt facile ſuſceptiua cuiuſuis naturę, eſt fa-

facilius regenerabilis. Ita ſoliditas cum ſit difficilius inducibilis, propter ſiccitatem, quæ reſiſtit nouæ naturæ, eſt etiam difficilius reſſolubilis.

APHOR. VIII.

Si à morbo cibum aſſumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti ſignificatur: quod ſi non aſſumenti cibum hoc accidat, ſcire oportet quod indiget euacuatione.

A *Morbo* idem eſt, ac dicere, poſt morbum, ut propterea erit accipiendus qui euaſit, & conualeſcens dicitur. *Cibum* autem *Aſſumere*, licet explicetur à Galen. per comedere cum appetitu uſque ad ſacietatem ad modũ ſanorum. Ego libentius accipio ipſum comedere ſolida, ad differentiam ipſius comedere nihil, aut potulenta, aut ſorbilia, quod uſurpabatur antiquitus in morbis acutis, prout in prima Sectione uiſũ eſt. Solida etenim alimenta, cibum; liquida vero potum appellabat etiam Hipp. ut patebit clarius in Aph. xi. ſequente. *Corroborari* autem, cum ſit acquirere priſtinum robur virium, vireſque conſiſtant in ſubſtantia corporis nutrita; quæ dum perdita eſt, recuperatur ex alimentis, mediante nutritione; erit ipſum reſici, ac renutriri.

Erit itaq; concluſio huius Aph., quod qui conualeſcens adiuerit uſum alimentorum ſolidorum, quæ ſanis uſualia ſunt, & inde non recuperauerit priſtinam corporis craſſitiem, & cum ea priſtinas vires, hoc ſignificabit eum uti pluri alimento, quam conficere poſſit: qui vero ſteterit ſine alimento ſolido, ac perſeuerauerit in ſorbili, aut po-

tulento

tulento, neque propterea, etſi liberatus à morbo ſe refecerit, ſignum eſt, quod habet adhuc materiam malam intra corpus, unde eget euacuatione.

Et ratio primi dicti eſt: quoniam cum non fiat ſufficiens refectio in corpore ſano, illud ſequi debet, aut ex defectu alimenti, aut ex non ſequuta eius coctione. At in caſu aſſumentis cibum non deficit alimentum: unde debet eſſe ex non ſequuta eius coctione: hæc autem non ſequitur, aut quia virtus concoctiua deficit, aut quoniam alimentum nõ poteſt ab illa confici, quia malum, aut nimium. Sed in cõualeſcente virtus non deficit, quinimo creſcere debet, nec alimentum eſt malum, quia eſt de genere cibi, hoc eſt, eius quod ſolet confici; unde reſtat, quod ſit ex illo nimio. Ratio ſecundi dicti eſt. Nã in caſu nõ aſſumentis, nõ poteſt eſſe defectus refectionis à cibi vitio: erit ergo à virtute. Hæc autem deficit, quando partes primæ, ei ſeruientes, non egent, & ſunt repletæ materia nimia, aut mala: in quibus caſibus conuenit euacuatio.

Dubium tamen accidit, quomodo poteſt aliquis eſſe liberatus à morbo, & egere euacuatione. Cui dubitationi Reſponſio eſt, quod eget, ne recadat ex cauſa antecedente relicta, ut dicetur in Aph. x. & in XII.

APHOR. IX.

Corpora cum quiſpiam purgare voluerit, opportet fluida facere.

QVod *Purgare* ſit ducere de corpore materiam inutilem, & alieni generis, à qua corpora reddebantur impura, & præſertim humoroſam, dictum eſt in Aph. II. Primæ Sect. *Fluidi* modo nomen dicitur proprie

de

de materia, quæ adeo humida ſit humiditate aquea, ut nõ poſſit conſiſtere loco. In quo ſenſu aqua, vinũ, & quodãmodo lac ſunt materię fluidæ, & humores omnes noſtri corporis, ut propterea fuerint definiti ab Auicẽna in Prima Primi quod ſint corpora humida, fluida. Et dicitur (licet improprie) fluidi nomẽ etiã de corporibus unde effluit materia aliqua de propoſitis, ita dolium vino plenum dicitur fluidum, dum ex eo perforato vinum fluit, & corpus noſtrum fluidum, dum ab illo humor exit, aut exire poteſt.

Concluſio itaque antiquitus ex hoc Aph. deducebatur, quod cum quiſpiam vellet de corporibus educere materias alienas, debebat corpora aperire ſecundum eas vias, per quas erat educturus illas, & materiæ motum inchoare: quod faciebant antiqui, qui volentes purgare per aluum, præmiſſa inedia cogebant naturam inanire vias ſtercorum nulla ad ipſa ſuppeditata de nouo materia, mox cliſtere ſecurata inteſtinorum inanitione, tandem alimentis iurulẽtis, ac dulcibus aluum lubricabant: tunc enim inclinatione ad aluum facta, facilior ſequebatur à pharmaco deiectio. Gal. autem in iſto cõmentario, hoc fluida facere nõ intelligit de ſola apertione viarum & inclinatione naturę, ſed & de pręparatione humorum, qui aliquando ſunt adeo craſſi, aut lenti, aut viſcidi, quod fluere nõ poſſint, ut propterea, & ipſi debent reddi fluidi attenuantibus, aut incidentibus, aut detergentibus; & aliquando ſunt adeo tenues, ut effument potius quam fluitent, ut propterea debeant tunc incraſſari, ut ad fluorem redigantur.

Quæ etſi vera ſint, ac utilia in arte, ego tamen cenſeo Hipp. intellexiſſe de corporibus ipſis aperiendis, quibus e locis debet exire materia. Nam adiungit illud verbum fluidi ipſis corporibus, prout declarat in Aph. LXXIV. Lib. Septimi, dum huic eidem ibi repetitæ concluſioni adiungit

git: *Etſi ſupra, ſiſtere alvum; ſi vero infra, humectare*: quæ verba dirriguntur ad corpora ipſa, non ad humores. Hocque magis accipio. nam raro humores ſunt adeo craſſi, viſcidi, & lenti, ut medicamento aperiente ſuo calore venas, & inde ex conſequenti eos attenuante eiici non poſſint.

APHOR. X.

Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.

IAm patet ex prȩcedente *Non pura corpora* eſſe quæ habent intra ſe aliquid alienũ, & præſertim dici talia, quȩ continẽt humores ineptos nutritioni aut alteri operationi naturȩ. Hi autẽ coaceruantur in corporibus, aut quia ab externis accidentibus diſtemperantur ipſa, quæ poſtea diſtẽperata corrumpunt humores bonos in malos. Sic accidens tempore, aut tempeſtate in ambiente calor accenſo corpore urit ſanguinẽ, & de illo facit bilem, prout ira, aut factum nimium exercitium. E contrario vero adueniens frigus, tranquillitas, & otioſitas refrigerato corpore recrudat ſanguinem, & illũ vertit in pituitam. Et coaceruantur mali humores, quia eſculenta reſiſtunt facultati nutritiuæ, unde nequeunt omnino perduci ad bonum ſuccũ, & ſanguinem, ſed aliqua ex parte vertuntur in vitioſos humores, ut ſunt olera, fructus, piſces, quædam etiam carnes, præcipue ſalitæ, aromata, & miſcellanea. Hique praui humores, afficiendo poſtea partes viuentes, ſuis qualitatibus inficiunt, & diſtemperant ſaltem corpora, licet & obſtructiones malaque alia conformationis aliquando etiã producant, unde ſemper corpora impura, propter humores prȩſertim, ſunt ſaltem intemperata.

Nu-

Nutrire autem proprie dicitur de opere facultatis primę viuentis corporis. Anima enim eſt proprie illa quæ nutrit, dum aſſumta tranſmutat in corpus ſibi ſubiectum; improprie tamen: ſed uſualiter dicitur nutrire etiam qui porrigit corpori nutriendo materiam nutritionis, eſculenta ſcilicet, & in hoc ſenſu acipitur nunc ab Hipp.

Concluſio eius itaque eſt, ad medicũ aut aſſidentes directa, quod corporibus habentibus in ſe humores malos, quo plus cibi dederit, plus lędet.

Ratio autem eſt, quia talia corpora ſunt ſaltem intemperata, unde agendo in cibos, non ad bonos, ſed ad intemperatos maloſque humores multum eorum deducent: & ita ſi mali humores primi lędebant, adaucti & multiplicati magis lędent. Erit ſalubre conſultum, quod antiquitus uſurpabatur, in etiam male diſpoſitis, aut ægrotantibus ex impuritate, minus dare de cibo.

Dignoſcentur autem corpora non pura, quia mutata in qualitatibus coloris, craſſitiei, in excrementis, ut monet Hip. in Aph. xv, pręſertim autem in operationibus, appetitus, concoctionis, ſomni, & roboris: pleraque enim, aut laxitudines ſpontaneas incurrunt, aut non poſſunt corroborari. & ad ſummum aliter ſe habent, quam habere conſueuerunt.

APHOR. XI.

Facilius eſt impleri potu, quam cibo.

IMpleri eſt perdere vacuitates. Hinc impleri cibo, aut potu, eſt perdere vacuitates, quæ contingunt in animalibus. Hæ autem contingunt ex reſolutione iugi ſubſtantiæ eorum pluries propoſita, quę ſequitur ex actione caloris viuentium in operationibus vitæ. Quæ vacuitates non modo contingunt ſenſibiles, & magnæ, vt quæ in ventre ſequuntur, ſed paruæ & inſenſibiles, per ſubſtantiam totam partium viuentis: ut propterea, cum impleri ſit via ad nutritionem, accipiatur nunc cum Gal. pro ipſo nutriri. *Cibus* autem eſt ſine dubio alimentum, ſed dicitur, quod ſolidum eſt; *Potus* autem licet aliquis videatur non nutrire, ut ex ſimplici aqua, attamen nunc accipitur ab Hipp. pro nutritiuo, ſed liquido.

Eſt ergo concluſio quod nutritio ſequitur facilius ex alimento liquido, quam ex ſolido.

Et ratio eſt, quia ut illa fiat, debet alimentum perduci ad partem nutriendam. Facilius autem perducitur liquidũ, quam ſolidum, quia illud habet ſubſtantiam tenuiorem, iſtud craſſiorem: & ut fiat nutritio, debet alimentum tranſmutari à calore viuentis de ſubſtantia ſua; magis autẽ trãſmutabilis eſt ſubſtantia liquida propter humiditatem abũdantem, quoniam humidum eſt facile paſſiuum, quam ſolida propter minorem humiditatem.

Obſeruandum tamen, quod ſicut liquida propter faciliorem paſſionem, facilius conuertuntur in noſtram ſubſtãtiam, & inde citius nutriunt. ita quoniam noſtra ſubſtantia viuens ſolida eſt, cum parum habeant ſolidi, minus nutriunt,

triunt, & facilius nutritionem illatam perdunt. Cito enim, & facile etiam reſoluuntur in halitum. Solida è conuerſo, ſicut ſero, & cum difficultate, maiore ſcilicet requiſita caloris actione pro ſua tranſmutatione, nutriunt: ita ſerius reſoluuntur, & magis durant; & quoniam noſtra ſubſtantia ſolida eſt, ſecundum plures partes conuerſa in ipſam, magis nutriunt.

Ex quo accipitur conſultum, quod in morbis acutis, qui ſunt breui tempore duraturi, conueniunt alimenta potius liquida, in longis vero potius ſolida.

APHOR. XII.

Quæ relinquuntur in morbis poſt indicationem, recidiuas facere conſueuerunt.

SI *Indicatio* eſt quædam morbi terminatio, prout dictum eſt; illa quæ dicuntur ab Hip. nunc, *Relinqui in morbis* poſt eam debent certo eſſe quædam mala & morboſa. Non tamen morbi ipſi, quia reſtitiſſe dicuntur poſt eorum terminationem: nec ſymptomata, nam ea vadunt cum morbo, unde non poſſunt perſiſtere illo finito: nec cauſæ immediate coniunctæ, quia illæ ſe habent inſeparabiles à morbo, ut ille non poſſit eſſe finitus, ſi & ipſæ finem non habuerint: nec cauſæ primitiuæ, quia illæ initiant actualem morbum, & præcedunt, ut non poſſint remanere poſt illum. Vnde à ſufficienti malorum enumeratione, debent eſſe cauſæ antecedentes, malę ſcilicet diſpoſitiones, ſed leues, neque cuiucumque ſenſibiles, & propterea non inferentes actualem & ſenſibilem lęſionem aliquam operationũ, quales erunt leues intemperies ſine materia, aut cum illa, uti impuritates corporum propoſitæ, leues obſtructiones, aliæue malæ confirmationes, aut continui itidem leues

ſo-

ſolutiones. *Recidiua* autem eſt reditus morbi, aut morbus, productus partim ab errore externo cauſaque primitiua noua, & partim à cauſa aliqua antecedente prioris. Hinc differt ab acceſſione ſeu paroxyſmo, quod hæc ſine ulla noua & primitiua cauſa ſequitur. Recidiua vero ſemper habet cauſam primitiuam, quæ aliquando eſt manifeſta, ſicut error ægrotantis in cibo, aut potu, aut alio ſibi voluntario actu, aliquando eſt occulta, ut paſſio animi non obſeruata, & quandoque eſt maxime occulta, ut mutatus aer ambiens tempore, aut tempeſtate, quam medicus videre nequit. Ex qua combinatione cauſæ veteris antecedentis, & nouę primitiuæ, ſecundum quod præualet illa, aut iſta, ſequitur varietas recidiuæ; ſi enim plus valet quæ remanſit cauſa, recidiuat morbus eiuſdem ſpeciei; & ſi parum cauſæ iſtius eſt conſumptum, & multum etiam noui ſuperadditur, recidiuat idem, & ad peius; ſi vero mediocre quid veteris remanſit leui aut mediocri accedente nouo recidiuat idem, & ad eandem magnitudinem; quod ſi plus valet noua cauſa, multumque manſit de vetere, morbus in recidiua mutat ſpeciem & ad peius; ſi vero debilis manſit antiqua, recidiuat alius quidem, ſed ad melius.

Eſt itaque concluſio Aph. quod quæ leues corporis intemperies cum materia, aut ſine, quæque leues malæ conformationes, quælibetque leues unionis ſolutiones, relictæ in corporibus poſt morbi euidentē terminationē, ſolent reducere morbos, aut generis eiuſdem, aut alterius, aut peiores, aut meliores, aut æquę malitiei.

Et ratio eſt citata, quoniā iſta leuia mala relicta, ſuſcepto adiumēto ab errore externo euitabili, ut qui cadit à volūtate ægri & aſſidentiū, aut ineuitabili, uti qui uenit ab aere, & eius cōſtitutione, debēt ulterius poſſe, & ita ad ſenſibilem operationum læſionem corpus perducere. Hinc acci-

pia-

piatur ſalubre documentum in arte, quod in conualeſcẽtibus, qui non reducuntur facile ad ultimam operationũ perfectionem, tales enim ſunt in quibus relictum eſt aliquid mali poſt finem morbi, corrigatur intemperies, aut euacuetur materia, aut uniatur ſolutio, iuxta quod apparebit hoc, vel illud genus mali in corpore relictum.

APHOR. XIII.

Quibuſcumque criſis, ideſt iudicatio fit, his nox grauis ante acceſſionem. Quæ vero ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit.

NIhil eſt in litera, quod non pateat ex ſupradictis. Eſt enim κρίσις, ſeu *Iudicatio*, repentina morbi materialis terminatio: & *Acceſſio* eſt tempus peius ægritudinum periodicarum, ſeu circuentium. *Graue* etiã dicitur apud medicos, quod difficulter tolleratur, quia moleſtat, & officit, ſicut *Leuius* frequenter, prout nunc accipitur, pro minus moleſto.

Vnde concluſio eſt, quod quibuſcnnque eſt ceſſurus derepente morbus materialis, nox quæ pręcedit illius terminationis inſultum, eſt moleſta: quæ vero ſuccedit à terminatione, plerumque eſt alleuiata. Moleſtia autem iſta noctis, maxime communis & prima eſt vigilia, & inquietudo, aliquando vero perturbatio ventriculi, nauſea, & cardialgia, dolor capitis, alienatio mentis, ſpaſmus quandoque, aliaque ſecundum morbi qui iudicatur ſitum, & conditionem.

Et ratio eſt: quia nõ poteſt materia morbifica abſcedere de partibus nobilibus internis ad aliquam ignobilem externam repente, ut accidit in iudicatione imperfecta, & tanto minus à toto corpore, cum euacuatione, prout contingit

tingit in criſi perfecta, ni primo ſit ſecreta à bono humore; nec poteſt ſecerni, niſi à calore mota, & agitata, ex qua agitatione ſequitur corporis inquietudo, inſomnietas, & ſi mouebitur circa ventriculum pro vomitu, dolor oris eius, & nauſea; ſi ad inteſtina, perturbatio ventris; ſi ad principium ſenſitiuum, alienatio: ſi in neruóſum genus, ſpaſmus; & ſi alio, alia accidentia. Hinc tempus præcedens debet eſſe moleſtum, ſubſequens vero alleuiatum, quia materia morbifica aut ſecreta eſt à toto, ut nulibi officiat, aut ſaltem à partibus principipus adeo, ut officiat ſolum alicui ignobili, & raro lęſione conſiderabili, aliquando tamen non leui dũ excitat dolorem magnum in parotidibus, aut tormina, & excoriationes in inteſtinis, ſi illac proceſſit. Et propter hanc aliquando ſubſequentẽ moleſtiam dixit Hip. ſequentem noctem eſſe alleuiatam plerumq;, & male Gal. hoc refert ad criſes malas, nam ille finiuntur ad mortem, unde nulla ſubſequitur illis nox quę poſſit eſſe alleuiata. Et male adhuc Gal. dicit Hipp. feciſſe mentionem ſolius noctis & non diei, quoniam moleſtia præcedens criſin ſit obſeruabilis in ſola nocte, tanquam in tempore magis trãquillo. Ego enim cenſeo notatam grauitatem ſolius noctis, quia pręparatio propoſita ad criſin ſequatur plerumque in nocte, nam fit à calore concoquente, qui magis viget noctu, quam interdiu, cum noctu à refrigerato ambiente calor concludatur ad intra, ut declaratum eſt in Aphor. XV. Primæ Sect.

APHOR. XIV.

In profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala fiat mutatio.

APH.

P*Roſluuia alui* ſunt execretiones ex illa, ſed fluidæ, & propterea humoroſæ, vel ſaltem ſuccoſę, diarrhoeæ à Græcis dictæ. Hinc ſit excepta dyſenteria, in qua proprie quæ veniunt ex aluo non profluunt. Materiæ autem iſtæ, ſeu excrementa iſta, quæ profluunt poſſunt, in profluuiis mutari ſecundum fluorem ipſum de maiore ad minorem, dum aluus incipiet contrahi; & poſſunt mutari de ſpecie ad ſpeciem, exempli gratia de bile ad pituitam. *Mala* autem dicuntur excrementa, quando ſunt ſubſtantiæ, quæ non debet excerni, ſed retineri tanquam utilis alicui operi naturæ, uti eſt chylus, futurum commune alimentum, uti ſanguinis, & uti ſubſtantia partium, quæ aliquando abraſa, quandoque colliquata, ex aluo ſecernitur. Malaque etiam dicuntur, quando ſine manifeſta ratione ſui tamen fuerint obſeruata ſemper exeuntia habuiſſe finem malum, quoniam important aliquam peſſimam corporis diſpoſitionem ſui cauſam, ut obſeruat Hip. de atra bile.

Eſt ergo concluſio, quod iuuabit ſi fluens aluus contrahatur humoreſque qui inde exibant incraſſentur, aut mutentur ad alterum; dummodo non mutentur ad ſanguinem, chylũ, melancholiam, colliquamentum, aut ſubſtantię viuentis particulas.

Ratio autem eſt. Nam mutatum excrementum ſignificat iam perfectam eſſe eius, qui primo fluebat, execretionẽ, & ita, cum ſequatur excretio alterius, quem eiici bonum ſit, ſignificatur facta, & fieri exquiſitior ab excrementis purificatio: quæ melior eſt integra, quam imperfecta.

Nec bene dubitant de veritate huius concluſionis, qui inducunt Hipp. damnantem excrementa variegata. Nam illa ſunt varia cõmixta, & in una deiectione excreta, nunc eſt ſermo de variis ſucceſſione, nõ eodem tempore talibus. Illa enim ſunt mala, quoniam important maximam inqui-

nationem, ſicut paulo minus mala ſunt, quæ durant ſincera, quia important magnam unius materiæ abundantiam, aut magnam intemperiem, quæ non ceſſet ab eius materiæ generatione.

APHOR. XV.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet. Nam ſi biliosæ fuerint, corpus una ægrotat; ſi uero ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire.

SVnt *Fauces* partes deſtinatæ articulationi vocis, unde forſan dicuntur à fando, ſeruiunt tamen etiam deglutitioni, & circumſcribuntur ore, palato, dentibus, gingiuis, epiglotto ſtomachi principio. Iſtę autem ægrotare poſſunt quolibet morbi genere ab interno, & externo; per ſe ſolę, & cum reliquo corpore. Sed nunc conſiderantur ægrotare iis ægritudinibus tantum, quæ poſſunt eſſe per ſe, & non neceſſario ſimul cum ægrotantecorpore. Nam Hip. quærit, an ægrotantibus iis ægrotet totum corpus, necne; propterea non bene audiunt, qui hoc loco inducunt etiam anginas. quoniam anginæ morbi acutiſſimi cum febre maxima nunquam poſſunt inueniri, corpore reliquo ſano Aegritudines ergo faucium ſunt accipiendæ, quæ plerumque iis contingunt, modoque ſine corporis reliqui ulla ægritudine, modo cum illa, ut ſunt aſperitates, tubercula, ulcuſcula, quæ aphthę à Græcis dicuntur. *Tubercula* modo ſeu puſtulæ ſunt exiguæ eminentiæ per ambitum corporis irrumpentes ad modum ſcabiei, aut furunculorum, ex aliquo humore male illic recepto, aut corrupto. *Excretionis* nomen autem, licet commune omnibus euacuationibus, eſt tamen accipiendum præſertim de iis, quæ prin-

ci-

cipaliores ſunt, & quæ facilius poſſunt obſeruari, cum dicat Hip. eas eſſe inſpiciendas. Sunt autem iſtæ urinæ quidẽ, ſed magis alui egeſtiones. *Bilioſi* vero nomen importat proprie aliquid, quod ſit bile hoc eſt humore excrementoſo liquido & flauo infectum: improprie autem & nunc omnes liquidas flauaſque egeſtiones. nam iis tanquam oppoſitas proponit Hipp. in tex. eas quæ ſunt ſimiles ſanis. Sanę autem egeſtiones, ut docet in Secundo Lib. Prognoſt. tex. XIII. ſunt molles & figuratę; ut propterea iſtæ bilioſæ propoſitæ erunt quæcumque venient liquidæ & fluidæ.

Hinc colligitur Hippo. proponere inſpiciendas eſſe præſertim egeſtiones in caſu duplici: unde & duplicem colligit concluſionem. Caſus primus eſt faucium exaſperatarum, aut ſuperficialiter apoſtematarum, aut ulceratarum. Caſus ſecundus eſt exiguorum tumorum aut aſperitatum in ambitu corporis apparentium. Concluſio eſt, quod ſi in alterutro egeſtiones erunt molles & figuratę quales ſanorum ſunt, corpus reliquum non ægrotabit, & per conſequens tutum erit ei porrigere alimenta; ſi vero fuerint flauæ & fluidę, quales ſunt bilioſę, corpus & reliquum ægrotabit, atque inde non erit tutum dare alimenta.

Ratio qua proponat Hipp. inſpiciendas egeſtiones in propoſitis leuibus ægritudinibus faucium, aut cutis, eſt, ut inde pateat, an ægritudo illa ſit per ſe, & principalis, an vero per conſenſum, & dependentiam à malo ſtatu reliqui corporis. Nam ſi per ſe & ſine malo profundiore, tutum eſt corpus nutrire: ſi vero ex affectione mala profundi, non erit tuta nutritio, ex monito in Aph. x. Ex quo apparet, quãti uſus fuerit abſtinentia apud Hipp. qui nunc ſupponit eam adhibendam in caſibus omnibus quibus corpora intima ægrotant à materia.

APHOR. XVI.

Vbi fames, laborandum non eſt.

NOmen *Famis* ab Hipp. etiam hic ſicut dictum eſt in Aph IV. aſſumitur quatenus importat ſuam cauſam; eſt autem illa reſolutio ſubſtantiæ, cum indigentia, & penuria alimenti, ex quo fiat refectio.

Præcipit ergo in Aph. iſto, quod quotieſcunque deficiet materia nutritioni, aut ſponte, aut vi, non eſt laborandum. Et ratio eſt, quia labor reſoluit magis ſubſtantiam, inducitque maiorem indigentiam.

Et licet Aph. iſte ſit directus ad ſanos, qui plerũq; poſſunt fameſcere ex indigentia, ut annonę caritate populari, quos propterea conſulit bene Hip. nõ laborare, ut nõ ſoluti à labore diutius poſſint aduerſus penuriam conſtare. Tamen cum contrariorum contrariæ eliciantur rationes, poteſt educi utilius præceptum ad ægros: vbi ſcilicet non eſt fames per nimiam alimenti præſentiam, laborandum eſſe.

APHOR. XVII.

Vbi cibus propter naturam plus ingeſtus eſt, hic morbum facit: oſtendit autem ſanatio.

INgeſtus dicitur *Cibus plus præter naturam*, quando eſt ultra neceſſitatem nutritiuam, & poſſibilitatem concoctiuam: unde aut non poteſt concoqui ad bonum ſuccum in uentre; aut ad bonum humorem in venis; aut concoctũ ad utrumque bene, ſuperfluit à partibus nutritis. His enim modis ſua quantitate excedit opera, ad quæ à natura noſtra

ſtra eſt deſtinatus. *Facere* autem dicitur *Morbum*, dum eſt cauſa aliquando coniuncta, ſed frequentius antecedens, ſeu diſponens ad morbos. Nimius enim nihil adhuc coctus: niſi nimiam ventris extenſionem facere immediate poteſt, quæ etſi morbus ſit in genere malæ conformationis receptaculorum, eſt tamen leuis, & parum durat, dum ventrem ſolum diſtendit, atque exit breui tempore ab illo. Coruptus autem aliquando effumat ad cor, & facit febrem ephemeram à nauſeatiua ſatietate dictam, frequentius diſtendit cum dolore inteſtina, & facit diarrhœam; coctus autem, ſi non exugitur intra venas, facit ſimilem diarrhœam: & ſi exugitur, nimis implendo illas, & hepar, facit inflationem, qualis dicta eſt ventriculi, tuncque aut recoquitur ad bonum ſanguinem, aut non; ſi non, grauat & obſtruit capita venarum ſua craſſitie, unde naſcuntur putredines humorum, & febres, & extinctio caloris, inde mali habitus, & hydropes. Si vero perducitur ad bonum ſanguinem, ille nimius extendens venas, facit aliquãdo eas crepare, aut irrumpit in aliquod viſcus, & facit apoſtema internum; aut in ambitum corporis, & infert apoſtemata cutanea, magna, aut parua; & ſi non erumpit, obſtruit quantitate ſua, & inde extinguit calorem, unde mali habitus adhuc, & hydropes. Quod ſi hæc non pręſtat, ſed hauritur à partibus nutriendis, tunc ſuperfluens à nutritione adhuc eadem propoſita præſtat. *Oſtendit* autem veritatem *Sanatio*, quæ cum fiat adiectione, aut ablatione (nam omnis medicina eſt, aut adiectio, aut ablatio) debent eſſe morbi, in quibus conueniat ablatio: non conuenit autem, niſi ubi ſit repletio; & hæc eſſe non poteſt niſi à cibo pluri: nihil .n. aliud replet quã cibus. Fit autẽ oblatio vomitu, qui conuenit in caſu, quo offendat cibus in primo receptaculo: deiectione etiã quãdo ſuppe-

tit

ſit materia intra inteſtina, & primas venas; phlebotomia, in caſu abundantiæ intra venas magnas: ſcarificatione, in caſu abundantiæ intra venas ultimas: ſic & ſudore, ac frictione; execitio demum, & inedia, in caſu cuiuſuis abundantiæ à nimio cibo.

Sic Hipp. aduerſus vulgum, qui cum videat alimenta reducere vires, credit ad eas multiplicandas plurificāda eſſe illa, admonet, quod nimius cibus officit. Et hoc probat, nā remedium aliquod eſt euacuatio ſenſibilis per aluum, aut venas apertas; inſenſibilis, per exercitium aut inediam.

Ratio autem à priori eſt: quoniam virtus nutritiua eſt finita ſpecie. unde homines non poſſunt conuertere eſculenta, quanta conficiunt maiora animalia. Eſt etiam finita indiuiduo. unde unuſquiſq; poteſt conuertere ſibi propriā alimenti quantitatem, ut quod ultra hanc erit ingeſtum, nō nutriat, & inde extet tanquam onus graue, & morboſum. Dignoſcuntur autem ingeſta eſſe plura præter naturam, primo ex inducta grauitate ventris, mox ex difficili virium refectione. Poſſunt autem ingeri plura, quoniam facultas appetitiua ſit adaucta, ex varietate eſculentorum, aut aſſuetudine, etiamſi reliquum corpus ſit, & videatur integrum, & in aliis operationibus bene habere.

APHOR. XVIII.

Eorum quæ uniuerſum, & velociter nutriunt, velçces quoque fiunt excretiones.

TOta intelligentia huius Aph. conſiſtit in vocabulo illo *Vniuerſum*, & illo, *Excretiones*, quorum amborum duæ poſſunt eſſe intelligentiæ, quæ etiā proponūtur à Gal. in iſto commentario. Vna vocabuli *Vniuerſum* ſeu *Vniuerſim*, ut

ut alii legunt, eſt totius ſcilicet eius, quod in eſculento aliquo eſt boni exhibitio pro refectione: ut illa ſint velociter nutrientia uniuerſim, quæ breui tempore dant corpori alendo totum quod boni habent pro alitura. Altera intelligentia eſt, omnium corporis partium, ſcilicet uniuerſi corporis, ut uelociter nutrientia uniuerſim ſint ea quæ breui tempore penetrant, nō modo primas, ſed ſucceſſiue omnes corporis partes, prꝫſtando in ſingulis nutritionem. Sic vocabuli *Excretionis* una intelligentia eſt, euacuatio, quæ venit ex aluo: ut nutrientium dicantur fieri citæ excretiones, quorum quod ſtercoroſum eſt, cito ſegregatur, & ex aluo ſecernitur. Altera vero intelligentia eſt, reſolutio, aut excretio ultima inſenſibilis, quæ accidit omnium nutrimentorum. Illa enim cum fuerint tranſmutata in ſubſtantiam corporis viuentem, cum & illa ſubſtantia ſpatio temporis reſoluatur, dicentur & ipſa ſub illius ſubſtantiæ forma reſolui.

Sic duplex accipitur concluſio. Prima eſt: quod eſculenta, quæ breui tēpore dant nutriendo corpori totum, quod habent nutritiui, breui etiam tempore habent eiecta ſua excrementa, qualia ſunt præcipue, quæ veniunt ex aluo.

Secunda eſt, quod quæ eſculenta cito conuertuntur in ſubſtantiam viuentem, cito etiam cum reſolutione inſenſibili, quæ ſequitur ſubſtantiarum omnium viuentium, & ipſa reſoluta videntur excerni. Ex quibus intelligentiis Gal. recipit primam, non quia ſecunda vera non ſit, ſed quia nomen illud excretionis videtur ei magis ſignificare egeſtiones alui, quam inſenſibiles reſolutiones. Ego tamen, licet & ipſe verum eſſe cognoſcam, quod quæ cito nutriunt, cito etiam reddunt excrementa; cū nutritio nō poſſit ſequi, niſi ſecreto bono à malo, illoque appoſito, & iſto reiecto, cum vocabulum illud uniuerſum mihi

ma-

magis declarare videtur uniuerſitatem nutriendi corporis ſcilicet ad quam referuntur iſta, quæ dicuntur nutriri; probo magis ſecundam intelligentiam, & concluſionem.

Nec me terret, quod deteruit Gal. Nam verbum excretionis, non magis hanc, quam illã euacuationem ſignificat, ſed, dum appoſitum eſt vocabulo eorum quæ nutriunt, debet intelligi & illorum ſub ea forma proprie, qua nutriunt, & non ſecundum illam, qua nutriunt ac tranſeunt in excrementa.

APHOR. XIX.

Acutorum morborum non omnino ſunt certæ prænunciationes ſalutis aut mortis.

SVnt *Morbi acuti*, ut alibi dictum eſt, breues, & vehementes; breues quia læſiones partium principalium, maximeque vitalium, quæ longo tempore non poſſunt tolerare offenſas. Ita qui recenſentur ab Hipp. tex. VIII. Lib. Primi de ratione victus, in acutis ſunt ſinguli partium principalium. Phrenitis enim & Lethargus aut ſepti tranſuerſi, aut cerebri ſunt creditæ affectiones: Pleuritis vero, & Peripneumonia, membranæ internæ pectoris, ipſorumque pulmonum. Febris ardens cordis ipſius extrema caliditas, aliique, ſi qui ſunt qui febres prorſus continuas habent, maxime afficiunt cor. Vehementes etiam ſunt: quia cauſa eorum non eſt ſimplex qualitas ab externo ſenſim participata, quæ non niſi longo tempore participari, & remoueri poſſit, ſed eſt materia ingruens, furioſa, & mobilis apoſtema aliquod faciens. Ita Phrenitis, & Lethargus, creduntur aliqua apoſtemata, ſicut euidentius Pleuritis, & Peripneumonia: & ſi Febris ardens non eſt apoſtema cordis,

eſt tamẽ exceſſiuus calor à mala materia bilioſa, ei propinqua. Ex hac ergo breuitate ſuę durationis non habet medicus tempus ſufficiens cognitioni ultimi gradus virtutis ægri, & materiæ morbificę: unde non poteſt cum ratione ſolida coniectare de pręſentibus futura, prout requiritur in præuiſione & prædictione. Et accedit, quod cũ morbi acuti accidant ex materia ingruente in partẽ principem, ſicut illa repente mota eſt ad eam, unde intulit morbum ſubitum & vehementem, ita repente poteſt remota reduci alio, aut ad extra corpus, & inde iudicatione perfecta, ac ſalubri morbum tollere, aut ad aliam partem ignobilem iudicatione imperfecta morbum leuare, aut è conuerſo in partem nobiliorem grauare & occidere. Hinc concludit Hip. medicum nõ poſſe præſagire omnino certam ſalutem, aut mortem ægrotantium in morbis acutis.

Dubitat Gal. propter appoplexiam. Nam Hipp. de ipſa quæ fortis eſt, prædicit certam mortem, & ſoluit dubitationem dicens hanc incertitudinem non eſſe omnium generum acutorum, ut propterea dixerit Hip. *Non omnino*.

Sed hæc reſolutio non arridet. quia illud, *Non omnino*, non excipit ſpecies acutorum, ſed indiuidua acutis affecta. Nam præuiſio, & prædictio futuræ ſalutis & mortis, eſt de illo, qui afficitur morbo & finiturus eſt ad hanc, aut ad illã.

Propterea ego potius cenſeo, apoplexiam non eſſe de acutis. Nam Hipp. in ſerie acutorum propoſita illam non enumerauit: & quia acuti ſunt ex affecta parte quidẽ prinpe, ſed à materia furioſa, mobili, & calida, ut dicunt medici noſtrates: apoplexia autem licet afficiat partem maxime principem, unde lędit adeo operationes, ut in ea dubium ſit de vita, eſt tamen à materia craſſa, & propterea irreuocabili, & irreſolubili.

APHOR. XX.

Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt, his ſeneſcentibus exſiccatur. Quibus vero iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt, his ſeneſcentibus humectatur.

HAbere *Aluos humidas*, eſt egerere ex aluo quotidie, & pluries in die ſtercora mollia, ac parū figurata; ſicut habere eas ſiccas, eſt nō ęgerere quotidie, & tūc reddere ea nimis compacta, & ſolida, quod eſt, eſſe ſtypticum, ſicut ſuperior conditio eſt, eſſe lubricum.

Monet ergo Hip. in hoc Aph. quod qui in iuuentute ſunt lubrici, ſenſu propoſito, in ſenectute fiunt ſtyptici; ſicut è cōuerſo, qui iuuenes ſunt ſtyptici, in ſenectute fiunt lubrici. Quæ concluſio tamen, ſicut pleræque regulæ eorum, quæ accidunt, verificatur ſolum in pluribus, non in omnibus: ut propterea Celſus in Lib. primo de re medica cap. III. eam coarctauit ad plurimos, dum protulit: *quibus iuuenibus fluxit aluus, plerumque in ſenectute contrahitur, & quibus in adoleſcentia fuit adſtricta, ſepe in ſenectute ſoluitur.* Et verificatur: ſed ſuppoſita eadē viuendi ratione. Nā mutata in rationē fluidam, aut in rationem ſiccam, poterit fallere. Sunt enim victus rationes, quibus aluus reſoluitur, ut exemplificat Gal. de Aegyptiis zythi potoribus, ſicut ſunt & ſtypticæ, uti apud thorexomenos. Ratio autem, qua iuuenes fluidi fiant ſtyptici ſenes, miſſis illis pluribus nec neceſſariis quas adducit Gal., eſt, quia fluidi erāt ex humiditate tēperamēti. Iuuenes enim ſunt humidiores, quam ſint in alia ætate; & ideo habent etiam humida ſtercora; in ſenectute vero quia exſiccātur, etiam ſtercora ſua denſantur, & ita contrahuntur, ut propterea plurimi ſenum ſint ſtyptici: quia hoc eſt ſenilis temperamenti ſicci proprium. Ratio qua aliqui ado-

adoleſcentes habeant aluos ſiccas eſt, quia ſunt ex indiuidualitate ſua ſicciores. hinc tales ſunt ſemper macri & extenuati, ſicut è conuerſo fluidi ſunt pingues. His autem aluus ſoluitur in ſenectute, quia cum creuerit ſiccitas temperamenti in ſenectute iſtorum, reducta eſt ad talē exceſſum, qui inducet caloris inopiam, ex qua ſequuntur cruditates, non modo humorum unde in iis multiplicantur catarrhi, & euadunt temperamenti humidi humiditate accidentali; verum & cruditates eſculentorum, ex quibus oriuntur lubricitates eorum, & pluries ſoluuntur. Quæ concluſio, nihil aliud habet utilius in arte, quam declarare imbecillitatem ſenum fluidorum, & robur ſtypticorum. Dubitatur autem, cur dicat abſolute iuuenes lubricos ſeneſcere ſtypticos, cū in Aph. LIII. dicat, hoc ſequi magna ex parte. Sed reſponſio eſt, quod id quod dicitur ſequi plerumque, aliquando dicitur ſequi abſolute.

APHOR. XXI.

Famem thorexis, ideſt vini potio, ſoluit.

EST *Fames* naturalis, ut alias dictum eſt, appetitus alimenti ſolidi calidi, & ſicci ſequutus ex reſolutione, & inanitione, quæ procedit iugiter in corpore, & tali aſſumto ſedatur. At illa contingit aliquando morboſa, inexplebilis, & canina à quibuſdam vocata, & creditur ex intemperie frigidiore ventriculi, aut humore acido, intra ipſius orificium ſupernum, abſorpto. *Thorexis* autem accipitur, ſic probante etiam Gal., pro potione vini, cum Hip. thorexomenos proponat, tanquam diuerſos ab hydropotis; adeo ut ſicut iſti ſunt aquæ potores, illi ſint vini.

Concluſio ergo Aph. eſt, quod vini potus tollit famem;

cuius Antiqui expoſitores ante Gal., qui per famẽ intelligebãt eã ſanã, & naturalẽ, forſan reddebant rationẽ, quia in vino ad defferentiam aquæ ſunt partes nutritiuæ: unde ſi fames ſoluitur oblatis iis, quæ nutriunt, etiam vino ſolui poteſt. Qnod voluit monere Hipp. ut monſtraret, differentiam inter duo, maxime uſurpata potus genera, quorum ſcilicer maxime commune eſt aquæ, aliud vero eſt iſta thorexis. Qui etenim aquæ eſt, non nutrit, & ideo famem non ſoluit, ſed potius auget: qui vero vini eſt nutrit, & propterea famem ſoluit. Et hoc verificatur quotidiano caſu. Nam qui potant aquam, plura comedunt, quam, qui vinum; & qui meracius illud, minus comedunt, quam qui dilutum.

Iurat tamen Gal. per Iouem, Hipp. non de fame naturali ſed de canina habere Aph., & quod de canina arguit, quia vinum præſertim dulce eſt remedium eius, cuius meracioris abundanti potu affirmat ſanaſſe plures morboſas fames. Et quod non intellexerit de fame naturali, arguit Gal. primo ex eo, quod vinum ſedat famam morboſam: unde non videtur poſſe ſedare naturalem. Secundo ex eo, quod ſi famelici ſani potent vinum in ieiunio, nullatenus iuuantur, quinimo læduntur, incidentes in deliria ebrioſa, & in ſpaſmos.

Ego tamen, licet credam Galeno vini potum eſſe remedium famis morboſæ, tamen quia non credo Hipp. in Aph. proſequi remedia particularia morborum particularium: & quia ſi proſequeretur illa, debuiſſet proponere, primum & ſumme validum iſtius caſus. hoc autem non eſt vini potus, ſed potius olei. Cõuenio cum antiquis, quod voluerit Hip. famẽ naturalem, tantoq; magis, quod uomina rerum, quãdo non eſt ſequuta ſpecifica declaratio, ſunt aſſumenda in communiori ſignificatione, & demnm quoniam Hipp. hactenus

ctenus in IV. & in XVI. iſtud nomen ſumſit ſignificatiuum famis ſanæ. Nec valet dicere, quod vinum eſt remedium morboſæ: ergo non conuenit ſanæ, quia poteſt eſſe remedium morboſæ, & eſt apud Gal. quatenus calefacit; poteſt modo eſſe, ſicut eſt, ſanæ extrinctiuũ, quatenus nutrit. Et ſi lædit ieiunos, inducendo deliria, & conuulſiones, illud eſt ex accidente. Nam vinum potum ſolum confertim perueniens ad principium agitat illud: unne deliriu m ſequitur ſicut dictum eſt in Aph. II. & inflat unde contrahuntur nerui, & fit ſpaſmus, ut dicetur Aph. XXVI.

APHOR. XXII.

Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio. Et quicunque ex euacuatione, repletio, & aliorum contrarietas.

EST *Repletio* de qua Hip. nũc, perditio vacui, quale prius erat in cauitatibus, vaſis, aut ductibus corporis noſtri ex præſẽtia materię alicuius præſertim humoroſæ ſiue modo attẽdatur in omnibus, ſiue in pluribꝰ, ſiue in unico loco. Hæc autẽ eſt duplex; una moderata, quæ eſt bona, & potius remediũ morborum, ut dicetur: altera excedens terminos naturæ, à qua morbi veniunt. Et iſta adhuc eſt duplex: alia materiæ bonæ ac nutritiuæ, quæ dicitur in ſcholis ad vaſa, nã præcipua & euidentior eſt: quia natura tollerat magis ſine morbo abundantiã boni, quã paucitatem mali: alia vero eſt materiæ malę, ineptæ operibus naturæ, quæ vocatur ad vires; quia cum ex ea non ſequatur nutritio, vires languent. Sic *Euacuatio* eſt inductio vacui in locis corporis propoſitis, ſiue omnibus, ſiue pluribus, ſeu vnico: quæ ſequitur ad exitum ſeu priuationem materiæ, præſertim humoroſæ, ut dictum eſt. *Curare* autem eſt idem ac tollere quod lędit; licet dicatur proprie de ablatione eius quod officit ſanitati.

Eſt

Eſt itaque concluſio: quod eductio materiæ de corpore tollit morbos, qui veniũt à materia corporis cauitates requiſitas obſidente. Et quod inductio materiæ quæ deficit corpori tollit morbos, qui veniunt ex illius defectu: Et quod alios morbos tollit contrarietas, ſeu operatio contrarii. Facit autẽ repletio morbos, quia ponit materiã præter naturam in corpore, quæ eſt poſtea cauſa coniuncta aliquorum morborum, & antecedens plurium. Sic materia replens facit immediate morbum malæ conformationis, & diſponit ad ſolutionem continuitatis, & ad intemperies. Facit etiam euacuatio primo & immediate morbos malæ conformationis, mox mediate alios; & de his quos facit mediate repletio, & euacuatio, præſertim intelligit Hipp. Quod colligitur ex eo, quod dicit morbos qui fiunt, nõ autẽ, qui facti ſunt. Ex quo Aph. accipitur primũ principium artificiale in medicina, quod contraria cõtrariis curantur.

Cuius ratio eſt propoſita in Aph. VI. Primæ Sect., & eſt: quod cum ægritudo ſit diſtractio corporis à ſtatu naturæ ſuæ, aut in conformatione, cuius exemplum eſt repletio eorum quæ debent eſſe vacua, & euacuatio eorum quę debent eſſe plena, aut in continuitate ſua, aut in temperamẽto, non poteſt reduci niſi per tractionem in contrarium, & ita morbi tolluntur contrariis.

Dubitatur autem de veritate concluſionis. Nam aqua frigida quandoq; curat ventriculi frigiditatem. Et rhabarbarum aliaque cathartica tollunt febrem, cum tamen illa calefaciant, & febris ſit calida intemperies. Sed reſponſio eſt: quod etſi aqua ſit frigida per ſe, calefacit tamen per accidens, dum denſando ſubſtantiam firmat in ea calorem. Sic cathartica, licet primo calefaciãt, poſterius refrigerãt, dum per illa ducitur è corpore humor, à quo creſcebat corpori calor, & oriebatur febris. Vnde concluſio

de-

debet accipi, quod quę faciunt in contrarium morbis ſeu ſunt contraria in effectu, ſunt morborum curatiua, licet hoc faciant aliquando ſecundario, & per accidens.

APHOR. XXIII.

Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.

ACuti morbi, qui fuere ſuperius declarati, ſunt duplices: quidam ſimpliciter per ſe, & propterea ſemper acuti, quales ſunt etiam ſupra citati in Aph. XIX. & in IV. Primi Lib. quidam vero non ſemper tales, ſed à principio, aut in fine non acuti; quos antiqui, & noſtrates vocant, per intercidentiam, qui tanto ulterius producuntur, quanto fuerunt ſine acutie: & de acutis per ſe eſt Aph. iſte.

Vnde concluſio erit: quod acuties morborum non protenditur ultra quatuordecim dies, quin terminetur repétino decubitu, aut euacuatione. Quæ concluſio verificatur in morbis ſoli naturæ remiſſis. Nam in quibus medicus aperta vena, aut ſoluta aluo, educit materiã, ſequitur frequenter reſolutio, & terminatio ſine euacuatione, aut decubitu. Sicut talis duratio eſt accipienda, ſuppoſito, quod ęger continens ſit, nec multo victu materiam augeat; nam tunc ultra quatuordecim poſſunt produci.

Ratio autem uniuerſalis breuitatis acutorum eſt, nimia eorum violentia, propter lęſionem partium principalium. Particularis modo determinati ſpatii quatuordecim dierum, non alia habetur, quam ex longa medicorum obſeruatione.

APHOR. XXIV.

Septenorum, quartus eſt index. Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & undecimus contemplabilis. Ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ. Rurſus verò, & decimus ſeptimus contemplabilis; ipſe ſiquidem quartus eſt à quartodecimo; ſeptimus verò ab undecimo.

SEptena poſſunt dici quæcumque ſeptimo numero gaudent. Sed quæ cauentur ab hominibus ſunt anni menſes, & dies. Nam ſeptennia forſan ſuperſtitioſe nimis ſunt cauta, ut prioris ſeptimi menſis, ſeptimorumq; vitę annorũ. Nunc tamen per ſeptena intelligendi ſunt ſeptimi ægritudinum dies. Nam Hippoc. eos ſeptimanas appellat: & iſtorum erat in morbis etiam ante Hip. ſumma cautio, quoniam obſeruarunt plerumque, morbos acutos in ipſis determinatis iudicari; vere acutos, in primo, aũt ſecundo; non vere acutos, in ſubſequentibus, uſque ad quadrageſimum diem, eoſque propterea κρυσίμυς, ſeu κριτικὺς dixerunt, ſicut obſeruarunt quartos ſeptimanarum dies habere aliquã mutationem morbi, quaſi tentamen eius, quæ perficienda erat in ſeptenis, quos propterea ab hac nota Latini indices, & indicatorios dixerunt.

APHOR. XXV.

Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues: Autumnales longæ, & maximè quæ hiemem attingunt.

QVartanæ dicuntur febres, quæ quarta quaque die repetunt. Et *Aeſtiuas* intelligit Hip., quæ accendun-

tur

tur æſtate; *Autumnales* autem quæ accenduntur autumno, aut peruenerunt ad ipſum. Sunt autem febres omnes calores excedentes terminos naturæ, unde eas definiuit Gal. eſſe intemperies calidas, Auicen. vero eſſe calores extraneos; Auer eſſe calorem adauctum, & Græci, ab igne, illas denominantes primitus πυρέτους appellarunt. Accendi autem creduntur quartanæ ex humore melãcholico in corpore putreſcente: ultimaque earum breuitas eſt, quatuor acceſſionum, ſic obſeruante Celſo lib. III. cap. XV. longitudo vero annorum, mediocritas autem menſium.

Concluſio itaque Aph. eſt, quod febres quartanę, quæ accendentur æſtate, omnium minime durabunt. Aliquę etenim in quarta periodo finiuntur, multæque ante hiemẽ deſinunt: quæ vero venient, aut deuenient in autumnum, diutius durabunt. Nam plerumque circa hiemis initium, ſolſtitium ſcilicet, ante brumam finiunt; quæque deuenerint ad profundum hiemis, brumam ſcilicet, ſunt longiſſimæ. non enim niſi æſtate ſub alio ſolſtitio, ad minimum reſoluuntur.

Ratio autem huius rei eſt, difficultas reſolutionis materiæ, quę, cum fiat per iugem ex ambitu euaporationem, decreſcit quo magis remittitur ambiens calor, & frigus aduenit. Cũ ergo æſtate fiat ex ambiente calidiore maior reſolutio, ſpes eſt quod tota materia quartanæ reſoluatur, aut parum reducatur ad autumnum; cum vero ſuperuenit ipſe minuta reſolutione, ſequitur quod ſi quę quartana habuerit in eo principium, longius duret, & ſi non fuerit omnino reſoluta ante brumam, ſuperueniente ea, quæ denſat omnino habitũ, & crudos efficit humores, materia quartanę multiplicetur; unde non poſſit niſi longiſſimo tempore, & ſolſtitiali calore æſtiuo reſolui. Et hoc accidit in omnibus morbis materialibus. Simplices etenim intemperies hoc

P non

non habent per ſe, nec ſolutiones continuitatis, niſi quatenus pro unione requiritur reſolutio excrementorom eti in ipſis, quę difficilis redditur ab ambiente frigore, unde vulnera ſerius ſanantur autumno, & hieme, quam vere, & æſtate, ſicut dolores omneſque morbi à materia dependentes.

APHOR. XXVI.

Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem.

CVm febris prout, dictum eſt in præcedente, ſit calor nimius, habet pro effectu proprio in nobis attenuare ſubſtantias, & inde inſenſibiliter reſoluere plus quam natnræ conueniat. Eſt modo *Conuulſio*, quæ & diſtentio neruorum à Latinis, à Gręcis σπασμὸς dicitur, inuoluntaria & ſubita contractio membrorum ad truncum, partiumque ad principium ſuum. Sic in ea quam Græci τέτανον dicebant, membra cuncta reducuntur adeo ad truncum ſuum, ut amplius ab eo abduci nequeant, unde iacet, & riget totum corpus; & in ea quam ὀπισθότονον vocabant, contrahitur in poſterius adeo truncus corporis, ut caput ſcapulis adnectat; & in ea quam ἐμπροσθότονον appellabant, curuatur eo in anterius, ut mentũ ad pectus reducatur. Contrahuntur autem confertim membra ad truncum, & partes ad principiũ ſuum, dum quæ ſubſtantiæ ſeruiunt iis colligandis, repente perdunt longitudinem priſtinam, & abbreuiãtur. Hanc autem perdunt, aut dum ſubito reſoluitur ex eis humiditas ea quæ illarum conſeruabat lentorem, quo ſeruabantur extenſæ; ſic cordæ inſtrumenturum muſicalium igni admotæ contrahuntur: aut dum ſubito illabitur aliqua materia humoroſa, aut flatuoſa, qua extendatur earum latitudo; tũc

enim

enim quantum dimenſionis acquirunt in latũ, tantumdem perdunt in longum. Sic fides muſicales citatæ, dum imbibuntur humore, ingroſſantur & abreuiantur & contrahuntur etiam, licet hoc eis accidat ſenſim, quia humiditas qua implentur eis ſenſim inſinuatur. Hinc Hipp. in repletionem & inanitionem retulit conuulſiones, ut demonſtrabo in Aph. xxxix. Sexti Lib. Quę modo ſint iſtæ colligãtiæ, an nerui, & qui; an arteriæ etiam ipſæ læues à Gal. vocatæ, dicetur eo loco, & in Aph. primis Quintæ Sectionis. in quibus mõſtrabitur qua ratione fiat cõuulſio à ſuperflua purgatione, ab effuſione ſanguinis, & à vulneribus. Nunc accipiatur, quod quę venit ab ingruẽte materia facilius tollitur; quia facilius eſt demere, quã adiicere; quę vero ſequitur inanitionẽ ſubitaneã difficilius curatur, quia impoſſibile eſt cito replere. Et accipiatur quod febris non accenditur quando maxime inanitum eſt corpus, ſed quando eſt repletum. Nam ad innanitionem ſequitur frigiditas, & ad repletionem putredo calorifica, unde febris poteſt ſequi conuulſionem à repletione, non autem eam quæ eſt ab inanitione.

Quibus habitis, eſt concluſio huius Aph. quod de duobus malis quæ ſolent ſibi inuicem ſuperuenire, ut conuulſio febri, & febris conuulſioni, minus terribilis eſt febris à conuulſione.

Et ratio eſt. nam tunc conuulſio eſt à materia ingruente in magnas colligãtias, cuius poterit eſſe attenuatiua, & reſolutiua febrilis caliditas; quæ vero conuulſio ſequitur à febre debet eſſe ex nimia attenuatione, & reſolutione materiæ, quæ non poteſt adeo breui redimi.

APHOR. XXVII.

His qui non ex ratione leuius ſe habent, non oportet fidere; neque multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia ſtabilia non sunt, nec multum durare & permanere conſueuere.

QVi *Leuius ſe habere* proponuntur, ſunt procul dubio ægrotantes. Illi autem dicuntur eſſe alleuiati, quando ſymptomata in ipſis ſunt remiſſa, aut numero diminuta: & dicuntur eſſe alleuiati *Non ex ratione*, quando non erit reperibilis cauſa propria illius leuaminis. Cauſa etenim propria eſt ablatio cauſæ morbificæ, non modo coniunctæ, ſed etiã eius quę proximè antecedit. Sic in febre intermittente; eſt ſequuta alleuiatio præter rationẽ in die intermiſſionis, quia remiſerunt accidentia febris, ſed reſtitit adhuc in corpore cauſa antecedens morbifica, quę tempore breui reducet ægritudinem, eamque maiorem, & forſan continuam. Sic in febre continua ex materia putreſcente, & in inflammatione, ſequitur aliquando alleuiatio per ablationem alicuius accidẽtis, exem. gra. vomitus, qui ceſſit, tunc illa eſt præter rationem, quando non eſt educta tota materia, quæ vomitum incitabat. Nam reducta ad intra venas, maiorem, & peiorem ægritudinem faciet. Sic ergo alleuiamenta ſine ratione ſunt, quæ veniunt ex ablatione cauſæ non principalis, immo remanente cauſa prima, & principali, ſicut e conuerſo cum ratione ſunt, quando ablata eſt cauſa principalis. Ita mala quæ ſuperueniunt ægris, & dicuntur ægrorum deterioramenta, erunt non ſecundum rationem, quando non aderit cauſa principalis illorum, ſed venerint ab aliqua cauſa accidentali

tali, aut externa. Sic ſebricitans dum adauxit ſibi febrem ex ira, tunc illa adauctio dicitur eſſe præter rationem, quoniam eſt præter cauſam primam, & principalem illius febris, cum illa eſſet, aut abundantia mali humoris, aut oppilatio, quarum nulla eſt adaucta, ut cum ratione creuerit febris.

Eſt ergo concluſio: quod alleuiamenta ægrorum ſequuta ſine diminutione cauſarum principalium internarum illius ægritudinis, non debent mouere nos ad maiorẽ ſpem, & fiduciam, ſicut nec deterioramenta ſequuta ſine augmento cauſarum principalium morbificarum, non debent augere timorem.

Et ratio eſt quia, hæc ſequuta debent eſſe ex accidente, & propterea non duratura longo tempore.

Hinc monitum ſit: ne magis faciamus ſpe, aut timore, mutationes inſperatas, niſi illę longo tempore durauerint. Cum autem durauerint, multi faciamus, etiamſi non agnouerimus cauſam. Quoniam fieri poteſt quod ſint cum ratione, quam noſtra imbecillitas non poſſit cognoſcere; medicus enim frequenter cognoſcit à poſteriore, quod non poteſt ſcire à priore.

APHOR. XXIIX.

Febricitantium non omninò leuiter, permanere corpus, nihil minui, vel etiam plus, quam ratio poſtulat, contabeſcere, malum. Hoc enim morbi longitudinem; hoc verò imbecillitatem ſignificat.

Febricitant non omnino leuiter, qui mediocriter æſtuant, & ardent, pulſus, & reſpirationem mediocriter habent magnificata, accelerata, frequentata, & inęquata, mediocriter ſitiunt, capite dolent, iactantur, & non omnino

laſſi

laſſi nec inſomnes ſunt, in ſumma quibus accidentia febrium propria mediocria ſunt. *Permanere* autem eorum corpora ſunt intelligenda in propriis dimenſionibus, præſertim latitudinis, & profunditatis, quæ in febribus ſolent diminui. *Rationis* vero *Poſtulatum* eſt, coæquatio effectus cũ propria cauſa, præſertim effectiua. *Contabeſcere* demum dicitur de omni extenuari, ac priſtinam corporis latitudinẽ, & profunditatem perdere; & licet dicatur de eo, quod ſequitur ad affectionem pulmonis, ut notat Gal. forſan quia frequentius accidit ab illo, quam ab alia affectione; attamen importat omne extenuari: & ante Gal. dicebatur tabes, & de aliis extenuationibus, quæ veniunt ſine lęſione pulmonum, ut videre eſt apud Celſum lib. III. cap. XXII.

Sunt ergo concluſiones duæ huius Aph. Prima eſt, quod malum ſignum eſt febricitantem extenuari minus, quam ab illa febre deberet. Nã hoc importat morbi longitudinem. Secunda concluſio eſt quod malum ſignum eſt emacreſcere plus quam par ſit ex illa febre, quoniam importat imbecillitatem.

Ratio primæ concluſionis eſt: quoniam minor extenuatio, quam debeatur febri extenuanti, procedit à ſoliditate, & craſſitie corporis magis reſiſtente reſolutioni. ſed hoc producit reſolutienem materiæ febrilis, unde prolongabitur febris.

Ratio ſecundæ concluſionis eſt: quoniam extenuari magis quam febris poſſit, procedit à facilitate ſubiecti corporis: facilitas autem à ſubſtantia molli, rara, & reſolubili; unde ex propoſita nimia extenuatione in reſpectu ad febrem, primo arguitur & ſignificatur ſubſtantia corporis nimium reſolubilis, & ex ea poſtea, ſequuta reſolutione, ſignificatur imbecillitas, & ex imbecillitate facilitas mortis. Minor ergo extenuatio morbi longitudinem, maior

au-

autem mortem ſignificabit.

Quæ non autẽ ſit maior, aut minor extenuatio, ea quę ad febrẽ extenuantẽ refertur, debet dignoſci ex obſeruatione ſimilis febris in ſimilibus indiuiduis, immo ſi fieri poteſt in eodem, & obſeruatione extenuationis inde ſequutæ. Non enim febris poteſt menſurari.

APHOR. XXIX.

Quum morbi inchoant, ſi quid mouendum videtur, moue: quum verò conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quietem habere.

INchoare, cum ſit idem ac initiari, & initium morborum dicatur, ut obſeruauit etiam Gal. lib. 1. Aphor. XII. de primo inſtante, aut minimo tempore, quo ducitur corpus de ſanitate ad ægritudinem; & dicatur de toto illo tempore, quod requiritur ad integram manifeſtationem eiuſdem ægritudinis; quod in ægritudinibus acutis breue eſt, & benè finitur à Gal. ſpatio duorum ſcilicet, aut trium dierum in longis vero, longius; & in paroxyſmalibus duorum, aut trium paroxyſmorum; & dicatur de toto tempore, quo morbus non apparet adhuc ſenſibiliter creſcere; quod in longis extenditur ſemper ultra tertiam diem, in acutis non, & iuſta, quod ſunt magis, aut minus acuti. Hip. accipit nunc hoc verbum, prout importat totum illud tempus quo non apparet morbus ſenſibiliter creſcere: vnde & partem primam augmenti. Quod colligitur, ex eo quod proponit pro diuerſo & contrario, aut medio ſaltẽ, conſiſtẽtiã, ut videatur omittere augmentũ, & declinationẽ. *Conſiſtere* vero, ut dictum eſt in Aph. x. Primi eſt ad ultimũ augmentũ iam perueniſſe. Et *Mouere*, ut dicitum fuit in XXII. Eiuſdẽ, eſt intelligendũ præſertim de loco ad locum euacuando, ſicut

cut de parte corporis ad partem reuellendo, aut reppellẽdo, ſed maxime de corpore ad extra euacuando. Nam parum proprie dici poteſt de alterando.

Eſt itaque concluſio Aph. imperatiua. Quod ſi videatur aliquid in morbis eſſe transferendum de parte ad partem repulſione, aut reuulſione, vel de corpore ad extra corpus euacuatione, illud eſt faciendum, quando morbus non eſt adhuc in ſtatu, nec ultimo augmento: tunc enim melius eſt quietem habere corpus, & nullo modo dictorũ motuum moueri.

Ratio autem, qua reuulſio, & repulſio conueniat in principiis, manifeſta eſt. Quando enim materia vult adire partẽ indebitam eſt reuellenda, & repellenda dum adit: hęc autem ſunt in principio.

Ratio modo, quod conueniat euacuatio in principiis eſt difficilis; ſed ut acipiatur, determinãdũ primo de qua euacuatione. Et ſtatim apparet, quod non de inſenſibili, quæ peragitur inedia, aut exercitio, nec de ea, quæ parum sẽſibilis eſt, qualis eſt ſudor. Nam iſtæ non ſunt euidentes, ut poſſit dici in eis corpus moueri localiter. Nec videtur ſub hoc nomine motus comprehẽdenda euacuatio, per ſputum, aut urinam, cum parum inde moueatur de corpore, præter excrementum conſuetũ; reliquum ergo eſt, ut hoc intelligatur de ſanguine à venis, aut de aliis materiebus ex aluo. In his enim euacuationibus corpus videtur ſenſibiliter moueri, quoniam aliquid venit ſenſibile valde ex illo, unde ipſum mutatur.

Hinc Gal. & bene in cõmentario, illud accipit de venæ ſectione & de catarcthicis, quorum inquit nihil oportet morbo iam conſiſtente adhibere. Diſputant autem Neoterici, quod vena ſecari, ſanguiſque mitti apud Gal. lib. de Arte cur. per ſang. miſſionem tex. xx. probetur quocumq;

tem-

tempore aderit morbi magnitudo, & virium robur. Et Hip. vigente pleuritide ſanguinem miſit. Ita diſputant de catharcticis ex Aph. XXII. Primę Sectionis.

Ego autem cum inclinem, ut eo loco docui, quod præcipiat Hipp. ſanguinem mittendum,& humores ex aluo ducendos à principio, ut minuta materia minus poſſit faceſſere in eā quæ eſt morbi cōiuncta, nec poſſit corpus corrūpēdo morbum augere, ad quam diminutionem docui antiquos maxime uſurpaſſe inediam, laudo, & probo maxime Gal. expoſitionem, eoque magis quod, ut dicetur in Aph. ſequente, vires ſunt à principio magis robuſtę, in ſtatu vero debiles. Nam morbi eorumque accidentia ſunt in principio, & fine debiliora, ut dicetur in ſequente.

Nec obſtat, quod Gal. alias probauerit quocūq; tempore ſanguinis miſſionem; quoniam hoc dixit in morbi vehemētia, quæ eſt quoddā eius incrementū: & ſuppoſito, quod non fuerit ductus eouſque ſanguis, non, quod non probet magis ipſius miſſionem à principio; Et ſi Hip. duxit sāguinem in pleuritide vigente, hoc fecit, non quia melius non fuiſſet duxiſſe in principio, ſed quia difficulter poteſt, non ſequuta eſculentorum coctione; & quia pleuritis ſtatim viget.

Circa purgantia autem, licet aliqui dicant hanc concluſionem eſſe in caſu materię turgentis,& eſſe de minoratiuis lenientibus. Ego remitto ipſis hanc reſolutionem, cum dixerim concoctionem ad quam dicit eo loco eſſe differendā euacuationē venarū, aut alui, eſſe non materiæ humoroſæ diſpoſitæ ad inferendum morbum, ſed materiæ eſculentorum. Hæc autem fit breui, ut poſſit adhuc poſt eam moueri corpus ante morbi augumentū, aut in eius primo principio,& ita quando inchoant, rationibus ibi propoſitis. Verū quidem eſt, quod erit motio minoratiua. Nam quæ mate-

ria inſinuata eſt ſubſtantiis viuentibus non poteſt tuto, & commode reduci pro euacuatione ad aluum tota primo temporis momento.

APHOR. XXX.

Circa initia, & fines, omnia imbecilliora; quum vero conſiſtunt fortiora.

I*Nitium* morbi, quid ſit, patet ex ſe, & declaratum eſt magis in præcendẽte; ita & *Finis*, qui opponitur ei. Supponendum etenim eſt initium, & finis, quæ hic accipiuntur in conſideratione ab Hipp. eſſe morborum non alterius rei. Nam quæcumq; conſiderantur ab ipſo, diriguntur ad hoc. Ita ex hoc ſequitur, quod iſta *Omnia* debeant eſſe ad morbum ſpectantia, quæ ſunt primo morbus ipſe, ſecundo ſuę cauſæ, & tertio ſua accidentia. Omnia etenim iſta morboſa quædam ſunt. *Imbecilliora* autem dicuntur, quæcumque in ſua natura deficiunt, & imperfecta ſunt. Ita morbus imbecillior, qui minor erit alio, aut ſemetipſo in alio tempore. Sic cauſa quę minorem morbum proferret, & ſymptoma, quod minus erit. *Fortiora* vero è contrario quæcumque habebunt ultimum gradum ſuæ eſſentiæ.

Sic concluſio Aph. eſt, quod in principio morbus ipſe, cauſæ ſuæ, & accidentia, quæ ſequuntur ipſum, ſunt minus mutata à ſtatu naturę; in conſiſtentia vero ſunt magis mutata: in fine adhuc, cũ fiat reditus ad ſauitatem, omnia redeuntia ad naturæ ſtatum. Et ratio eſt, quoniam uſque ad ſtatum morbus creſcit unde creſcere debent quæcumque ſunt de ipſo.

APHOR. XXXI.

Eius, qui ex ægritudine benè cibatur, nihil proficere corpus, malum.

EX *ægritudine* eſt idem, ac à morbo : unde per talem intelligendus eſt cum Hipp. conualeſcens, ut dictum fuit in Aph. VIII. Sic per *Bene cibatum*, accipiendus eſt, qui comedit ad modum hominis ſani, quem loco citato *Cibum aſſumentem* appellauit. *Proficere* autē *Corpus* coincidit cū eo, quod vocauit *Coroborari*:hoc eſt priſtinum corporis & virium ſtatum recuperare. Et nimis ſubtiliter diſtinguit Gal. proficere à coroborari,idicens quod proficere eſt corporis,coroborari vero virium. Nam ſicut vires inſiſtunt corporibus, uti formæ in materia : ita nō poſſunt moueri ſine motu corporum, nec illa ſine motu earum ; unde corroborari coincidit cū repleri, & nutriri corporis, quod eſt proficere ipſius : & proficere eius, quod eſt refici, & repleri, ac reduci ad priſtinam ſuam dimenſionem ; non poteſt accidere ſine virium corroborari.

Eſt ergo concluſio quod ſignum malum eſt,quando conualeſcens comedit ad modum ſani, & non ſe reficit.

Nam illud non refici, cum non poſſit eſſe in caſu iſto, ex defectu alimenti, debet eſſe ex defectu virtutis nutritiuæ, quæ deficiat à mala aliqua interna conſtitutione, aut intēperie ſimplici, vel cū materia : quæ cuncta ſunt mala. Vnde non ſequuta refectio in conualeſcente prænunciat reuerſuram ægritudinem, & recidiuam. Hinc concluſio huius Aph. eſt fere eadem cum illa quæ in VIII. quam repetiit forſan propter ſui momentum.

APHOR. XXXII.

Omnes ferè, qui malè ſe habent circa initia, benè cibati, neq; quicquam proficientes, circa finem rurſus cibum non appetunt: qui verò circa initia cibum valdè non appetunt, poſtea bene appetentes, ii melius euadunt.

LIcet Gal. plurimique cum illo per *Male ſe habentes* accipiant conualeſcentes: ego concipio ægros ipſos, quia illi plus, & magis proprie dici poſſunt male ſe habere, cum idem ſit male habere, ac malum habere, & malum ſit ipſe morbus. Eoque magis hoc concipio, quoniam conualeſcentiarum non eſt ſollicitus adeo medicus, ut obſeruet earum initia, & fines, prout facit modo Hip. iſtorum male habentium, ſeu malarum habitudinum. Et maxime hunc ſenſum accipio ex eo, quod dicit iſtorum male habentium aliquos melius, alios peius *Euadere.* Quod verbũ importat exire à periculo, & per conſequens potius à morbo. Credo bene quidem hos eſſe non grauiter, ſed leuiter ægrotãtes, diſpoſitos potius ad graues, atque periculoſas ægritudines, quam ex illis conualeſcentes. *Cibati* autem *Bene* manifeſtius eſt, quod ſunt qui comedunt cũ appetitu. Nã iis Hipp. in fine tex. opponit non appetentes. *Proficere* autem, ut dictum nuper eſt, eſt procedere ad bonum, & propterea verſus ſanitatem. Appetitus autem excitatur à defectu ſubſtantiæ viuentis, ipſeque ex euacuatione, aut sẽſibili aliqua de propoſitis ſupra pluries, aut inſenſibili iugique reſolutione, cum defectu eius quod debet cedere in refectionem nutriti.

Sunt itaque in iſto Aph. duę concluſiones, quarum prima eſt: quod ægrotantium ſeu male habentium, quidam perdunt

dunt appetitum à principio, quidam vero ſolumodo in fine ægritudinis. Secunda eſt: quod melius, ideſt cum minore moleſtia, & minore tempore liberantur ii qui perdiderunt appetitum à principio.

Quæ concluſiones ſupponunt neceſſariam eſſe in morbis appetitus perditionem, ſiue modo hæc accidat à principio, ſiue in fine. Hæc autem ſequitur in morbis materialibus. Nam eorum materia, aut eſt primitus circa ventrem, tuncque tollit appetitum à principio, aut tandem deuenit ad ipsũ, & tunc aufert appetitũ in fine. Appetitus enim tollitur à præsẽte materia. Et de his Hip. loquitur. Ratio modo ſecundæ facilior habetur ex prima. Qui enim habent materiam morbificam circa ventrem, eam habent magis exitui propinquam, & inde faciliorem; unde ea cito excreta citius liberantur: qui vero habent illam inſinuatam, non poſſunt liberari, ni veniat ad ventrem; unde duplo tempore debent ægrotare.

Sed dubitabit aliquis: an neceſſe ſit materiam omnẽ morboſam exire per ventrem, & ita in omni ægritudine aliquãdo tollere appetitum: quia poteſt exire per ulteriores vias urinæ ſcilicet, & ſudoris. Cui reſponſio ſit: quod plerumq; materiæ morborum ſunt in ventre, & à ventre eiiciuntur.

APHOR. XXXIII.

In quouis morbo mente conſtare, & benè ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonum; contrarium verò malum.

DIctum eſt in Aph. I I. & VI. Hipp. cum antiquis, nomine mentis accepiſſe, non intellectum, qui organicus non eſt, & propterea non poteſt dici ægrotare; ſed ſenſus internos, imaginatiuam præcipue. Quod modo cõſtare importet idem, ac perſeuerare, & non mutari, patet

ex

ex vi vocabuli; Vnde *Conſtare mente*, erit perſiſtere in operatione ſana, & naturali phantaſiæ, ſcilicet non decipi imaginibus, nec loqui aliena, prout faciunt, qui amentes, quaſi ſine mente, & mente capti dicuntur. *Bene autem ſe habere* ad aliquod, eſt non habere repugnantiam cum illo; ut propterea cum illa quæ *Offerri* dicuntur in textu, ſint alimenta, ut declaratum eſt in XVII. Primi Lib., bene ſe habere ad illa, erit comedere ſine repugnantia tali qualẽ ἀνορεξίαν Græci vocant: non dico cum appetitu, poteſt enim ſine anorexia & ſine appetitu homo comedere.

Et cum vocabulum boni ac mali aliquando importet bonitatem, & malitiam in ratione cauſæ; aliquando in ratione ſigni, & quandoque in utraque, ut pluries dictum eſt; licet aliqui accipiant concluſionem huius Aphor. in ratione cauſæ, quod admittere alimenta iuuatiuũ eſt ægrotis. Ego cum Gal. accipio potius eam in ratione ſigni talem. Quod in quocunq; morbo nõ fallere imaginibus, nec loqui aliena, & comedere ſine repugnantia eſt bonum ſignum; deſipere vero aut faſtidire eſculenta, eſt malum ſignum.

Sed curnam bona aut mala ſigna ſint, patebit ex repetitione eius, unde veniat delirium, & obſeruatione eius, unde veniat cibi faſtidium. Venire autem dictum eſt delirium ex intemperie ſimplici aut cum materia quacunque inflammatoria partium maxime principalium pro ſenſibus. Iſtæ autem sunt cerebrum, & cor. Ita faſtidiũ accidit ex ſimili affectione partium, quæ laborant circa alimentum, & quarum operatio ſupponitur operationibus ſenſus & motus. Cum ergo delirare importet affectionem partium principalium ſenſibus internis deſtinatarum, & faſtidire affectionem partium ſeruientium primæ vitæ, bene dicitur malum ſignum: ſicut è conuerſo mente conſtare, & non faſtidire cum ſint effectus ſanitatis partium, in quibus conſiſtit anima.

malitas & primum viuere, erunt bonum ſignum.

Obſeruandum tamen quod bonum ſignum non ſemper importat ſalutem, nec malum ſemper mortem. Nam dicuntur in reſpectu, eius quod præceſſit, cũ ſint de futuris.

Damnabit autem aliquis Hipp. de ſuperfluitate ſtili, cum ſubiungat *Contrarium vero malum*, ſi contrariorum intelliguntur eſſe contrariæ rationes. Sed ego credo ſubiunxiſſe Hip. illa verba, quia *Malum* plus in ſuo genere importat quam *Bonum*; bonum enim non neceſſario, nec de facili ſalutem, malum vero facilem mortem importat, ut profecto importat mentis alienatio, & faſtidium cibi.

APHOR. XXXIV.

In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus ſecundum nihil iſtorum congruit.

PEriclitari, licet potiſſime ſit incurrere mortem, eſt tamen & incurrere quodcumque validum peius. Ideo dicentur periclitari in morbis nõ modo qui morientur, ſed etiam qui de leuibus inceſſerint in graues, aut incurabiles ægritudines, ut qui ex imminuta aliqua operatione inceſſerint in abſolutã eius perditionem, quemadmodũ qui ex imbecilli viſu incurrerit in cæcitatem. *Natura* autẽ, ut eſt alibi dictũ, eſt conſtitutio noſtri corporis, quæ cum conſiſtat in temperamento, cõformatione, ac unione propriis, importat hæc omnia, aut alterum ex his. Hæc autem varia eſt, non modo ſpecie, ſed & indiuiduo. Vnuſquiſque enim noſtrum habet temperiem, conformationemque humanam, qua differt à temperie, & conformatione aliorum animantium: ſed & conformationem ac temperiem ſibi ſoli pro-

priam

priam, qua differt ab aliis indiuiduis hominibus. Quę variatur adhuc fit proceſſu temporis, ac vitæ decurſu, unde variatur ſecundũ ætates. Alia etenim eſt temperies & aliquatenus diuerſa conformatio Petri ſenis ab ea, quæ præfuit eiuſdem adulti, aut adoleſcentis. Et variatur etiam iuxta tempora anni per varietatem contingentem in aere, à cuius iugi contactu corpora alterantur in temperie, & conſequutiuè aliquatenus in conformatione, dũ frigore laxantur, aut denſantur, aut obſtruuntur. Quin etiã variatur à modo viuendi, iuxta quem alia ſequitur temperies, & conformatio ex vini potu, alia ex potu aquæ, alia exercitati, & alia ocioſi. & hęc natura acquiſita cũ ſit, dicitur *Habitus*. *Congruere* modo eſt habere facilitatem ex diſpoſitione patientis: quę diſpoſitio corporum in morbis eſt propter exceſſum leuem aliquem, ad magnum, & ſenſibilem eiuſdem generis, qui morbus dicitur.

Vnde concluſio Aph. eſt: quod ęgrotantium illi difficillius morientur, aut ibunt in validum peius, qui ægrotabunt ægritudine aliqua, ad quam inclinabit corpus ex propria ac indiuiduali conſtitutione ab ortu accepta, aut mutatione ętatis ſuborta, aut anni tempore facta, aut ab ea, qualis eſt acquiſita ex longa viuendi ratione.

Et ratio eſt: quoniam tunc erit minor receſſus à ſtatu naturali, & ideo minor morbus, cum ille ſit receſſus à natura innata, aut acquiſita ex ętate, vel tempore, vel victus ratione. Hinc facile ſoluitur dubitatio: quod morbi nõ poſſint congruere ętati, tempori, & habitui, ſed ſoli naturę, à qua ſunt receſſus. Nam ſemper ſunt intelligendi cõgruere naturę: ſed ei quatenus variatur ex ętate, tẽpore, victus ratione. Et obſeruandũ, quod ſicuti ex propoſita naturali diſpoſitione ad aliquem morbum ęger facilius euadit: quia in illo exiſtens recedit à natura ſua per paucio-

res

res gradus; ita facilius ſemper illius morbi cauſæ ſuccumbit.

APHOR. XXXV.

In quouis morbo partes ad umbilicum & imum ventrem attinentes craſſitudinem habere, melius eſt; multum vero extenuari, et contabeſcere, prauum. Sed hoc quoque ad inferiores purgationes, periculoſum.

QVod *Vmbilicus* ſit pars illa, quę eſt veluti centrum ventris, unicuique ſatis clarum eſt, ſicut & liquet, *Ventrem* eſſe illam corporis partem in qua reconduntur præſertim partes quæ agunt circa alimentum. Dubiũ tamen accidit ex eo, quod Hippo. dixerit ventrem imum, an ſit in corpore alter venter non imus, an vero dixerit imum quia intellexerit partem inferiorem eius. Et dubium eſt quænam ſint partes quæ dicuntur *Attinere* ad hunc umbilicum, & ad hunc ventrem imum, cum poſſint intelligi propinquæ quidem ſed inferius, aut propinquæ circumquaque, aut propinquæ ſuperius. Et dubium inde eſt: an internæ quæ viſcera dicuntur, an vero externæ operimentales, membranoſæ, ſcilicet carnoſæ, & cutaneę. Ego cum Gal. exiſtimo per ventrem imum intellexiſſe Hip. ventrem ſecundum imum ſui, hoc eſt ultimam eius partem. Eſt autem ultima pars eius, quæ ſubiacet umbilico uſque ad inguina, quibus ille finitur. Cōmode enim videtur umbilicus partiri ventrem in partes duas, ſuperiorem, & inferiorem. Et ita cenſeo partes attinentes ad imum ventrem eſſe, quę ab umbilico ſunt ad inguina: partes vero ad umbilicum attinentes, eſſe quę à coſtis ſunt ad umbilicum, ſicque voluiſſe Hip. intelligere totum ventrem ſecundum partes ſuperiorē & inferiorē. Sed diſſentio à Gal. qui credit Hip. intelle-

lexiſſe de partibus ſolis operimentalibus ventris, cum ego credam & de contentis in eo viſceribus; quæ quo craſſiora ſunt, craſſiorem reddunt ventrẽ continentem. *Craſſitudinem* enim *Habere*, eſt eſſe multæ dimenſionis cuiuſuis, ſicut *Extenuari, & contabeſcere* eſt perdere dimenſiones & in quantitate minui.

Sunt ergo iudicio meo in hoc Aph. concluſiones duę. Prima, quod in omni morbo conducit ſanitati habere ventrẽ cum viſceribus ſuis plenum & craſſum, ſicut obſtat ſanitati recuperandæ venter extenuatus. Secunda concluſio eſt quod extenuatus venter eſt periculoſus in uſu purgantium per inferiora.

Rationem primę cõcluſionis accipio quodãmodo à Gal. Nam cum plurimi morbi per ſe venientes & magni, de quibus debet ſollicitari medicus, ſint ex materia; eaque congeratur primo in ventre, & viſceribus eius, neque educatur niſi à calore eius cocta; calorque magis vigeat, quo magis abundat ſubſtantia ventris & viſcerum, ſequitur quod ventroſi homines plus valeant non modo coctioni alimentorũ, quæ requiritur valetudini tuendæ, ſed etiam coctioni materierum malarum, quæ requiritur morborum dictorũ curationi. Rationem ſecundæ concluſionis addo: nam in purgationibus per inferiora primo educitur, quod in ventre ipſo eſt. Quod ſi in ipſo minimum eſt humiditatis, periculum accidit ne ex eius eductione ducatur ad ultimã tenuitatem, unde aut incurrat æger conuulſionem letalem aut perdat vim coctricem, & inde ſequatur malus habitus ac mors.

APHOR. XXXVI.

Qui ſalubritatem corporis habent, cum per medicamenta purgantur, cito exſoluuntur; & qui prauo utuntur cibo.

Salu-

SAlubritatem corporis habere dicuntur, qui ſani prorſus ſũt actu, & potentia, quoſq; Celſus, ſanos, & bene valentes appellat, qui propterea nullatenus ſunt diſpoſiti ad ægritudinem; unde reſiſtunt etiam cauſis ægrotare facientibus. Tales autem ſunt, qui nullam habent, nec leuem intemperiem, nec leuem aliquam interius malam conformationem, unde nihil malæ materiæ intra ſe congregant, ſed pura conſiſtunt. *Purgantia* autem *Medicamenta* ſunt, quę aut lubricando interna faciunt excidere de corporibus materias: aut pungendo ſtimulant partes internas ad concuſſionem, ad quam ſequitur eius, quod continebatur exitus: aut inſimul aperiendo meatus, & vaſa, faciunt effluere, quę materiæ humoroſæ in iis conſiſtunt: aut eaſdem materias attenuando reddunt fluidiores: aut etiam ſubſtantias concretas ſub viuentis natura, colliquant in humoroſas formas. Quæ propterea cuncta ſunt calida, & reſolutiua. *Exolui* vero dicuntur corpora, quando ſubito viribus & animo deficiunt. Qui virium, & animi defectus accidit, quando deficit nutritio, quæ eſt fundamentum omnium virium, & accidit ſubitus, quãdo deficit materia quę ſubito, & omni momento participatur. Hæc autem eſt ſpirituoſa, à corde procedens. *Prauus* demum cibus eſt, qui parum nutrit, & in multa excrementa deducitur. Nam prauum dicitur, quod non aſſequitur finem ſuum; ſicut bonũ vocatur quodcumque illum conſequitur: & finis cibi eſt nutritio.

Sunt ergo in hoc Aphor. concluſiones duæ. Prima eſt: quod quæ corpora ſunt inculpate ſana, nihil malæ materię intra ſe habentia, dum euacuantur medicamento purgante, quod plerumque eſt calidiſſimum, cadunt in ſubitas & præcipites virium & animi defectiones.

Et ratio eſt. Nam in his, cum non adſit materia mala, euacuatur bona & nutritiua, præſertim vero ſpirituoſa, quia

eſt facilioris reſolutionis, ad cuius ſubitam, & violentam euacuationem, ſubito deficit illa momentanea nutririo, quæ vires omnes ſuſtentat; unde illę ſubito defitiunt. Ex qua concluſione conſultum ſit practicum, de non purgandis corporibus ſanis, minuſque purgandis, quæ parum ægrotabunt à pauca materia, aut à facile educibili, quia ſatis fluida, aut quia ſit in loco ad exitum propinquo.

Secunda concluſio eſt: quod exſoluuntur, ſi medicamentis purgentur, etiam qui uſi ſunt prauo cibo. Et ratio eſt. Nam in iſtis parum boni ſpiritus extat, unde illi facilius reſoluuntur.

APHOR. XXXVII.

Qui bene ſe habent corpore, difficulter ferunt medicationes.

B*Ene ſe habentes corpore* ſunt iidem, quos in præcedenti Aph. dixit ſalubritatem corporis habere, unde erunt homines inculpatæ ſanitatis in illo clarius deſcripti. *Medicationes* autem ſunt operationes à medico factæ, quæ remedia dicuntur: ſed præſertim illæ, quæ aguntur καθαρκτικῷ à Græcis dicto, & propterea cum eductione materiæ ex aluo. *Ferre* autem, ut alibi dictum, eſt lædi, ſed non deſtrui, unde facile ferre eſt parum lædi, difficulter ferre, erit multum lædi.

Concluſio itaque Aph. eſt quod corpora ſana, & pura ex euacuationibus, quæ aguntur medicamento, valde læduntur.

Et ratio eſt. Nam cum in iſtis nihil ſit mali, quod debeat educi, educitur à medicamento bonum, quod debebat retineri, ad cuius eductionem, corpus propterea læditur. Læſio autem varia eſt iuxta varietatem loci, unde educitur

bonum

bonum hoc, & iuxta quantitatem. Communis læſio eſt extenuatio, particularis eſt exſolutio, adhuc particularior eſt dolor, & conuulſio, quæ in indebita purgatione ſubſequitur. Vnde utilis eſt iſta concluſio prout præcedentis Aph.

APHOR. XXXVIII.

Parum deterior potus & cibus, ſuauior autem, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus, eſt præferendus.

D*Eterior parum cibus* erit, qui parum minus aliis nutriet, & in plura excrementa deducetur. Sic & potus. Nã humanus potus non eſt ſimplex aqua, ſicut eſt aliis animalibus, ſed mixtum quid aqueum. Ita *Melior* erit, qui erit magis nutritiuus, ut inſinuatum eſt in expoſitione Aphor. XXXVI. *Suauior* autem dicitur, qui ſenſui guſtus magis iucundus. Eſt autem magis iucundum quodcumq; ſenſibile, dum maiorem habet proportionem ſenſitiuã cũ facultate ſentiente. Quæ proportio cũ procedat à conſtitutione tẽperamentali ſenſibilis agentis, ac ſenſitiui organi patientis, dimetiri atque inde notificari à priore non poteſt. Non etenim perueniunt noſtræ cognitiones ſenſitiuę ad ultimas rerum differentias, ſed à ſolo poſteriore ſequuto effectu dignoſcitur. Hæc autem eſt, non modo ex natura ſpecifica ſẽſibilis agentis, & ſpecifica noſtra humana ſenſorii patientis, ſed ab indiuiduali agente, & patiente: unde ſequitur, quod unum eſculentum ſuaue guſtui humano, quoniam iucundum ſit plurimis hominibus, ſit uni homini horridum, & inſuaue, uti eſt mihi caſeus.

Concluſio ideo Aph. erit: quod in alitura, concedenda & uſurpãda veniunt potius ea alimenta, ſiue ſolida ſint, ſiue liquida, quæ ſunt iucundiora, ei qui debet aſſumere, etiã-

ſi

ſi ſint minus nutritiua, & plus excrementi productiua, quã alia eſculenta. Rationẽ proponit Gal. quia ſuauia magis amplexatur, & circũ ipſa ad eorum hauſtum arctatur ventriculus, qui ſuo tali maiore contactu, per calorem ſuum eſt magis concoctiuus. Quæ ratio non ſufficit. Siquidem ex hoc ſequitur, quod citius concoquantur, non autem quod magis nutriant. Magis autem nutrire eſt id quod primo requiritur in alimento, cum finis eius primus, & præcipuus ſit nutritio. Propterea ego addo pro ratione, quia ſuauia plus nutriunt inſuauibus. Guſtus etenim datus eſt ad faciliorẽ reddendam alituram, unde ille debebit inclinare in magis nutritiua, & ita ſuauiora eſſe, quæ plus nutriunt. Confirmat hoc obſeruatio venenorum & medicamentorum, quæ quo plus habent veneficæ, aut medicamentoſæ naturæ eo magis inſuauia ſunt, unde ſi inſuauitas negat nutritionem, ſuauitas debet eam dare, & per conſequens ſuauius alimentum eſſe magis nutritiuum. At ſtatim naſcitur dubitatio. Tunc enim ſuauius eſſet ſemper melius, quod videtur falſum. Nam Hipp. diſtinguit hic melius à ſuauiore: & apparent in opere alimenta maxime nutritiua, & parum ſuauia, ut panis, & è conuerſo multum ſuauia, ac parum nutritiua, ut fructus. Cui dubitationi reſpondendũ, quod melius alimentum dicitur, quod pleroſque homines plus nutrit, ſuauius vero dicitur quod alicui indiuiduo determinato magis eſt iucũdum ad guſtum. Sic fieri poteſt ex diuerſitate indiuiduali, quod aliquod iucundum guſtui ſit plurimis, illud tamen mihi iniucundum, ut dixi de caſeo, eademque ratione, ut ſit nutritiuum plurimis hominum, & non mihi, & ſic quod aliquid plus nutrimenti porrigat aliis, mihi vero parum. Et ſi panis videtur minus ſuauis, fructus vero ſuauiores, hoc accidit, quia ex inſuetudine fructus magis excitant guſtum, unde apparent ſuauiores, & panis minus

nus excitat, quia eſt maximi uſus, unde eius ſuauitas nō obſeruatur. Quoniam ergo medicus verſatur tanquam artifex circa indiuidua, debet & in eorum alitura non modo quærere, quæ plus nutriant homines, ſed quæ plus nutriāt hominem indiuidualiter. Hoc autem cum non poſſit accipi à priore ſed ex appetitu eius, & voluptuoſa aſſumptione, bene dicitur quod alimēta ſunt porrigenda, quæ iucundiora ſunt. Cum hac tamen obſeruatione, quod ſi ſimus in ſano homine, in quo appetitus, & ſenſus non errant, obſeruetur conſultum: in ægro vero diſtinguatur, an inſtrnmēta guſtus, & appetitus ſint læſa; tunc enim non nutrient plus, quæ plus erunt ſuauia; an vero permaneant integra, & non mutata in operationibus ſuis, quoniam tunc erunt talia facilius propinanda, quæ appetuntur, & ſapiunt. Et cum alia obſeruatione, ut non multa ſit diuerſitas ab iis quę plus ſapiunt, & iis quæ alios homines plus nutriunt. Erit enim hoc argumentum multum coruptæ naturæ indiuidualis, qualis poſtea non venit ſeruanda.

APHOR. XXXIX.

Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minus. Qui vero morbi ipſis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem.

M*inus ægrotare* dicuntur, qui rarius ægrotant. Vnde duę ſunt in iſto Aph. concluſiones. Prima eſt: quod utplurimum ſenes rarius incurrunt ægritudines, quam faciant iuuenes. Secunda eſt: quod ægritudines, longę quæ ſenibus accidunt, plerumque nnnquam dimittuut eos, niſi cum morte.

Ratio primæ varia eſt. Vna, quia corpora ſenū, cum ſint frigidiora, & ſicciora, magis reſiſtunt mutationibus à cauſis

ſis externis. Alia eſt: quia ſenes conſiſtunt magis in una viuendi ratione; unde minores habent cauſas ægritudinũ. Et alia eſt: quia cum maximus morborũ numerus ſit febris, quæ accenditur ab adaucto calore, & frequenter ab excedente humiditate, ſenes, quia frigidi, & ſicci, magis diſtant ab illa.

Ratio autem, qua morbi longi eos comitentur uſque ad mortem. Prima eſt: quoniã accidunt à diſpoſitione eorum habituali, non ab externo, quæ propterea plerumq; remouibilis non eſt. Secunda eſt. Nã omnes morbi ſenum quos refert etiam Hipp. in Aph. xxxi. Tertiæ Sect. ſunt intemperies frigidæ ſimplices, aut cũ materia tali, aut alii hinc procedentes, propterea non ſolubiles niſi à calore, qui in ſenibus deficit, ſemperque magis defecturus eſt.

APHOR. XL.

Raucedines, & grauedines in valdè ſenibus coctionem non admittunt.

RAucedines quas Græci βράγχυς vocant, dicuntur vocis retuſiones, quando vox rauca non ſit amplius acuta, nec ſonora uti prius. Vnde per translationem etiam ſonus alterius rei, quando retuſus eſt, dicitur raucus. Accidit autem retuſio ſoni à remolitione eorum, quæ percuſſa ſonãt; ſicut acuties ſequitur ſiccitatem, & ſoliditatem duritiemque percuſſorum. Ita duo lignea plumbeaue corpora percuſſa reſpectu ferreorum, aut æreorum retuſe ſonant. Ita eadem linita minus acure ſonant, quam deterſa, & exſiccata. Sequitur ergo & vocis humanæ retuſio, quoties caput arteriæ aſperę, quod percutitur ab aere exſpirato remollitum eſt, aut aer percutiens humiditate craſſatus, aut utrũ-

que

que adeſt. Vnde ſi deſtillauerit à capite ad brōchon pituita, aut ſi euaporauerit eadē à pectore ad ipſum, aut ſi aer, qui exſpiratur fuerit humiditate maiore craſſatus, rauceſſit vox. Cauſa autē deſtillationis pituitæ à capite cum ſit abundātia eius in illo, & abundet à refrigerato ipſo: & euaporatio eius à pectore ſit & ipſa ex ſimili abundantia in eo: ſicut conſpurcatio maior exſpirandi aeris: & utraque à refrigerato, aut pectore ipſo, aut corpore ſubiecto proueniat, unde mutatio veſtium ſolet inducere has raucedines: ſequitur, quod raucedines ſemper procedant à corporis totius, aut pectoris, vel capitis refrigerio. *Grauedines* etiam, quas Græci κορύζας appellant ſunt quædam capitis grauitates, prout verbum Latinum innuit, præcipue circa frontem, oculos, & aures, unde & illæ ſonant, tuſſis oritur, & ſternutamenta, nihilque à naribus effluit, quouſque facta concoctione materiæ morbus declinare incipiat. Vt propterea veniāt & ipſę ex materia in capite præter debitū collecta: quæ frequenter colligitur, dum à refrigerato ex aliquo accidente capite euaporatio, quæ tanquam per caminū à foco à ſubiectis partibus ad ipſum effertur, frigore concluſa non reſoluitur, ſed in humorem concreſcit. Vnde & affectus iſte importat capitis refrigeriū. *Valde ſenes*, vero quod ſint ultimi, quos Auic. & uulgus, decrepitos appellat, & per conſequens minimi caloris homines, ſatis eſt per ſe notum. *Coctio* autem, quod ſit perfectio à calore noſtro in materiebus alimētalibus, data eis ultima diſpoſitione, & ſitu etiam ad conuerſionē in ſubſtantiam noſtram; in materiebus vero nutritioni ineptis, data eis ſubſtantia & loco aptis excretioni, dictum eſt in Aph. XXII. Primi Lib.

Concluſio ergo eſt: quod materiæ quæ reddunt raucas voces, aut caput grauant in decrepitis non tolluntur: unde illi ab affectionibus inde prouenientibus non euadunt.

Et ratio eſt: quia ſunt affectus frigidi, qui calore debent vinci. Decrepiti autem cum omnino deficiant in eo, illos vincere non poſſunt: unde accipitur hoc etiam de cæteris morbis frigidis in ætate iſta.

APHOR. XLI.

Qui frequenter ac fortiter abſque cauſa manifeſta exſoluuntur, derepente moriuntur.

EXſoluuntur, ut dictum eſt, in Aph. XXXVI. qui repente perdunt ſenſus, & motum: unde dicuntur animo deficere, ſicut hic affectus Græci λυποθυμία, & σύνκοπη, Latine vero, animi deliquiū dicitur. *Abſque cauſa manifeſta* autē, qui ſine euacuatione ſēſibili ſanguinis, aut alterius humoris, alicubi ſequuta, aut inſenſibili, ex labore, inedia, dolore corporis, aut animi, in quibus omnibus caſibus exſoluuntur repente vires, quia deficit cordi repente ſanguis, unde generet ſpiritus eos, quibus ab illo iugiter & momento participatis toti corpori, ſeruantur vires omnes ſenſitiuæ, & motiuæ in eo. Sequitur autem repentina priuatio hęc ſpiritus à corde aliquando non deficiente ſanguine, ſi ab ingruente in illud cōfertim aliqua materia premetur: ſiue venerit hæc à ventriculo, ut in dolore ſuperni oris eius; ſiue ab utero, ut in ſuffocatione uterina; ſiue ab alia parte, prout ſequitur in omni ruptura abſceſſus interni; ſiue ſub forma humoroſa, eaque magis, aut minus craſſa; ſiue ſub forma flatuoſa. *Frequens* modo erit, quando datis breuibus interuallis repetet: quod accidet, quia materia aderit plurima, & magna cordis debilitas, quæ reſiſtere non poſſit. *Fortiter* vero dicetur fieri exſolutio, quando cū perditione totali ſenſuum externorum, & internorum, unde rediens, ac

ac veluti reuiuiſcens patiens neſciat, quid ſibi contigerit; *Repente mori* demum dicuntur, qui abſque ulla præcedente ſenſibili ęgritudine, ſenſibus, & motibus momento perditis, non amplius reuiuiſcunt, ſicut & omni alia operatione animæ.

Concluſio itaque eſt: quod qui ſine ulla ſenſibili, aut inſenſibili euacuatione propoſita, repente perdunt omnes ſenſus, & motus, & reuiuiſcentes redeunt in eaſdem perditiones pluries, & cum breuibus interuallis, aliquando perdunt omnes etiam alias animę operationes, ut non amplius reuiuiſcant.

Ratio in aperto eſt: quia importatur à frequentia affectus imbecillitas principii vitalis, & à fortitudine magnitudo cauſæ, & ab eſſe ſine cauſa manifeſta, quod ſit à materia ſuffocante, unde non poteſt ſperari, niſi ultimus effectus ſuffocationis, & citus, qui dicitur repentina mors.

APHOR. XLII.

Soluere Apoplexiam quidem fortem impoſſibile: debilem vero, non facile.

APoplexiam, dicebant Græci morbum, quem Latini poſteà dixerunt Atonitum, cum in eo affectis corpus, & mens ſtupeat, repente perdito omni ſenſu, & motu, reſpirationeque nunquam ex toto integra, ſed aliquãdo ad apparentiam omnino deperdita. Cuius cauſam vult Gal. eſſe craſſam materiam implentem cerebrum, aut ſaltem ventriculos eius, unde prohibeatur ſpiritus, & virtutis animalis ſenſitiuæ ſcilicet, & motiuæ, ad ſubiectas partes influxus. Quam opinionem concepit ille, & concludunt ſequaces, ex eo quod accidit apoplexia frequen-

tius, præcedente dolore capitis grauatiuo: & ex eo, quod ſuccedit ſæpe è refrigerato capite: ac eo, quod inducitur percuſſo eodem: & quia eam inducant quæcumque caput replere videntur, uti eſt ſomnus meridianus, vinum generoſũ, crapula, & opiata remedia: ſed magis, ex eo, quod leuatur calefacientibus capiti applicitis: & tandem quia diſtinguitur à ſyncope cordis. Nã in apoplexia non erumpit ſudor, prout in ſyncope, & difficilis redditur reſpiratio, quę in ſyncope remanet illæſa.

Quam tamen opinionem redarguit, Primo natura cerebri omnium frigidiſſima, ac proinde prorſus inepta generationi ſpirituum, qui cum ſint ſubſtantiæ omnium tenuiſſimæ, non niſi à calore ſummo, qualis eſt in corde, poſſunt generari: unde ſi non poſſunt venire à cerebro ſpiritus, nec poteſt ex læſione eius inferioribus partibus denegari. Denegatur autem in apoplexia, ut cuique confeſſum. Secundo, quod in apoplexia apparent manifeſtè leſa, quæ in pectore ſunt. Nã difficilis redditur reſpiratio, cõſtante motu muſculorum pectoris; unde læſis pulmonibus, qui circum cor extant. Hinc Incubus, in quo ſentitur in ſomno veluti premi pectus, eſt prodroma apoplexiæ paſſio. Tertio, quod venit cum repentina obmuteſcentia, indeque repentinam etiam mortem inducit. Obmuteſcentiæ autem ſubitæ fiunt ex interceptione, & occluſione venarũ, à principio ſuo venientium: quales sũt, quæ veniunt à corde, & prope ipſum ſunt, & ab hac interceptione fieri obmuteſcẽtias repentinas, explicauit etiam Hip. in tex. XXIII. Libri Quarti, de Ratione Victus in acutis. Sic & mortes repentinæ non poſſunt ſuccedere, niſi læſo primum, & primo vitę principio, quod eſt cor, prout cognouit idem Hipp. qui in Aph. XII. Tertii Lib. dixit, in cõſtitutionibus hiemali, auſtrina, vernaq; ſuccedente boreali fieri in ſenioribus deſtillationes

tiones, quæ cito interiment, & in lib de Aere, aqua, & locis dixit valde ſenibus propter raritatem, & venarum colliquationem accidere deſtillationes; quæ quoſdam repente interimant, quoſdam vero dextra, aut ſiniſtra parte ſtupidos reddunt. Vnde Gal. in commentario admonet Hip. per deſtillationes non intelligere ſolas eas, quæ per aſperam arteriam fiunt, ſed omnes, quæ fiunt per venas à capite ad ſubiectas partes. iſtæ enim cito interimunt. Quarto: quod & Galenus expreſſis verbis in Lib. de Ratione curandi per Sanguinis miſſionem tex. VI dixit, apoplexias fieri à nimio ſanguine confertin in principium animantis incumbente: principium autem animantis verum, & primum eſt cor, nō cerebrum; & in cor poteſt decumbere facile, ac repente nimius ſanguis per venas magnas cum ipſo continuatas, per quas iugiter ſolet idem ingredi, & egredi, licet in moderata quantitate, ad perfectionem, & ſpiritu, ficationem ſuſcipiendam. In cerebro autem cum neque ſint magnæ venæ, neque cauitates ſanguinis naturaliter receptiuæ, nō eſt rationalis iſte ſanguinis propoſitus in apoplexia decubitus. Quibus argumentis adiungitur, vulgi opinio dicentis, apoplecticos mori ex gutta ſupra cor illapſa, unde Itali vocant apeplexiam, *mal della goccia*, & addatur quod ſi non extinguueretur ab illabente materia caloris principium cor, ſed illa conſiſteret in cerebro, non eſſet apoplexia incurabilis, aut difficilis adeo curationis. Nā calor cordis impetum reiterando in cerebrū, poſſet illam diſoluere.

Apoplexia itaq; credatur obſtructio ventriculorum cordis, facta aliquando à ſanguine bono, ſed nimio, repente, & confertim eo decumbente: frequentius tamen ab eodē craſſiore reddito, per admiſtionem pituitæ ex refrigerato cerebro in ipsū illapſę, prout confirmabitur in Aph. XXIII. Libri Tertii, ac LVI. Sexti, & LX. Septimi.

Nec

Nec momentum faciant quæ deduxerunt Gal. & ſequaces in illam opinionem. Nam dolor capitis aliquando præcedens, & refrigeratio eiuſdem, ſicut vinum, crapula, & potio narcotica poſſunt eſſe cauſa, & ſignum materiæ incraſſatæ in cerebro, nõ tamen oppilationis eius; quia ſunt præcedentes, & non coniuncta accidentia, quinimmo quia præcedunt, importãt inibi nõ fieri apoplecticam oppilationem. Nec irreſolubile eſt argumentum de contuſione cerebri, qua & animalia concidunt in ſubitam mortẽ. Ex ea.n. reprimitur in inferiora materia, quæ aut eodẽ modo oppilat, quo & deſtillatio penetrans, aut per modũ extrinſeci cõprimẽtis, prout percuſſæ, aut ligatæ carotides faciunt repẽtè corruere animal. Contuſio ergo cerebri eſt cauſa opilationis in inferioribus locis, & inde ſequitur apoplexia. Minimumque valet argumentum ductum à iuuamento calefacientium capiti admotorum. Nam hoc ſequitur, quia ex attenuatione, quæ inde fit in cerebro euocatur materia à ſubiectis, eo modo, quo inducitur ſubiecta materia in cucurbita, cuius aer fuit igne attenuatus. Nec ex eo quod in ſyncope accidat ſudor ſine difficultate reſpirationis, in apoplexia vero contrariũ, concludi debet diuerſa pars affici; cum hoc poſſit prouenire à diuerſitate materiæ, & modi affectionis, utpote quod in ſyncope materia ſit potius fumoſa, & nõ oppilet, ſed digerat ſpiritum, & exſoluat: unde ex exſolutione ſequatur ſudor; nec fiat violenta ſuffocatio, neque difficilis reddatur anhelitus. In apoplexia autem materia ſuffocat oppilãdo cauitates viarum primarum ſpiritus, & propterea non accidit ſudor, ſed premitur reſpiratio. *Fortis* autem erit ultimi gradus; & cum dignotio eius ab aliis exſolutionibus ſit per læſionẽ reſpirationis, quæ aliquãdo ita perditur, ut nõ cognoſcatur niſi ingenio; quale eſt ſpeculum ori appoſitũ, quod inficitur rore, aut floccus

go-

goſſypii, quod cõcutitur; aliquando vero adeſt, ſed cũ ſtertore maiore poſtea aut minore. Fortis erit in qua reſpiratio ſaltem ad ſenſum ſine artificio ingenioſo videtur perdita, & quando venerit cum ſpuma circa os. *Debilis* autem in qua non perdita, ſed deprauata & ſine ſpuma.

Erit ergo concluſio Prima: quod perditio repentina ſenſus, & motus ac apparẽtis reſpirationis, aut ſaltem cũ ſpuma circa os eſt curatu impoſſibilis. Altera vero, quod perditio repentina ſenſus, & motus omnis cum læſione etiam reſpirationis, raro, & cum labore curatur.

Ratio primæ concluſionis eſt: quia ſuffocata reſpiratione, extinguitur breuiſſime calor, qui eſt principium omnis curationis, quique præſertim debet eſſe reſolutiuus materiæ ſuffocantis, quæ ſi eſſet longe à principio, poſſet ab illo expanſo, & non ſuffocato reſolui. In forti enim apoplexia dum materia obſtruit omnino principium caloris, ille nõ poteſt procedere ad proximos pulmones attollẽdos, & ampliandos pro reſpiratione, & ad euentandum marcorem, qui ab ipſo in ſemetipſum introducitur.

Ratio ſecundæ eſt: quia cum debilis differat à forti in ſola remiſſione, differt etiam in ſola deſperatione, ſed propter ſimiles cauſas habebit difficilem reſolutionem.

Vtilitas Aph. eſt ad prædictionem, ſed meæ expoſitionis eſt ad exquiſitiorem curatiuam intentionem. Si etenim erit debilis facta à ſanguine nimio, erit intentio reuelendi à corde, & deriuandi illũ ab eo ad magnas venas, iis apertis. Propterea primo magis remotis, uti ſunt ſaphenę, & baſilicę, ſeu mediæ; deinde etiã iugularibus quę ſunt aliis cordi proximiores, ſi aperiri poterunt, non multũ tunc curata cerebri reſolutione, niſi in quãtum iuuatura ſit ad diſtrahendum ſanguinem circa cor nimium obſiſtentem. Si vero erit ab illapſa pituita à cerebro, eaque credatur ſangui-

nis

nis particeps, ſeccandæ ſolæ cephalicæ, aut iugulares, ut cum euacuatione fiat reuulſio ad eum locum, à quo facta eſt effluxio, & cum iſta intentione iuuabunt magis à principio attenuantia calida capiti, ut reuocent materiam, & calefaciendo tolant frigiditatem capitis, quæ fuit cauſa prima morbi, dum fuit cauſa multiplicationis, & craſſationis pituitæ in eo. Verum quoniam difficilius eſt reducere ad ſuperiora, quod craſſatum ſuo pondere vergit ad inferius, ideo præter propoſita, eſt procuranda attenuatio circum cor, quæ procurabitur, aucto circa ipſum calore, ut propterea ſanguinis miſſio, cum refrigeret in caſu iſto, eſt ſuſpecta: maximeque exitialis, ſi materia erit prorſus pituitoſa, & craſſa: & hic eſt caſus, quam innuebat Celſus, quãdo dixit, quod venæ ſectio occidit, ſicut illa, quæ venit à ſanguine, non à deſtillatione cerebri, eſt ille caſus, in quo idem dicebat, venæ ſectionem liberare. Erunt ergo attenuantia, & reſoluentia adhibenda etiam pectori ipſi, ut inde auctus calor materiam attenuet, & à ſe diſcutiat.

APHOR. XLIII.

Qui ſtrangulantur, ac diſſoluuntur, nondum vero mortui ſunt, non referuntur quibus ſpuma circa os fuerit.

LIcet plurimi cum Gal. immo cum Celſo, per eos, *Qui ſtrangulantur* intelligant, & acipiant ſolos eos, qui laqueo in ſuſpendio, aut ſine ſuſpendio ſuffocati extinguuntur. Ego qui non credam Hip., adeo exilia eſſe proſequutum in ſuis documentis, cum rari ſint, fuerintque ſemper, qui à ſuſpendio damnati fuerint relati ad vitam, paucique etiã, qui deſperatione ſuſpenſi fuerint inuenti nondũ mortui. Nã damnatio ad ſuſpendium ſemper eſt morti deſtina-

ta

ta; & quod deſperatione actum eſt ſuſpendium, ſemper eſt actum occulte, ut primo ſit ſequuta mors, quam publicatio. Exiſtimo, per eos qui ſtrangulantur voluiſſe innuere etiam illos, qui à morbo perdunt reſpirationem. Nam reſpirationis perditio, ſtrangulatio dicitur ex eo, quod reſpiratio eſt per apertam gulam. Qui autem impedita reſpiratione ſuffocãtur, ſunt duplicis differentiæ. Quidã enim ſuffocantur, non perdito ſenſu, nec motu, immo maxime ſe torquentes in ſuffocatione, ut qui angina laborant, qui ſubmerguntur in aqua, quiq; ingerunt in arteria aliquod craſſum deglutibile, & qui laqueo cũ ſuſpẽdio, aut ſine eo, ceruicibus, colloq; torquentur. Alii vero perdito ſenſu, & motu quouis, ut qui apoplexia corripiuntur. Differunt autem iſti ab illis, in loco præſertim, & modo aliquando ſuffocationis. Nam ſuffocatio accidit, quoties fuliginoſus calor per pulmones, & arteriam aſperam expirare non poteſt, tũc enim marceſſit, & extinguitur, quomodo & ignis accenſus in vaſe, dum operitur, & prohibetur ei ſpiritus, occuluſo omni ſpiramine. Non poteſt autẽ expirari, ſi claudatur extremitas arteriæ aſperæ, prout clauditur ab apoſtemate anginoſo, & circumdata extrinſecus à laqueo, aut ab aqua in ſubmerſione, eo ingrediente; ſicut ab aliquo aſſumpto illuc pręter rationem deglutitionis illapſo, ut cõtigit Anacreonti poetæ lyrico, ex vuæ acino, & me vidente ruſticæ cuidam comedenti carnem bubulam tendinoſam. Et perditur reſpiratio, ſi occluſio fiat in profunditate pulmonũ, prope aut in cor, quod eſt principiũ reſpirationis, prout accidit in apoplexia. Hinc volens utramque hanc ſuffocationis differentiam innuere, duo adhibuit Hipp. vocabula. Primum *Strangulatorum*, quo intellexit qui ſuffocãtur ex impedimento ſpiritus gulæ contingente, ut eſt ſubmerſio, illapſus per os in arteriam alicuius rei ſolidę, nõ

T ſpi-

ſpirituoſæ, apoſtema faucium, aut laqueus, aliudue extrinſecus comprimens gulam, & obſtruens. Alterum vero *Diſſolutorum*, quo comprehendit ſuffocatos ab apoplexia. Iſti etenim, & ſuffocantur, & diſſoluuntur, dum cum impedita reſpiratione perdunt ſenſum, & motum. *Referri* autem bene conuertitur, à Celſo ad vitam redire. Nam ſicut mortui antiquitus extra urbem maxima ex parte ad tumulum ferebantur, & noſtris temporibus extra domum. ideo verbum hoc *Efferri*, dicebatur præſertim de illis. Ita iſtud referri eſt à deſtinato tumulo, & propterea à morte ad vitam. *Spuma* autem eſt congregatio bullarum, & ampullarum; bullæq;, & ampullę fiunt ab aere congregato in viſciditate aquea. Sic pueri cõmiſto pauxillo ſapone in aqua intingentes caput unum fiſtulæ, indeque ex altero exſufflantes bullam excitant, quæ facilius accidit, ſi aqua plus habeat ſaponis, unde plus habebit etiam lentoris, quo magis poſſit circumdare ſpiritum inſufflatum, & ſpiritus ſit leuiter impulſus.

Concluſio itaque Aph. eſt: quod qui ſuffocantur ex aliquo impedimento gulæ, & qui cum diſſolutione apopletica, non reducuntur ad vitam, quando in illius ſuffocationis actu deuenerint ad ſpumam circa os.

Ratio eſt inquit Gal. Nam ſpuma ſignificat colliquatam ſubſtantiam pulmonum, quæ aere egrediente cõmixta redigatur in bullas. Addo & ego, ſignificat imbecillitatẽ ſpiritus, qui non poteſt amplius impetuoſè efferri, nec ab humiditate detineri.

APHOR. XLIV.

Qui natura admodum craſſi ſunt, citius intereunt, quàm qui graciles.

Craſſi

CRaſſi dicuntur, qui ſunt extenſi in ſola latitudine plus quam conueniat proportioni longitudinis: quod accidit ex abundantia præcipue pinguedinis. *Admodum* autem tales, qui excedunt alios in genere iſto. *Natura*, qui à principio ſui interno ſine artificio tales exiſtunt. *Graciles* ergo in contrarium erunt, quorum longitudo excedit proportionem latitudinis, ex defectu præſertim pinguedinis.

Concluſio itaque Aph. eſt: quod pingues à natura, pauco tempore viuunt: Macri vero ſunt plus longæui.

Ratio eſt. Nam pinguedo generatur à frigidiore temperamento: quia creſcit in frigidis, & liquatur à calido. Vnde & ipsũ arguit. Refrigerat etiam corpus, quãdo valde creſcit. nam comprimit venas, indeque minuit ſanguinem: unde corpora pinguia, cum ſint frigidiora, minus viuunt, & adhuc minus, quando humida, quia abundant excrementis, à quibus facilis putredo, & inde accidentalis mors: ſed & ſuffocat humiditas illa calorem, ex quo acceleratur etiã mors naturalis. Quam doctrinam recepit, & retulit etiã Ariſt. in Lib. 11. de Partibus Animaliũ, Quinto, dicens quod pinguia minus ſanguinis habent, ut propterea ſunt frigidiora macris, ac inde citius ſeneſcunt, & moriuntur.

APHOR. XLV.

Quicunque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, & temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur.

MOrbus comitialis quia frequentior in comitiis, & in omni populari conuentu, à Græcis ἐπιληψία dictus, eſt affectio ſimilis apoplexiæ, quia in eo amittitur ſenſus, & motus voluntarius, vt propterea qui incidunt in illum, ſaltem titubent in motu, ſed plerumque cadant: unde di-

citur etiã morbus caducus: lęditur & reſpiratio, ſpumeſcit utplurimum os. Differt autem, quia eſt cum conuulſione, ſaltem alicuius partis: non durat per horam, & habet circuitus. Quorum accidentium, duo prima procedunt à materia, quæ circum cor obſtructionem facit, quæ in epilepſia eſt potius flatuoſa: unde nec omnino obſtruit, ut non irrumpat per eam aliquid ſpiritus, qui iugiter, & ſenſim, ac æqualiter debebat in totum procedere, qui propterea irrumpens cum impetu in aliquam ſolam partem eius, facit motum violentum & conuulſorium. Hinc ſuccedit breuitas etiam affectus. Nam materia talis facile à calore reſoluitur. Redit autem affectus, quia prouenit à mala temperie, aut conformatione totius, aut alicuius partis habituata, ſicut & debilitate præſertim cordis, unde tempore congregatur materia flatuoſa, quæ recepta in cor reducit affectionem.

Eſt itaq; cõcluſio: quod qui iuuenes repente titubant in motu, aut cadunt conuulſi ſine ſenſu, & motu, cum læſa aliqualiter reſpiratione, & ſpuma circa os, liberantur omnino, ut nunquam amplius recidant, ſuccedente ætate virili, aut mutato anni tempore, aut loco, aut victus ratione.

Ratio, qua mutatio adoleſcentiæ in adultam ætatẽ hoc faciat, eſt quoniam morbus accidit ab abundantia humiditatis, quæ ſecundum partem tenuiorem & flatuoſam poteſt facile ingurgitari in principium, puta cor, quæ ſuccedente virilitate demitur; ubi corpus totũ ſiccius redditur: quinimo, & ſuccedẽte aliqua euacuatione, ſicut ſeminis, aut ſanguinis ceſſat, prout declarabitur in Aph. VII. Quintæ Sect.

Ratio autem, qua mutatio temporum hoc idem præſtet, licet hoc maxime reſpondeat ſuccedenti ęſtati, eſt propter reſolutionem, quam efficit ab hięme, quæ multiplicauit humiditates ad intra.

Ra-

Ratio autèm communis mutationis temporis, loci, & victus rationis eſt: quoniam cum morbus accidat à qualitate humorum, & materiæ ad nutritionẽ deſtinatæ, in principium irruentis, & à ſingulo propoſitorum diuerſificentur, & materiæ aſſumptorum pro nutritione, & temperamentum principij nutritiui, poteſt etiam diuerſificari circa ipſum effectus.

APHOR. XLVI.

Duobus doloribus ſimul non eundem locum infeſtantibus, vehementior alterum obſcurat.

SEnſus tactus (in quo ſolo videtur eſſe dolor, quia, cum ſit primus, intenſior eſt aliis) cum ſit plurium differentiarum, ſcilicet qualitatum primarum, & ſecundarum, poteſt propterea eſſe doloroſus, & dolor multiplex in una, & eadem minima particula, ut in caſu obiecti ſua duritie moleſti, & ſua etiam caliditate infenſi. Tunc enim facta receptione improportionatæ duritiei eſt dolor unus, & facta receptione improportionatæ caliditatis eſt dolor alius, nã alius eſt tactus calidi & frigidi, alius duri & mollis. Sic obiectum aliquod erit doloroſum duplici qualitate, a qua ſingula cũ afficiatur ſenſitiua potentia diuerſo modo, duplex excitabitur in eadẽ parte dolor. Vnde male Gal. per *Vnum eundemque Locum* negat, intelligendam unam, & eandem, etiam minimam noſtri corporis particulam. ſed vult accipiendum unum membrum, veluti brachium, vel cubitum, femur, aut tibiam, in quorum vna parte, aut ſuperiore, aut inferiore, ſit unus dolor, in alia alter. *Maior* autẽ & *Minor* dolor ſequitur, iuxta maiorem improportionem qualitatis tangibilis. Nam magnitudo hæc, aut paruitas eſt accipienda

cipienda in genere dolorifico, ſeu ſenſitiuo; non autem in dimenſione maiore, aut minore ſubſtantiæ ſenſitiuæ, quæ dolorem percipit. Nam ſic in una, & eadem minima particula poterunt exiſtere eodem tempore dolor maior, & dolor alius minor: maior in una qualitate, quia ſit illa magis improportionata virtuti tactiuæ; minor in altera, & alterius differentiæ; quia illa ſit minus improportionata. Vt ſi erit illata punctura à gladio ignito. cum enim alius ſit ſēſus acuti, & alius ſit calidi, fieri poteſt quod dolor ex acutie ſit maior, quia acuties gladii ſit magis improportionnta, & dolor à caliditate eius ſit minor, quoniam caliditas illa minus diſtet à proportionata caliditate, quam acuties propoſita proportionata acutie. *Obſcurare* autem proprie dicitur de *Reddere* res inuiſibiles. Obſcuritas enim eſt priuatio illius luminis, quod actuando medium reddit obiecta viſibilia. Vſualiter tamen ſumitur pro impedimento cuiuſuis ſenſationis, & præſertim internæ, quæ eſt externarum ſenſationum, & in iſto ſenſu accipitur nunc. Nam ſermo eſt de ſenſationibus quæ ſunt dolores; non de ſenſibilibus, quæ ſunt cauſæ doloris, cũ dicat textus *Duobus doloribus*, non autem duobus dolorificis. unde obſcuratio erit priuatio ſenſationis in ſenſu poſteriore à ſenſibus externis particularibus phantaſia ſcilicet, cuius ſenſatio eſt receptio non ſenſibilium, ſed ſenſationum, & ſi ſenſibiliũ eorum iam ſentitorum, & non ſub ea forma, qua venerunt ad ſenſus particulares, ſed ſub ea qua ſentiti & recepti ſunt, quæ ſenſatio ut dictum eſt in Aph. VI potius appellatur obſeruatio. Et ita etiam male Gal. declarat maiorem dolorem impedire minorem diſtrahendo à parte minus dolente ſpiritum, eamque modo iſto reddendo ſtupidam & non ſentientem. Tunc enim tolleretur dolor, ſed nõ tolleretur eius dignotio. Dolor autem non tollitur, quia ſupponitur

nitur adeſſe, & non ſentiri. Et quod dolor non tollatur, apparet ex eo, quod ſi adigatur aliud obiectum ei loco, qui minus dolebat, adhuc plus dolorificum, immediate momento temporis fiet ſenſus eius & dolor.

Vt propterea concluſio ſit: quod duobus illatis, etiam ab uno corpore, in eandem minimam particulam noſtri ſẽſitiuam doloribus, à duplici qualitate tangibili, maior nõ permittit obſeruari minorem. Quę concluſio adhuc magis eſt de duobus doloribus in varia parte corporis externa, aut interna illatis.

Ratio autem eſt. Nam maius ſenſibile, cum operetur in ſenſum, plus afficit ſenſitiuam potentiam: unde eam determinat modo ſuo, quia communis eſt, & ita ſenſationem alterius excludit. Hoc declarant qui imaginationem fixerint in ecſtaſi, qui nec tangibilia in tactũ agẽtia, nec viſibilia in viſum recipiunt, ſicut nulla alia ſenſibilia externa, nec interna.

APHOR. XLVII.

Dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quàm iam confecto.

PVs eſt corpus fluidum à calore concoctiuo ex ſubſtantia aliqua noſtri corporis, molli atq; viuente corrupta conſtitutum. Non enim ſolidæ partes oſſeę & cartilagineæ corruptæ unquam in pus vertuntur, nec humores intra venas ulla corruptione ad pus rediguntur. Generatur ergo illud, dum ſubſtantia viuentis corrupta ſecernitur à bona & reducitur de conſiſtentia ad fluorem. Quod fieri non poteſt niſi à multo calore, & humiditate. Vnde quæ putrefatientia medicamenta vocantur, humectando, & obſtruen-

do

do meatus externos partis, in qua ſequuta eſt corruptio: firmato calore, qui ſolebat exſpirare, eoq; ſic multiplicato reddunt facilem puris generationem. Hinc patet, quod nouus, & excedens calor inditur parti viuenti, à qua ſecerni debet materia corrupta, & pus generari, qui calor ſic diſſentaneus, & improportionatus, eſt facultati ſenſitiuæ doloroſus. Eſt itaq; concluſio, quod dum corrumpitur ſubſtantia viuens in pus, creſcunt febris, & dolor.

Et Ratio eſt. Nam creſcit dolor, dum calore nimio ſeccernitur pars ſubſtantiæ viuentis, corrupta à ſana; dumq; creſcit dolor & calor, debet creſcere febris, quæ eſt exceſſiuus calor.

APHOR. XLIIX.

In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies ſtatim laſſitudine aufert.

QVod *Laſſitudo* ſit ſenſus cuiuſdam grauitatis artuum ex imbecillitate facultatis motiuę illorum, ſequuta plerumq; à reſolutione nimia eorum ſubſtantiæ, aliquando ab humore malo aut ſanguine nimio facultatem grauante, declaratum eſt in Aph. v. huius Lib. Quod etiam *Laborare* ſit exerceri uſque ad inductionem dictæ laſſitudinis, patuit in Aph. 1. huius Libri.

Erit itaque huius Aph. concluſio: quod quies ſtatim auſert ſenſum grauitatis artuum inductum à nimio exercitio.

Et ratio eſt: non quia quies per ſe reponat, & reficiat ſubſtantiã artuum nimio labore reſolutam, ad cuius deficientiam defficit virtus motiua. Sed quia cum iugis fiat in corpore refectio, præſertim partium externarum, quæ in ſua reſolutione trahunt ab internis materiam refectionis iam in ventre, & venis magnis, tanquam in penu aſſeruatam

ad

ad nutritionem) ſequitur non proſequente labore reſolutiuo, ut artus reficiantur, & tollatur laſſitudo.

Monuit autem hoc forſan, ut oſtenderet facilitatem remedii, & ſuperfluitatem aliorum, quæ in laſſitudinibus laborioſis uſurpabant Antiqui: uti erat balneum tepidum, & inunctio, quorum primo humectabant quidem artus, ſed & nutrimentum atrahebant, oleo vero humectabāt, & oppilatione inducta progreſſum reſolutionis impedire curabant.

APHOR. XLIX.

Qui conſueti ſolitos labores ferre, etſi fuerunt imbecilles, & ſenes, non conſuetis fortibus atque iuuenibus facilius ferunt.

Conſueti labores ſolitos ferre ſunt, qui pluries uſi eodem exercitio, & à laſſitudine inde recepta ſe facile refecerunt: *Debiles* autem, qui in motu voluntario parum valent, præſertim natura, licet poſſint etiam accipi ex morbo, ætate, & alio acidente debilitati. *Fortiores* vero, qui in motiua facultate valent, & robuſti dicuntur. Conſiſtit autem virium motiuarum robur, in multitudine ſubſtantiæ præſertim carnoſæ ac neruoſæ, quæ muſculoſa dicitur. Hęc etenim ad motum eſt deſtinata. Hinc exercitati Antiquorum, de quibus in tertio Aph. Primæ Sectionis, non modo multis alimentis, quæ multum ſubſtantiæ generant, ſed frictione, & unctione corporis, quæ ad partes muſculoſas alimenta trahunt, & concoquunt in carnē, virium robur procurabant. Vnde ſicut bene carnoſi ſunt fortiores in exercitiis, ita excarnes ſunt debiles.

Concluſio itaque Aph. eſt: quod in omni exercitio, qui frequenter utuntur illo, minus conſumuntur ab eo, faci-

lius qui reficiuntur, quam qui non ſunt uſi, etiamſi fuerint illi excarnes & debiles ex natura, aut aliquo accidēte, vel ætate ſenili, quam robuſtiores natura, aut ætate, qui eo raro, aut nunquam ſunt uſi.

Ratio autem procedit ex eo, quod partes exercitatæ ſunt ab exercitio roboratæ. Nam motus calefacit, & inde trahit, & concoquit plus alimenti in parte exercitata. Quapropter ſi fuerint etiam debiles homines ſecundum reliquum corporis, ex natura, accidente, aut ætate, erunt tamen ſecundum partes in illo exercitio uſurpatas fortiores. Sic viatores, & ſaltatores ſenes itineribus & ſaltui cōſtant plus, quam remiges iuuenes; ſicut contra minime conſtarent remigio: & urbani iuuenes ſedentarii quocumque exercitio laxantur, ruſtici vero, & laborioſi minime. Et ſi exercitio etiam reſoluantur partes fatigatæ plus aliis, plus etiam aliis trahunt ſibi de nutrimento pro refectione, & natura totius à continuata iſta maiore partium exercitatarum tractione, inclinata tranſmittit eis plus quam aliis, unde etiam plus roborantur. Quod autem exercitium trahat ad partem exercitatam, monſtrant laborioſi homines qui ſunt magis muſculoſi, quam ſedentarii, & manus dextra, quæ eſt maior ſiniſtra.

APHOR. L.

Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſunt, inſuetis minus moleſtare ſolent. Oportet igitur ad inſueta permutari.

L*Ongo tempore conſueta*, ſicut & *Inſueta* debent eſſe aliqua, quæ ſint homini uſualia, quorum ea quæ ſunt raro uſurpata, dicantur inſueta: quæ vero frequenter vſitata, vocentur longo tempore conſueta. Sunt autem hæc quæcumque

que ad humanam vitam neceſſario concurrunt, ut aer. Ille enim ſub quo quis habitat, eſt ei conſuetus, ſicut alter ab eo diſtans, inſuetus. Ita cibus, & potus, quorum qui frequenter aſſumitur dicetur conſuetus; qui raro, aut nunquã, inſuetus. Sic exercitium, & quies, aliud & alia, quia frequentata conſueta vocantur; alterum vero, & altera, quia miſſa, inſueta. Et hoc eſt etiam in omni, & quauis corporis euacuatione. quarũ illa dicetur conſueta, quæ alias, & pluries ſucceſſit; illa inſueta, quæ fere nunquam. Sic & ſomnus atque vigilia, alius alicui conſuetus, quia crebro contigerit; alteri inſuetus, quia raro. Demum & animæ operationes ita ſe habent. Ira etenim, & gaudium conſueta quando frequentia; inſueta, quando raro contingentia, prout & reliquæ animi paſſiones. *Deteriora* autem ſunt idem, ac magis nocua, & offenſiua. Nocua autem cũ debeant referri, non ſunt accipienda relata ei cui conſiderantur eſſe inſueta. certum enim eſt, quod ſic accepta, erunt ei moleſta, ut de eis non poſſit dicere Hipp. quod minus moleſtare ſolent. Sunt ergo intelligenda deteriora, & nocua plurimis hominibus.

Duæ itaque concluſiones ſunt in hoc Aph. vna theorica, quæ eſt: quod quæcumque ſunt de ratione victus in homine, etſi eſſent plurimis hominibus offenſiua, quando erunt alicui uſitata, reddentur ei minus offenſiua, quam ea, quæ ſunt minus offenſiua plurimis, quando erunt inuſitata illi. Altera concluſio eſt: quod debet homo ſemper mutare, quę ſunt de ratione ſui victus, ut inde aſſueſcat omnibus, & nihil ei hac de cauſa in uſu reſtet, quod moleſtiã facere poſſit.

Ratio primæ concluſionis eſt: nam quod ſæpe ſuccedit in nobis, facit habitum, ideſt qualitatem difficile mobilem: quæ propterea eſt quædam natura ſimilis cum ea, unde proceſſit, ut propterea, eiuſdem repetitus uſus; etiamſi nõ ſit

cum ſpecifica bonitate, reſpectu indiuidui, in quo eſt, redditum ſimile non moleſtat, cum moleſtia naſcatur à diuerſo, & contrario. Experimenta plura confirmant hanc cõcluſionem, ſed inter ea illud propoſitum à Gal. puellę, quę ſenſim aſſueuit eſui napeli ſine læſione, cum tamen ipſe ſit humanæ naturæ deterior, & exitialis.

Ratio ſecundæ concluſionis eſt: ut contracta aliqua ſimilitudine cum omnibus, & ſingulis iis, quæ neceſſario, aut fere neceſſario, vel facile nobis occurrere poſſunt, nõ moleſtemur, nec patiamur ab aliquo. Et aliam addit Celſus in primo de Re Medica cap. 1. ut ſcilicet habeamus, quo confugiamus tanquam ad remediũ tempore morbi. Vnde clarius apparet, conſuetudinem eſſe ineundam, cum iis quę ſunt de ratione victus, non cum medicamentis. Quia iſta fugere poſſumus, & ab eis nouitatem noſtri volumus: priora vero ſunt ineuitabilia, & conſeruari per ea intendimus. Hinc concluditur, quod etiam fuit tactum in Aph. v. Primę Sectionis, viuendi rationem anguſtam ſeu exquiſitam eſſe fugiendam.

APHOR. LI.

Plurimum atque repentè euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere, periculoſum: quoniam omne nimium eſt naturæ inimicum: ſed quod paulatim fit, tutum eſt, tum aliàs, tum quum ab altero ad alterum tranſitus fit.

E*Vacuare* quod ſit materiam è corpore ducere ex ſe patet, & alibi declaratum eſt. Sic & *Replere* quod ſit materiam corpori adiicere, ſimiliter *Calefacere*, & *Refrigerare*, quod ſit aliquod mutare ſecundum has qualitates, ſicut *Alio*

lio quouis modo corpus mouere ſit alterare in aliqua alia qualitate primarum, aut ſecundarum, & mouere de parte corporis ad aliam, quod dicitur euocare & repellere. *Plurimum* autem intelligitur fere ad ultimum gradum in ſuis generibus. *Repente* demum dicitur, quod ſine pręmiſſo principio ſequitur totum ſimul. *Paulatim* dicitur quod ſequitur per gradus interpoſita quiete inter eos.

Sunt ergo concluſiones duæ, Prima eſt: quod omnis mutatio corporis deſiderata ſit alteratiua per gradus. Secunda eſt, quod facta confertim de primo ad penultimum poteſt finire in malum.

Ratio autem, utrique concluſioni communis eſt: quod inter ſimiliora, facilior eſt conuerſio cum parum ſit inibi contrarium tollendum, ſimiliora autem ſunt, quæ paucioribus gradibus diſtant, unde ſecundus gradus minimum diſtat à primo, at penultimus maxime diſtat.

Dubitationem tamen habet concluſio. Nam quod eſt à corpore tollendum, ideo eſt tollendum, quia officit illi. Quo ergo ſerius, & magis lēte tolletur pluri tempore permitetur officere. ſed hoc eſt præter medicā intentionem, quæ eſt iuuandi. Reſponſio autem eſt: quod unumquodq; tollendum, etſi officiat, in aliquo iuuat propter ſui factum habitum, & propter habere aliquid bonum. Sic aqua in hydropico, dum calorem viuentis percepit, ipſumque in corpus reflectit, iſto titulo iuuat. unde tota ſimul non educitur, niſi cum morte. Et qualitatum exceſſus, dum ſunt tempore habituati, habent quid naturalis; cum habitus, ſeu conſuetudo ſit qualitas fixa ad modum naturæ, ut dictum eſt in præcedenti.

APH.

APHOR. LII.

Omnia ſecundum rationem facienti ſi non ſuccedat ſecundum rationem, non eſt tranſeundum ad aliud, ſtante eo quod à principio viſum eſt.

FAcere ſecundum rationem, eſt quodcumque procedit ab homine, dum agat diſcurſu. Sed facere, quod conſideratur ab Hip. in his ſermonibus non poteſt eſſe aliud, quam pro ſalute circa hominum corpus. Quod cum veniat ipſi medico aliquando conſeruandum in ſanitate, frequentius vero curandum ab ægritudine, ut pro iſta remouenda, & illa conſeruanda poſſit operari cum ratione, indiget cognitione ſanitatis & ęgritudinis, pro quibus debet agere, & remediorum, quibus debet uti in opere ſuo. operatio enim rationalis eſt ſcientifica, & propterea cum cognitione rei ex cauſa ſua, aut ex effectu. Cognitio autẽ eius quid ſit ſanitas, & morbus, cum eæ ſint diſpoſitiones, ſeu qualitates corporis viuentis, ſupponit cognitionem eius, quid ſit corpus viuens: ſicut cognitio remediorum, cũ ſint operationes procedentes à medico in corpus, non poteſt haberi, niſi obſeruata natura illius operationis, & inſtrumenti, quo illa perficitur. Operatio enim cum ſit communis, determinatur à ſubiecto, in quod recipitur; & inſtrumento quo perficitur. Dignoſcitur autem natura hæc, aut à priore ex cognitione cauſæ rerum, aut à poſteriore ex cognitione effectus, ideſt per experientiam habitam in ſimili occaſione. *Succedere* autem eſt, ſequi effectus. Vnde ſuccedere ſecundum rationem, eſt qualis illi operationi, in gratiam cuius eſt illa peracta, debet ſequi.

Vo-

Vocabulum autem illud *Aliud* cũ importet diuerſitatem, poteſt illam importare & ſpecificam, ut ſit mutatio ſcilicet de operatione euacuatiua ad implentem: de refrigerante ad calefacientem: & poteſt importare diuerſitatẽ gradualem magis ſcilicet operationem illam præſtantẽ. Quo ſuppoſito dicunt expoſitores Hip. intelligere de remediis aliis ſpecie, non de aliis ſub eadem ſpecie indiuidualiter & gradu differentibus.

Concluſio ergo eſt: quod medicus, dum operatur cũ ratione, prout ſcilicet debet, ſuppoſita natura morbi, & remedii, ſaltẽ à poſteriore, ſi non inde proficiat, non debet propterea dimittere illas operationes, & tranſire ad alias ſcilicet præter rationem, quarum non ſit notus ſucceſſus, nec à priori, per rationem, nec à poſteriori per experimentum. Ratio eſt: nam medicus non debet operari temere.

Dubitatur tamen: quia perſeuerare in nõ iuuantibus eſt contra medici finem, qui eſt iuuare. Tuncque experiri non eſſet medicum, cum tamen experiri faciat ad omnes artes, & ita ad medicinam præſertim, quia ex diuerſitate ſubiecti, quod ratione indiuidualitatis eſt ſemper diuerſum, neceſſaria ſint experimenta.

Sunt qui reſpondeant, non eſſe tranſeundum, quia ſucceſſus tempore explebitur. Sed reſponſio non ſatisfacit. Nam qui fecit omnia ſecundum rationem, etiam expectat tempus debitum ſucceſſui.

APHOR. LIII.

Quicunque aluos humidas habent, ſi quidem iuuenes fuerint, melius degunt his, qui ſiccas habent. Ad ſenectam vero deterius degunt: nam ſeneſcentibus magna ex parte exſiccantur.

Non

NOn repetit hoc loco Hipp. Aph. xx. ut male cenſent Gal. eum, reliquerit ſine expoſitione, & ſine ratione: Sed ſuppoſita commutatione alui, de lubrica in ſtypticam: aut de ſtyptica in lubricam, quę ſequitur à iuuentute ad ſenectutem obſeruata in illo Aph. Monet modo eam quæ conueniat magis, aut minus ad vitæ integritatem. Sic enim ego per, *Melius degunt*, intelligo melius, & integrius, hoc eſt, cum maiore ſanitate degunt, ideſt viuunt, ſicut in contrarium per *Deterius*, accipio cum minore ſanitate.

Sunt ergo duæ concluſiones in iſto Aph., & unica unius ratio, quæ refert tamen & rationem alterius.

Prima concluſio eſt: quod qui lubrici aluo extabunt, ſi quidem iuuenes erunt, ideſt habebunt hanc alui lubricitatẽ in iuuentute, longius & ſanius viuent, quam qui ſiccam eandem aluum in propoſita iuuentute obtinebunt.

Secunda concluſio eſt: quod qui lubrici extabunt in ſenectute, cum minore ſanitate viuent. Dũ enim Hip. ſubiungit, *Ad ſenectam vero deterius degunt* demonſtrat ſe accipere eos qui fuere aſſumpti in conſideratione à principio: Hi autem fuerunt quicumq; lubrici ſunt, & aluos humidas habent. Quorum poſtea, dum ſubiunxit, *Si quidem fuerunt iuuenes*, excipit iſtos, qui ſunt tales in iuuentute: unde relinquebantur alii, qui ſunt in ætate oppoſita ſcilicet in ſenectute. Hos ergo accipit poſtea conſiderandos, dũ ſubiungit ad ſenectutem vero deterius degunt. Ratio autem manifeſta eſt de ſolis iis, quos fluidos exiſtentes, aut factos in ſenectute, dixit deterius viuere. Et eſt, quia ſenes magna ex parte, hoc eſt ſecundum naturam (nam quod eſt magna ex parte, eſt etiam ſecundum naturam) ſtyptici fiunt, unde fluidos eſſe, cum ſit iis pleriſque præter naturam, erit ipſis & ad vitæ longitudinem, & ad ſanitatem nocuum.

Ex qua ratione habetur etiam ratio, qua melius viuunt

iu-

iuuenes fluidi. Quia ſicut ſenes natura ſunt ſtyptici, ita iuuenes natura ſunt fluidi. unde qui iuuenes, habent aluum, magis ex naturæ debito, debent etiam ſanius viuere. Quod modo aluus ſecundum naturam ſit fluida in iuuentute, & ſtyptica in ſenectute, non modo innuit Hippoc. in hoc Aphor. & dicit experientia. nam pueri & infantes ſunt maxime fluidi, ſenes vero contra. Sed & docet ratio. Illi enim debent eſſe magis lubrici, qui ſunt humidioris temperamenti, quique gaudent magis eſculentis humidis, & egent iis pluribus. Nam ubi plura aſſumuntur, ibi plura ſunt ex aluo excernenda: & ubi illa sũt humida, debent exire fluida. Sed iſti ſunt, qui creſcunt, ut notatum eſt in Aph. XVI. & XV. Primæ Sect. In contrariũ ſenes ſunt ſicci, minus comedunt, & ſolidioribus indulgent.

Dubitatur autem, cur dixerit nunc, ſenes fieri plerumque ſtypticos, cum in Aph. XX. dixerit abſolute, iuuenes fluidos fieri ſtypticos.

Sed reſolutio eſt: quod ibi dixit, non omnes iuuenes fieri ſtypticos, ſed ſolos fluidos. Nam dixit iuuenes ſtypticos fieri fluidos. Nunc modo loquutus de hominibus uniuerſis dicit, quod in ſenectute plerumque ſtypticantur. Pauci ergo in contrarium lubricabuntur. Et ratio eſt, quia ſtypticitas magis conuenit ſenio, & lubricitas iuuentuti, prout ſuperius dictum eſt.

Cui meæ expoſitioni fauet amicus Celſus, in Primo de Re Medica cap. III. qui ubi retulit Aph. XX. dicens: *Quibus iuuenibus fluxit aluus, plerumque in ſenectute contrahitur; quibus vero in adoleſcentia fuit adſtricta, plerumque in ſenectute ſoluitur*, iſtum veluti ſubiungens dicit, *melior eſt autem in iuuene fuſior, in ſene adſtrictior.*

APHOR. LIII.

Magnitudo corporis iuuentæ quidem, nec indecens, nec illiberalis: ſenectæ verò inutilis, & deterior paruitate.

LIcet Gal. nomine *Magnitudinis corporis*, ſolam longitudinem accipiat, & credat Hipp. intellexiſſe in Aph. iſto. Ego credo tamen eum voluiſſe corpus magnum ſecũdum trinam dimenſionem. Non modo quia corpori conuenit longitudo, latitudo, & profunditas, in qua, quæcũque ea ſit, poteſt magnificari: ſed etiam, quoniam non ſola longitudo eius decet, ſeu conuenit operibus humanis in iuuentute, & commoda eiſdem eſt, ſed etiam conuenit, & commoda eſt craſſities, & latitudo. Nam operationes ſiue nutritiuæ, ſiue motiuæ accipiantur, perfectius fiunt tempore iuuentutis, à corpore non modo longiore, verum etiam craſſiore. Ita concoctionem alimenti, non ſola longitudo, ſed magis craſſities præſtat, cum ea non modo importet abundantiam caloris, unde proceſſit, ſed etiam faciat ad eius conſeruationẽ in internis, ut dictum eſt in Aph. xxxv. Sic & operi motiuo non ſola longitudo proficit, ſed magis craſſities: unde quadrata & non valde longa, ſed ſatis craſſa corpora, ſunt robuſtiora. Et addo, quod nec ſola longitudo eſt quæ inconuenit, & non accõmodatur ſenio; quia inde gibboſum, & curuum reddatur corpus, ut annuit Gal; verum etiam craſſities, nam diminuto calore, craſſities officit coctioni, quia degenerat in cruditates catharrales, & non valet diminutus calor multam corporis materiam, ſiue illa ſit capitis, & ſpinę, ſiue ea etiam ſit artuum, erigere, & mouere.

Vnde concluſio eſt: quod ſicut in iuuentute plus conuenit

Illuſtriſsimis & Excellentiſſ.

PETRO SAGREDO

DIVI MARCI PROCVRATORI,

HIERONYMO LANDO

E Q V I T I,

FRANC.co MICHAELIO,

REI LITERARIÆ III VIRIS

Guidus Antonius Albaneſius.

L*Atuit domeſtica ſecuritate hoc opus, Ampliſsimi Senatores, nec quamquam longo excuſſum labore, erat ſubiturum alieni pondera iudicij, ni ſtudioſorum contendentium legere, quæ audierant, ſubita perſuaſione fluxiſſet. Iſtud igitur qualecumque ſit, Vobis dono. Veſtris enim auguſtis auſpicijs natum, Veſtris etiam edi debuit, ut famam non timeret. Quare inter alta pacis*

& belli negotia, quibus Vos pro Sereniſſima Republica omnes veſtras curas impenditis, breue aliquod ſpatium ſtudiis meis lubentes concedite, imitatione excellentium Principum, qui Philoſophiæ vel in ipſis caſtris inter momenta rerum operam nauarunt. Sic namque mihi videbor & precium meorum laborum, & teſtimonium præſentis in vos obſequij compoſuiſſe. Valete diu.

LECTO-

LECTORI.

PLurimi commentati ſunt Aphoriſmos Hippocratis, utpote totius artis Medicæ opus præſtantiſſimum. Multi ante Galenum: & tamen ipſe, quod ſic videretur meliora moliturus, idem præſtitit. Plures ab ipſo, donec corruptis doctrinis compoſitiones faceſſerent in alienorum dictorum indices. Mihi conſilium eſt puris & congruis ſenſibus eoſdem amplecti, unde nec veritatis via deturber, nec ſegniter aliena veſtigia perſequar. Si non meliora, ſaltem promitto parem diligentiam, ſtudiaque ſapientiæ in Ariſtotele conſumpta, quem propria dogmata cum Hippocrate communicaſſe Lib. de Naturalibus Facultatibus Secundo vel ipſe fatetur Galenus. Neque enim quod Is doctrinam potius Platonis retinuit, & in poſteros uſque in hanc diem propagauit, mihi interdictum puto, ex Stagiræ fontibus, unde Greci ceteris gentibus ſcientias intulerunt, noua vulgares; quæ prius lege, & poſtea benigne iudica. Ea erit methodus, ut primo equiuocatione verborum ſublata concluſionem ſenſumque dictorum interprete Nicolao Leoniceno expromam: quæ dein argumentis confirmem, euerſis demum quæ in contrarium obiectari poſſent. More autem ſcholæ loquar, & ad facilitatem diſcentium, quæ potior intentio eſt, ob idq; ſtyli, quæ incidat, impuritatem excuſa. Hæ primæ partes erunt, quibus cæteras adiiciam, ſi de harum fama benè meritus in reliquum vitæ ſucceſſero.

HIP-

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM

LIB. PRIMVS.

APHORISMI dicuntur ſententiæ ſeparatæ, nullum habentes eſſentiale commercium ad inuicem. Et bene. quia ad ſui concluſionem non egent præcedente, nec ſubſequente, & eorum nomen eſt deductum à verbo Græco Ἀφορίζω, quod apud eos idem ſignificat, ac Latinis *Separo*: ut cum ratione Auerroes cum cæteris Arabibus, quos Primi poſteriorum ſecuti ſunt, appellauerit iſtud opus Sermonum ſeparatorum: quam ſermonis ſeparationem etiam Gal. & Philotheus propoſuerunt in ſuis huius doctrinę definitionibus, licet breuitatem ſermonis, quę hanc de neceſſitate conſequitur, dum excludit verba connectentia, videantur magis proſecuti. Hinc habeatur ratio, cur expoſitio mea non laboret in connexione. Eorum Auctor dicitur Hippocrates Cous, ab inſula Coo in mari Icario ſita, cuius genealogia nihil operis, aut medicinæ exponit. Obiici bene poteſt: quod non dicat titulus, de qua re ſint iſtæ ſententiæ, cum eſſet magis neceſſarium ſcitu iſtud, quam quod eſſent ſeparatæ. Sed forſan hoc ſecutum eſt, quia titulus non fuerit Auctoris, ſed à poſteris appoſitus, poſtquam factum erat adeo celebre nomen Hip. & horum Aphoriſmorum, ut pro noto haberetur illum eſſe Medicum, & iſtos de re medica.

uenit & accōmodatur operibus animę corpus maius, inter corpora. Ita in ſenectute magis conuenit, & commodius eſt operationibus, quod erit mediocritate minus.

Ratio autem patet: quia corpus debet dimetiri cum anima, ita ut illa maiore exiſtente, ſit & ipſum maius, & ea diminuta diminuatur & ipſum, loquendo de anima nutritiua, & motiua, quæ organo utitur in opere ſuo, non de intellectiua, quæ organum non habet, & propterea non magnificari, aut diminui, nec improprie, prout improprie, dicitur de brutali & plantali.